

VOJTJEH REŽNÝ
POČETNICA
ČEŠKOGA JEZIKA

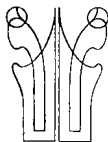
TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB

972

POČETNICA ČEŠKOGA JEZIKA.

NAPISAO

VOJTJEH REŽNÝ.

TISAK I NAKLADA AKADEMIJSKE KNJIŽARE
L. HARTMANA (ST. KUGLI).

KR. SVEUČILIŠTNE KNJIŽARE FR. ŽUPANA,
ZAGREB, ILICA 30.

Kao što se Gaj smatra revniteljem hrvatskoga književnoga jezika, tako je Jan Hus četiri stoljeća već prije Gaja udario temelj današnjemu češkomu književnomu jeziku i time prvi među svim slavenskim narodima pretekavši i Ruse (Lomonosova i Karamzina) stvorio najdragocjeniju podlogu narodne kulture. Nije on za Čehe samo mučenik ideje čiste vjeroispovijesti, utemeljene na zdravom shvaćanju Knjige knjiga, kao što je u svoje vrijeme bio Wikliff, ili nekoliko vijekova iza njega Nikolajević Tolstoj, nego on je i ocem češkoga književnog jezika.

Ove godine slavimo petstogodišnjicu junačke smrti kosničkoga teologa. Tu zgodu nakanio sam upotrijebiti, da na spomen ovome velikanu izdadem slovnice njegova jezika. Držim se one: ut desint vires, tamen est laudanda voluntas. Znadem, da su mi sile slabe, ali moja želja, da približim i omogućim upoznavanje dvaju slavenskih naroda slične sudbine, posvećuje i ispričava slabe strane, koje ja kao tvorac prvijenca svoga i ne skrivam. Ako se tako shvati moj trud i nastojanje, ne će me se osuđivati. Napose je moja želja, da se moje djelce kod studenata hrvatskih, koji u Pragu studiraju, udomaći, te da oni prionu učenju i upoznavanju jezika i kulture onoga naroda, kamo su došli, da crpu svoje znanje.

Svaki je pravopis ili fonetički ili historički, to jest ili se riječ piše onako, kako se govori (najbolje provedeno u Vuka), ili se riječ drukčije piše i drukčije izgovara (poglavito kod zapadnoevropskih naroda). Prije Husa je češki pravopis bio nesređen; bio to pravopis za inteligenciju, sastavljen iz latinskih, njemačkih i Bog te pitaj kakovih slova, te svaki je pisac imao svoj vlastiti način pisanja. Hus, ne samo da je prekinuo sa latinštinom u općenju s narodom, propovijedajući češkim jezikom, nego je i pišući *historički* stao na zdravu podlogu, približivši se posve narodu. Zato je obračunao sa kojekakvim umjetno stvorenim i unesenim

znakovima, te je uveo češkom jeziku najbolje odgovarajuće diakritičke znakove suglasnika (ž, š, č, ř) i duljinu samoglasnika (á, é i t. d.). Osim toga stekao je Hus osobite zasluge dotjeravši češku slovniciu i postavši tako uzorom svima kašnjim piscima. Zato se on i s pravom smatra onim velikanom, koji je položio temeljni kamen češkoj kulturi.

Što se sistematike djelca tiče, navesti mi je ovo: Knjigu sam razdijelio u tri odsjeka: Slovniciu, razgovore i čitanku. U slovnici polagao sam osobitu važnost na to, da istaknem razlike između hrvatskog i češkoga jezika. Premda su one vrlo sitne i neznatne, to ih je ipak vrlo teško usvojiti, te je to razlog, da se Slaven u znanju jezika drugoga Slavena napadno teže usavrši, nego u znanju kojega drugoga neslavenskog jezika. U „razgovore“ uvrstio sam samo najnužnije stvari, jer ih smatram više mrtvim slovom, nego kakvom naknadom onoga, što Nijemac zove „Muttersprache“. Čitanka se sastoji od izvadaka iz češke književnosti, te ima zadaću, da bude putokaz samostalnom daljnjem radu.

Budući da sam i češki i hrvatski učitelj, to je moj način podučavanja jednak onome u školi. Zato smatram Hrvata, koji je usvojio nekoliko pravila, prema kojima se daje i tri četvrtine čeških riječi pretvoriti u hrvatske — za češko dijete, koje ima slovnički temelj iz niže pučke škole (obecné školy), te stupa sad u višu pučku školu (měštanku), gdje će u okviru slovničke građe, kako je ja ovdje predajem, nastaviti proučavanje češkoga jezika. Kako god i to moje dijete uz sve najbolje metode mora mnogo učiti, tako i moj čitalac mora marljivo prionuti, da svlada ono, što se mora naučiti. A kad se steče dovoljno teoretskoga znanja, onda se može, uživajući plodove svoga rada, preći na čitanje knjiga i časopisa, te polako — ohrabrivši se — okušati svoju snagu u praktičnom govoru. Bilo tako!

Z a g r e b, rujan 1915.

Pisac,
pučki učitelj.

Uputa u čitanje i razumijevanje.

1. Naglasak je uvijek na prvom slogu riječi ili na jedno-složnom prijedlogu, koji se u izgovoru spaja sa slijedećom riječi.

2. Duljina samoglasnika je uvijek zabilježena crticom, koja ne znači naglasak. Zato može svako, tko pažljivo čita, makar ni ne živio među Česima, naučiti točno da izgovara. Na pr.: *malá kráva, kámen, hlava, syn*; samoglasnik bez crtice valja izgovoriti kratko.

3. Izgovor glasova.

d' izgovara se kao *dj*, nešto oštrije nego *d*, tako da se ne čuje onaj *ž* (kao mađžarski *gy*);

t' kao *tj*, oštrije nego *é* (mađž. *ty*);

ň = *nj*;

ě = *ije* ili *je*. *Dě, tě, ně* = *de, te, ne*. Kad slijedi *e* poslije *ď, ť, ň* pišemo *dě, tě, ně*.

i (mėkké *i*) = *i*. *Di, ti, ni* se čita *đi, ti, ňi* (*dji, tji, nji*) i ne kao u hrvatskom jeziku. *Ďi, ti, ňi* se piše *di, ti, ni*.

y = uvijek hrvatski *i*!

h se izgovara muklije nego hrvatski. (Izgovori se *g*; usta se ostave formulirana na *g* i prisilno se izgovori *h*!)

ch je samostalan glasnik odgovarajući hrvatskome *h*; izgovara se jasnije nego ovaj. (Usta se formuliraju na *k* i prisilno se izusti *h*!)

qu i *x* su tuđi: *kv* i *ks*.

ů (kroužkované) je dugi *u* u sredini riječi, na mjestu staročeskog i hrvatskoga *ô*.

ou je složeni samoglasnik; kod izgovora se čuje točno *i o* i *u*: *o-u*.

ř nastaje od *r*, kao što na pr. *č* od *c*, *ž* od *z*; izgovara se kao *rž*, samo još jasnije. (Usta formuliraj na *r*, ali izusti prisilno *š* tako da se šiljak jezika trese kao kod *r*!)

U češkom jeziku nema *é, ě, ě* i *dž*.

Abeceda: A, Á, B, C, Č, D, Ď, E, —, —, F, G, H,
 a, á, b, c, č, d, ď, e, é, ě, f, g, h,
 Ch, I, J, K, L, M, N, Ň, O, P, Qu, R, Ř, S, Š, T, Ť,
 ch, i, j, k, l, m, n, ň, o, p, qu, r, ř, s, š, t, ť,
 U, Ú, —, V, Y, —, Z, Ž.
 u, ú, ů, v, y, ý, z, ž.

Neka pravila, po kojima se razlikuju češke riječi od hrvatskih.

l se nikada ne mijenja u *o*.

l u sredini riječi je nekada samoglasnik, na mjestu hrvatskoga *u*: plž — puž, slza — suza, vlk — vuk.

ou odgovara hrvatskome *u*: soused — susjed, moucha — muha, hloupý — glup, koupiti — kupiti.

h je hrv. *g*: hlava (*oba a su kratka!*) — glava, dlouho — dugo.

Hrvatski *a* poslije mekih suglasnika je *e* (*ě*): duša — duše, zemlja — země, konja — koně, oca — otce; *u* je *i*: dušu — duši, konju — koni.

Mjesto nepostojanog *a* (što u nekim oblicima riječi ispada) je u češkom *e* (kao u kajkavskom narječju): otec, otce — otac, oca; pátek, pátku — petak, petka; pes — pas; jeden den — jedan dan; orel — orao.

e u sredini riječi je nekada hrvatski *a*: ven — van.

a u sredini riječi je često hrvatski *e*: svátek — svetak, maso — meso, jazyk — jezik.

e — *é*: noc — noc, tlouci — tući.

dlo — *lo*: hrdlo — grlo, křídlo — krilo, sedadlo — sjedalo.

í — *je* (*ije*): vydání — izdanje, klí — kelje, símě — sjeme, dítě — dijete, kvítí — cvijeće (nastalo od *cvijet-je*).

z u sredini riječi — *ď*: mez(e) — meda, tvrz(e) — tvrda, ohrazen — ograđen.

v- na početku — *u*-: vstáti — ustati, vdova — udova, vzíti — uzeti.

vz- na počátku — *uz-*: vzletěti — uzletjeti.

vy- — *iz-*: výlet — izlet, výkaz — iskaz.

roz- — *raz-*: rozpustiti — raspustiti.

Mnoga ostala pravila opaziti će kod pažljivoga čitanja svako sam.

Vježba.

Len. Len roste na poli. Když uzraje (kad dozori), kosí se a váže do snopů (u snopove). Doma jej máčí (Kod kuće ga moče) v potoku, tlukou na stoupě (tuku na stupi), trou (taru) na trdlici a češou, aby odstranili (da odstrane) koudel od čistého vlákna. Vlákno se přede na kolovratě. Ženy se scházejí za dlouhých zimních večerů na přástkách (Žene se sastaju u dugim zimskim večerima na prelima), předou z (iz, od) přediva jemnou přízi (finu predu) a povídají si (i pripovjedaju). Dívky, které se teprv učí (Djevojke, koje se tek uče) přísti, předou hrubou koudel. Když spředly (Kad su sprele), postaví stav (krosnu), navlékají (navlače, natakaju) niti do brda a tkají (tku) ručníky, plachty a plátno, z něhož (od kojega) šijí košile, oděv (odijelo). Plátno se bílí na bělidle (na bijelilu, na suncu). Někde umí (znade) tkáti jenom (samo) tkadlec.

I. Slovnica.

Neka pravila pravopisna.

1. Suglasnici su *tvrdi*: *h, ch, k, d, t, n, r*. Poslije njih smije slijediti u češkoj riječi samo *y* (tvrdé), nikada *i* (měkké).

2. *c, č, d', t', ů, ř, š, ž, j* su *meki* suglasnici, poslije kojih se nikada ne smije pisati *y*, već uvijek samo *i*! Pred samoglasnicima *i, ě* pišu se suglasnici *d', t', ů* bez kvačice.

3. Poslije *srednjih* (obojetných) suglasnika *b, f, m, l, p, s, v, z* piše se nekad *i*, nekad *y* — već prema slovníčkomu pravilu. Kaošto se piše i izgovara hadi (zmiye), 4. padež množ. hady (hrv.: seljaci, 4. p. množ. seljake), tako isto se piše i holubi, 4. p. množ. holuby; pávi (pauni), 4. p. množ. pávy (paune) i slično, ali jednako se izgovara!

U osnovi pišemo poslije „obojetných“ suglasnika „tvrdé“ *y* jedino u slijedećim riječima i njihovim složenicama: (Ove riječi mora naučiti svako dijete u drugom razredu pučke škole naizust!):

poslije **b**: *bych, abych* (da), *býti, byt* (stan), *dobytek* (blago), *bydlo* (bivanje, dobrobit), *obyvatel* (stanovnik), *obyčej, býk, bylina* (biljka), *bystrý, kobyla*.

poslije **m**: *my* (1. p. množ.), *mysliti, myslivec* (lovac), *myš* (ta, jedna myš!), *odmykati* (otključati), *zmýliti se* (zabuniti se, pogriješiti), *mýti* (prati), *mýdlo* (sapun), *hmysz* (gamad), *mýto* (mitnica, malta), *mýtiti* (krčiti na pr. šikaru ili šumu), *mys* (rt).

poslije **l**: *lýko, lysý* (ćelav), *lýtko* (list na nozi), *mlýn, pelyněk, plynouti* (teći, prolaziti), *plyn, polykati* (gutati), *slyšeti* (čuti), *lyra* (glazbalo).

poslije **p**: *pych* (poljska krada), *pytlák* (zvjerokradica), *pýcha* (ponos), *kopyto, netopýr* (šišmiš), *pysk* (ušna), *pytel* (vreća), *třpytiti se* (sjati se), *slepýš* (sljepić), *klopýtati* (spocicati so).

poslije **s**: *sýc* (ćuk), *usýchati* (venuti, sušiti se), *sychravé* (počasí, vlažno vrijeme), *syčeti*, *sýkora* (sjenica), *syn*, *sypati*, *sýr*, *syrový*, *syrob* (sirup), *sysel* (voluharica), *sytý*.

poslije **v**: *vy*, *povyk* (buka), *vydra*, *výheň* (kovački oganj), *výr* (sova ušara), *vysoký*, *výskati* (ijukati), *výti* (o vuku; víti = vijati), *zvyk* (navika), *žvýkati* (žvakati); onda sve riječi složene sa *vy-* (iz-): *vyhoditi* (izbaciti), *výkaz* (iskaz) i t. d.

poslije **z**: *brzy* (skoro), *jazyk*, *nazývati*.

4. *Ů* se piše u sredini riječi; *ú* na početku: *dům* (kuća), *úřad* (ured).

5. Češki pravopis ne dozvoljava ispuštati koje slovo. *Rozzlobiti*, hrvatski *rasrditi*, piše se sa dva *z*, jer jedan pripada predmetku *roz* (raz-) i drugi riječi *zlobiti* (srditi). Niti se ne mijenjaju mukli suglasnici u zvučne ili zvučni u mukle: *hostba* — *gozba*, *sbor* — *zbor*, *spraviti* (*zakrpati*), *správa* (*uprava*), *zpráva* (*vijest*).

A. Imenice.

U češkom se jeziku sve, šta se sklanja, razlikuje kao u hrvatskome prema rodu; u rodu muškom se čini još i razlika među živim i neživim, kao što je u hrvatskom jeziku u 4. padežu jednine: *vidim onoga dobroga vojnika*, *vidim onaj dobar šljivik*. Polak jednine i množine postoje ostaci duala, kad govorimo za dvije stvari (na ljudskom tijelu), na pr.: *ruce*, *nohy*, na *obou ramenou*. Ima i zbirnih imenica kao u hrvatskom jeziku: jedna *vrata* (jedna *kapija*), *hodiny* (*sat*, *stroj*), *nůžky* (*nožice*), *jedny kalhoty* (*jedne hlače*) i t. d.

Imenice se skljanjaju prema primjerima: imenice **muške** *živih* bića prema 1. *had* i *oráč*; *muške neživih* bića prema 2. *sud* i *stroj*; imenice **srednjega** roda prema 3. *mjesto*, 4. *pole*, 5. *rámě* i *tele*, 6. *znamení*; imenice **ženske** prema 7. *ryba*, 8. *duše*, 9. *kost*. Imaju sedam padeža; prvi odgovara na pitanje *kdo* ili *co* (tko, što), drugi — *koho*, *čeho* (koga, čega), treći — *komu*, *čemu*, četvrti — *koho*, *co*, šesti — *o kom*, *o čem*, sedmi — *kým*, *čím*; petim padežom zovemo.

I. Primjer: had — sud.

Jednina.	Množina.	Jednina.	Množina.
1. had (zmija)	hadi (hadové)	sud(bačva)	sudy
2. hada	hadů (ův)	sudu (a)	sudů (ův)
3. hadu (hadovi)	hadům	sudu	sudům
4. hada	hady	sud	sudy
5. hade!	hadi (ové)!	sude!	sudy!
6. hadu (ovi, ě)	hadech (ích)	sudě (u)	sudech (ích)
7. hadem	hady	sudem	sudy

Prema ovim se primjerima skljanjaju imenice *muškoga* roda, što se u 1. pad. jednine svršavaju na *tvrdi* ili *srednji* suglasnik osim nekih na *l*. Prema had — sud sklanjaju se: anděl, kotel, manžel (suprug), uzel (uzao), úhel (ugao, kut), -mysl u složenicama, na pr. Přemysl, průmysl i t. d.

Kao *had* sklanjaju se pak imenice *živih bića*; prema *sud* imenice *neživih bića* (stvari).

Bilješke.

Nepostojano *e* ispada: uzel — v uzlu (uzao — u uzlu), den — dnů (dan — dana), lev — lva (lava) i pes — psů (pas — pasa).

Dugi se samoglasnik u korijenu nekih jednosložnih pokraćuje u 2., 3., 6. i 7. padežu jednine i u svima množine: mráz — mrazu, pás — za pasem, chléb — chleba, vítr — větru, bůh — bohu; ali páv (paun) — páva, díl (dio) — dílu, pták (ptica) — ptáka ne pokraćuje uopće.

Imenica *pán* (gospodin), ako stoji sama, bez koje druge imenice ili riječi, ili pak u izreci: Pán Bůh, Pán Ježíš, Kristus Pán, císař pán, pokraćuje á jedino u 5. p. jednine. Ako ta riječ stoji uz koju drugu imenicu: pan doktor, pan Kou-delka i t. d., pokraćuje a u svim padežima jednine. Zato se piše: Váženému (cijenjenome) Pánu, panu Slavíkovi; Důstojný Pán, pan farář (velčasni gospodin župnik), jer prva imenica Pán stoji sama i druga pan — uz imenice: farář, Slavík.

Suglasnici *h*, *ch*, *k* i *r* se pred *i* u 1. p. množ. i pred *ích* u 6. p. množ. mijenjaju u *z*, *š*, *c* i *ř*: pták — ptáci, hoch — hoších, stoh (plast, stog) — stozích, kapr (šaran) — kapři.

Pojedini padeži.

U 2. padežu jednine imaju neke najobičnije imenice i kod neživih bića nastavak *-a*: les (šuma) — lesa, svčta, kostela, života; onda većina imena vremena ima 2. p. jedn. na *-a*: do večera, da pondělka, ledna (siječnja), března (ožujka) i t. d. — ali do pátku i listopadu (studenoga)!; isto i imena gradova: z Krakova, do Tábora, ze Záhřeba, z Mělníka; ali uvijek se kaže *Písek*, z *Písku*!

U 3. i 6. padežu jednine živih bića samo Bůh, člověk i Duch Svatý ne smije imati nastavak *-ovi*, već uvijek Bohu, člověku, Duchu Svatém(u). Sve ostale imenice imaju sad *u* sad *ovi*: panu profesoru Františkovi Krpálkovi ili panu profesorovi Františku Krpálku ili Krpálkovi; o mistru Janu Husovi; Přemyslu Otakarovi II. i t. d.

Imenice koje se svršavaju na *h*, *ch*, *k* i imenica *syn* imaju u 5. p. jednine nastavak *-u*, mjesto *-e*: druhu!, lenochu (lijenčino)!, Pepíku (Joško)!. Nastavak *-e*, pred kojim se mijenjaju sugl. *h*, *ch*, *k* u *ž*, *š*, *č*, se upotrebljava jedino u pjesmi ili u šali: poutníče, družě můj!, Vojtěše! i uvijek u riječima Bože, člověče, Duše Svatý! — Ime Jan (Ivan) ima u 5. p. jedn. *Jene*! — Imenice na *-r* primaju u 5. p. jedn. nastavak *-e*, i nekad mijenjaju pred njim *r* u *ř*; nekad ne: bratře, kmotře (kume), Petře! ali doktore, profesore, sbore (skupštino), večere, dare!

U 6. pad. jedn. primaju imenice neživih bića na *-ek* i *-ík* nastavak *u*: dvoreček (dvorić) — na dvorečku, Písek — Písku, kostelík (crkvice) — v kostelíku; imena mjeseci nastavak *u* (osim listopad *-č*); ostale imenice imaju sad *u*, sad *č* (odnosno *e*): v kostele, na krovu, na krově. Imena gradova i mjesta imaju uvijek oblik na *-č*: v Záhřebě, v Římě; i kad govorimo o vremenu (datumu), kažemo: o svatém Petře a Pavle, o svatém Jáně Křtiteli i sl.

U 1. pad. množ. (u ostalima *ne*!) dobivaju nastavak *ové* redovno *jednosložne* imenice živih bića te imenice na *-ek*: tvor-ové, syn-ové. Čech-ové, Řekové (Grci), Rusové i t. d. Istim se nastavkom mogu imenice neživih bića personificirati, t. j. kad si dotične stvari zamislimo u poletnom govoru živima, na pr.: Jazykové žhaví hlásali: „Hříchové vaši budou vám odpuštění!“ (Ognjivi su jezici javljali: „Grijesi će vaši biti oprošteni!“)

Nastavak *-é* u 1. p. množ. imaju imenice: anděl-*é*, žid-*é*, souse*de*, manžel-*é* (supruzi), onda sve imenice na *-an*, što hrvatski glase, ili bi glasile, na *-anin*: Lučan*é*, Pšovan*é*, Záhřebčan*é*, měšťan*é* (građani), vesničan*é* (seljani), Pražan*é* (Pražani) i t. d.

Riječi *Čechy*, *Uhry*, *Bavory* i *Rakousy* su imena zemalja (narod se zove: Češi, Uhři, Bavoráci, Rakušan*é*). Sklanjaju se kao množina primjera *sud*, samo drugi je padež bez nastavka: do Čech, do Uher, do Bavor, z Dolních Rakous (iz Donje Austrije; monarhija Austrija je *Rakousko*); 3. padež glasi *Čechám*, *Uhrám*, *Bavorům* i *Rakousům*; i u 6. pad. se kaže v *Čechách*, v *Bavorách* ili v *Bavořích*, v *Uhrách* ili v *Uhřích* i v *Rakousích*.

Drugi padež bez nastavka ima i u izreci: Od těch čas (mjesto časú, od tih vremena) i dvěře jsou otevřeny do kořán (ispravno: kořen, vrata su otvorena širom, „do korijenâ“).

Imenice, koje se svršavaju na *-h*, *ch*, *k* imaju u 6. p. množ. redovito nastavak *-ích*, pred kojim se dotični saglasnici mijenjaju u *z*, *š*, *c*: břeh — na březích (na obalama), hoch (dječak) — o hoších, potok — potocích.

Soused — o souse*dech*; les (šuma) — v les*ích*.

Riječ sen (sanak) i imenice na *-ček* imaju u 6. p. množ. nastavak *-ách*: ve snách, háček (kvačica) — na háčkách.

2. Primjer: orač — stroj.

Jednina.	Množina.	Jednina.	Množina.
1. orač	orači (-ové)	stroj	stroje
2. orače	oračů (-ův)	stroje	strojů
3. orači (-ovi)	oračům	stroji	strojům
4. orače	orače	stroj	stroje
5. orači!	orači!	stroji!	stroje
6. orači	oračích	stroji	strojích
7. oračem	orači	strojem	stroji

a) Prema „orač“ sklanjaju se imenice živih bića, prema „stroj“ imenice neživih bića — roda muškoga, koje se u 1. p. jedn. svršavaju na meki suglasnik, i nekoja na *-l*; na pr.: cíl (cilj, svrha), jetel (djetelina), kašel (kašalj), koukol (kukolj), kužel, mandel (krst, 15 snopova), mol, čmel (bumbar), motýl (leptir), titul (naslov), úl (pčelinjak) i uhel

(ugljen). Uhel (kut) se sklanja prema sud. Onda biblijsak imena: Abel, Daniel, Samuel i t. d. i imenice na *-tel* (hrv.: *telj*): učitelj, kazatelj (propovijedatelj), spisovatelj (pisac) i t. d.

b) Imenice na *-ce*: vůdce (vođa), strážce (pazitelj), soudce (sudac).

c) Sve imenice prema ovima primjerima pišemo, kadgod se svršavaju sa *i*, sa *mekim kratkim i*.

Bilješke,

Nepostojano *e* ispada: stařec — starci, huđec — huđci (gudioci), mládenec (mladić) — mládenci.

Dugi se samoglasnik u horijenu riječi kadkada pokraćuje: dešť — dešťe --- dešti; kůň — koni.

Pojedini padeži.

U 3. i 6. padežu jednine imaju vlastita imena nastavak *i* i *ovi*.

Imenice na *-c*, *-ec* i *-ce* imaju u 5. p. jedn. *če*: soudce — soudče!, vůdce (vođa) — vůdče!, kupec — kupče!, strýc — strýče! Imenice na *-ic* imaju *ci*: dědic (bařtinik) — dědici!, panic (čisti mladić) — panici!

U 1. pad. množ. ima rodič (roditelj) te kůň --- *rodiče* (roditelji), koně (konji). — Nastavak *-ové* imaju imenice živih bića, naročito jednosložne. Nastavak *-é* imaju imenice na *-tel* (hrvatski: *-telj*): učitelj — učitelé i t. d.

2. p. množ. bez nastavka (staročeski i kajkavski) imaju imenice: peníze — peněz, přátelé — přátel (prijatelja). Imenice tisíce (tisuće) i obyvatelé (stanovnici) imaju oba oblika: pět tisíc obyvatelů i mnoho tisíců obyvatel.

Imena mjesta na *-ce* ili *-e* (muškoga roda zbirna = „pomnožná“), na pr. Budějovice, Strakonice, Krkonoše (gore na sjeveroistoku Česke), Rataje i t. d. nemaju ů 2. p. nastavka. (Valja ih razlikovati od imena na *-ce* jednine ženskoga roda: Mitrovce = Mitrovica i t. d.). Sklanjaju se prema stroje:

- 1., 4., 5. Budějovice, Krkonoše
2. Budějovic, Krkonoš
3. Budějovicům, Krkonošům
6. Budějovicích, Krkonoších
7. Budějovicemi, Krkonošemi.

Peníze (novci) imaju u 2. p. množ. i *peněz* i *penízů*: mnoho *peněz*, *pět penízů* (= pet komada novca).

Kůň sklanja se u množini na dva načina: 1., 4., 5. p. *koně*, 2. *koní* — *koňů*, 3. *koním* — *koňům*, 6. *koních*, 7. *koňmi* — *koni*.

Imenice *kámen* (*kamene*, *kameni* i t. d.), *kořen*, *křemen*, *pramen* (*izvor*), *ječmen*, *lupen* (*list*), *drobet* (*čisto málo*: *drobet chleba*), *krapet* (*kaplja*, *málo*: *krapet vody*) sklanjaju se u jednini prema stroj, u množini prema sud.

Den se sklanja na dva načina; jednina: 1. *den*, 2. *dne*, 3. *dni* — *dnu*, 4. *den*, 6. *ve dne* — *v* (*letním*, *krásném* . . .) *dni*, 7. *dnem*; množina: 1. *dni* — *dny*, 2. *dní* — *dnů*, 3. *dním* — *dnům*, 4. *dny*, 6. *dních* — *dnech*, 7. *dny*. — *Týden* (*tjedan*) u jednini kao *den*, u množini prema *sud*.

3. Primjer : město.

	Jednina.	Množina.
1., 4., 5.	město (<i>grad</i>)	města
2.	města	měst
3.	městu	městům
6.	městě (-u)	městech (<i>slovích</i>)
7.	městem	městy

Kao město sklanjaju se imenice srednjega roda (i neka prezimena roda muškoga), koje svršavaju u 1. p. jedn. na *-o*.

Zbirne (pomnožné) imenice srednjega roda na *-a*, na pr. vrata (*kratki a*, *kapija*), *kamna* (*peč*, *furna*) i dr.

Imena zemalja na *sko* i *cko*: *Rakousko* (*Austrija*), *Turecko*, *Rusko*, *Chrvatsko*, *Srbsko*, *Řecko* (*Grčka*) i t. d. imaju u 6 p. samo nastavak — *ku*; na pr. v *Chrvatsku*, v *Německu*. (*Ali*: v *Polisce* — u *Poljskoj!*)

Prema město idu i neki prilozi: *málo*, *mnoho*, 2. *z mála*, *ze mnoha*, 6. *na mále*, *na mnoze* (= *namnoze*, *često*), 7. *málem* (*malo ne*), *mnohem* (*mного*: *mnohem více*, *mnohem méně*).

Bilješke.

Kao što se kod nekih imenica u hrvatskom jeziku umeće *a*, tako se i u češkome umeće u 2. padežu množine umetnuti *e*: *okno* (*prozor*) — *oken*, *mračno* (*oblak*) — *mračen*, *kouzlo* (*čudo*) — *kouzel*, *družstvo* — *družstev*; *kamna* — *kamen*.

Imenice *jádro* (kostica) — *jader, játra* (jetra) — *jater, dílo* (djelo) — *děl, léto* — *za letem, sedm let, letům, letech, před léty* — i slične pokračuju u 7. p. jedn., i u 2., 3., 6. i 7. pad. množ. samoglasnik u korijenu.

Ch, k, sk i *r* se u 6. p. jednine pred nastavkom *e* mijenjaju u *š, c, št* i *ř*: *roucho* (ruho, odijelo) — v *rouše, mléko* — na *mléce, vojsko* — ve *vojště, jaro* — na *jaře*. Kažemo: v *klubku* (u *klupku*) i v *klubce*, v *zrnku* i v *zrnce, v oku* i v *oce*; ali uvijek samo v *uchu*, na *Hradecku* (Hradecko = okolica Hradeca), v *Lipsku* i t. d.

Pojedini padeži.

6. p. množ. ima nastavak *-ech* poslije *d, t, n* i vrlo često poslije *l* i *r*. Imenice na *-ko* ili *-čko* tvore taj padež nastavkom *-ách*: v *klubkách, kolečkách, očkách* i t. d.

Prezimana na *-o*, roda muškoga se sklanjaju prema raznim primjerima: 1. *Stýblo*, 2. *Stýbly* ili *Stýbla*, 3. *Stýblovi*, 4. *Stýblu* — *Stýblo*, 6. *Stýblovi*, 7. *Stýblou* — *Stýblem*.

Imenica *dítko* (dijete) ima u 1. p. množ. *dítky* i sklanja se u množini prema *ryba*. — *Lýtka* (list na nozi) ima u 1. p. množ. *lýtka*, 2. p. množ. *lýtek* — i t. d. prema *ryba*.

Imenice *sto, kolena, oči, uši* (u značenju tjelesnih udova) sačuvale su od staroga duala oblike: *dvě stě, na kolenou*

1., 4., 5.	<i>oči</i>	<i>uši</i>
2.	<i>očí</i>	<i>uší</i>
3.	<i>očím</i>	<i>uším</i>
6.	<i>očích</i>	<i>uších</i>
7.	<i>očima</i>	<i>ušima</i>

Ucha (drške kod suđa) i *oka* (zamke za zeceve) imaju pravilnu množinu prema *města*.

4. Primjer: pole.

Jednina.	Množina.
1., 4., 5.	<i>pole</i>
2.	<i>polí</i>
3.	<i>polím</i>
6.	<i>polích</i>
7.	<i>poli</i>

Prema pole sklanjaju se imenice srednjega roda (ili neka prezimena muška), koje se svršavaju na *-e* ili *-ě*; na pr.: líce, moře, slunce, srdce, poledne, bojiště, strniště, vejce (jaje), vole (putača) i dr.

Pojedini padeži.

Imenica *vejce* ima u 2. padežu množ. oblik *vajec*; imenica plíce — plic.

Imenice na — ište imaju u 2. p. množ. *í* ili su bez nastavka: ohniští (ognjišta) i ohnišť.

U 6. p. je *po poledních* (= odpoledne, poslije podne) i *o poledních!*

Imenica *nebe* ima u množini nebesa i sklanja se prema město. Ale 6. p. množ. je na nebesích.

5. Primjer: rámě — tele.

	Jednina.	Množina.
1., 4., 5.	rámě	ramena
2.	ramene	ramen
3.	rameni	ramenům
6.	rameni	ramenech
7.	ramenem	rameny
1., 4., 5.	tele	telata (= telići)
2.	telete	telat
3.	teleti	telatům
6.	teleti	telatech
7.	teletem	telaty

Prema rámě sklanjaju se imenice roda srednjega, na *-mě* (hrvatski *-me*): břímě (breme), plémě (pasmina), símě (sjeme), slémě (sljeme). Ove imenice imaju u 1. p. jednine isto i oblike: břemeno, plemeno, semeno, temeno i sklanjaju se onda i u jednini prema mjesto.

Prema tele sklanjaju se imenice, koje znače male, mlade životinjice (= „djecu“ životinja), na pr.: ptáče (ptiíc), houloubě, sele (odojak), hříbě (ždrebe), hádě (mlada zmija); zatim i druge, koje su prema ovima nastale, na pr.: zvíře (zvjerka), mládě (mlado od životinje), vnouče, dítě (dijete, samo u jednini; u množini je 1., 4. i 5. p. děti, 2. dětí, 3. dětem,

6. dětech, 7. dětmi!), kníže (knez, muško), hrabě (jeden. grof), děvče (jedno, djevojče); doupě (duplje), poupě (pupoljak), koště (metla) i dr.

Pojedini padeži.

Kod imenica, koje se sklanjaju prema rámě, pokračuje se u svim padežima samoglasnik u korijenu.

Od duala sačuvao se kod imenice ramena oblik: *na ramenou* i *ramenoma*.

6. Primjer: znamení.

	Jednina.	Množina.
1., 4., 5.	znamení (znak)	znamení
2.	znamení	znamení
3.	znamení	znamením
6.	znamení	znameních
7.	znamením	znameními

Prema ovomu se primjeru sklanjaju sve imenice na *-í*, (hrvatski *-je*); naročito glagolske imenice; na pr.: psaní (pisanje), stavení (zgrada), stvoření; *paní* (gospoda) ima u 7. p. jedn. samo *-í*; pondělí, září (rujan), náručí, snídaní (zajutrak), roští (suho granje, suharje), hrudí (grudi), kvítí (cvijeće), Pořící; zatim *bratři* (= braća, na razliku od imenice *bratři* = „bratovi“, koja se sklanja pravilno prema hadi).

Imenice *Jíří* (Juraj), *sudí* (kadija) imaju u jednini: 2. i 4. p. Jiřího, sudího, 3. Jiřímu, sudímu, 6. i 7. Jiřím, sudím.

7. Primjer: ryba.

	Jednina.	Množina.
1.	ryba	ryby
2.	ryby	ryb
3.	rybě	rybám
4.	rybu	ryby
5.	rybo	ryby
6.	rybě	rybách
7.	rybou	rybami

Prema ryba sklanjaju se sve imenice na *-a*; imenice zbirne (pomnožné), koje se u 1. pad. (= množine) svršavaju

na *-y* (znače jedan predmet, i govorimo o njima kao o više predmetima): hodiny (sat, stroj), nůžky (makaze), necky (korito za pranje rublja) i t. d.; Benátky (Mleci), Atheny, Alpy i dr.

Bilješke.

Suglasnici *h, ch, k, r*, se pred *e* u 3. i 6. pad. jedn. mijenjaju u *z, š, c, ř*: noha — k noze, na noze; moucha — mouše, o mouše (muši, muhi); ruka — ruce, hora — hoře. Imenica *dcera* (kći) ima 3. i 6. p. j. dceři; *Olga* — Olze.

U 2. se pad. množ. umeće nepostojano *e*: metla (šiba) — metel, cihla — cihel, tužka (olovka) — tužek, houska (žemička) — housek i t. d.; ali *vražda* (ubijstvo) — vražd, *křivda* (nepravda) — křivd, *pošta* — pošť, *cesta* — cest (putova), *lampa* — lamp.

Imenice *vrána, kráva, žíla, míra* i slične pokraćuju u 7. p. jedn. i u 2., 3., 6. i 7. pad. množ. samoglasnik u korijenu: 7. p. j. vranou, kravou, žilou, měrou; 2. p. množ. vran, krav, žil (hrv. žilâ), měř (hrv. mjerâ!); i t. d.

Imenice *sluha, vladyka* i druge *muške* na *-a* sklanjaju se u jednini prema ryba osim 3. i 6. padeža, gdje je nastavak *-ovi*. U množini imaju u 1. p. *-ové* (u ostalima se padežima *ové* ispušta!); *Husita, evangelista, houslista* (guslar), *gymnastista* i t. d. imaju samo nastavak *-é*: *Husité, esperantisté* i t. d.; u ostalim se padežima sklanjaju prema hadi.

Neke na *-la* bivaju i na *-le*; pa se prema tomu sklanjaju ili prema ryba ili prema duše (slijedeći primjer); kažemo i perla i perle, slza i slze; na pr. 1. p. množ. je stoga perly i perle, slzy i slze, te 2. p. množ. perel i perlí, slz i slzí.

Imenice *ruka* i *noha* sačuvale su staročeški dual: 1., 4., 5. ruce, nohy, 2., 6. rukou, nohou, 3. rukám, nohám, 7. rukama, nohama.

8. Primjer: duše.

Jednina.	Množina.
1., 5. duše	duše
2. duše	duší (ali lžic!)
3. duši	duším
4. duši	duše
6. duši	duších
7. duší	dušemi

Ovamo pripadaju sve imenice *ženskoga* roda, koje imaju u 1. p. jedn. *-e* ili *-ě* (u hrv. jeziku *a*, pred kojim stoji meki suglasnik); zatim imenice *zbraň* (oružje), *daň* (porez), *báseň* (pjesma), *koupel* (kupelj); i zbirne, na pr. *housle*, *jesle* (jasle), *dvěře* (vrata).

Pojedini padeži.

Kod nekih se imenica odbacuje u 1. p. jedn. nastavak *-e*, odnosno *-ě*, i u 4. pad. *-i*, te govori se, pa i piše: 1. *záře* (ruj), 4. *záři* — *zár*; 1. *tíže*, 4. *tíži* — *tíž* (težina); *země*, *zemi* — *zem*. Uvijek se piše bez *-e*: *obec* (općina), *nesnáz* (neprilika), *věž* (toranj), *souš* (kopno), *stráž*, *tvrz*, *postel*, *dál* (daljina), *hráz* (nasip), *mříž*, *poušť* (pustara), *rez* (rđa).

Imenice na *-eň* ili samo *-ň* ženskoga roda glasile su prije na *-ně*; zato se sklanjaju prema duše. 4. padež je kod njih jednak prvomu. Pr.: *píseň* (pjesma), 2. *písně*, 3. *písní*, 4. *píseň* i t. d.; *vášeň* (strast), *dášeň* (děsna) i sl.

Imenice na *-ice*, na pr.: *studnice* (studenac), *opice* (majmun), *lžice*; zatim imenice na *-yně*, na pr.: *jeskyně* (špilja), *žákyně* (učenica), *otrokyně* (robinja); konačno: *košile*; (zbirne:) *plíce*, *vánoce* (Božić), *hromnice* (Sviječnica), *velikonoce* (Uskrs) i *letnice* (Duhovi) — imaju 2. padež množine bez nastavka *-í*: *studnic*; *žákyn* (učenicá); *košil*; *plíc*, *vánoc*, i t. d.

Imenice *práce* (posao), *lžice*, *dvěře* i sl. skraćuju u 7. p. jedn. i u 2., 3., 6. i 7. p. množ.: *prací* (poslom), *lžic* (žlicá), *dveřích* (vratima). *Chvíle* (čas), *svíce* (svijeća), *míle* (milja) ne skraćuju.

Imena mjesta *Boleslav*, *Chrudim*, *Zbraslav*, *Čáslav*, *Příbram* sklanjaju se prema duše; dakle 2. p.: *Zbraslavě*, *Chrudimě*, *Čáslavě* i t. d.

Ćírkev (crkva), *broskev*, *tykev*, *mrkev*, *plutev* (plitva, peraja), *řetkev* (rotkva), *konev* (posuda za vodu), *láhev* (boca), *pánev* (ponjva) i t. d. primaju u sklonidbi nastavke prema duše te ispuštaju nepostojano *e*; na pr.: Jedn. 1., 4. i 5. *láhev*, 2. *láhve*, 3. i 6. *láhvi*, 7. *lahví*. Množ. 1., 4., 5. *láhve*, 2. *lahví*, 3. *lahvím*, 6. *lahvích*, 7. *lahvemi*.

Imenice *vánoce*, *velikonoce*, *letnice* i *hromnice* osim toga, što nemaju u 2. p. množ. nastavka, imaju 3. p. množ. prema stroj na *-ům*; sklanjaju se dakle:

1., 4., 5. vánoce, 2. vánoc, 3. *vánocim*, 6. *vánocích*, 7. *vánoce*mi (zapravo 7. *vánoci*, prema stroj, no to se ne samo ne govori, već i rijetko piše.

9. Primjer: kost.

	Jednina.	Množina.
1., 4.	kost	kosti
2.	kosti	kostí
3.	kosti	kostem
5.	kosti	kosti
6.	kosti	kostech
7.	kostí	kostmi

Prema ovomu se primjeru sklanjaju *ženske* imenice, koje se svršavaju na suglasnik: chut (tek), pout (put, proštenje), odpo věď (odgovor), loď (lada), mysl (volja, raspoloženje; misli), pěst, rtuť (živa), měď (bakar), zeď (zid), čtvrt (čtvrť), past (zamka), lež (laž), žluč (žuč), louč (luč), nať (cima), pec, noc, moc, obuv (obuća), nit, ocel, ves (2. p. vsi, selo), pamět (pamćenje), mast (mazilo), hůl (batina, štap), sůl (2. p. soli), ozim (zimski usjev), otep (snop, svežanj), zběr (fukara), běl, zeleň, modř, čern (crna boja), hrud, káď (kàda), píď (pedalj), žerď (žrd, pavuza), čest (2. p. cti, část, poštenje), část (dio), čelist (čeljst), hrst (pregršt), choť (supruga), kořist (plijen), labuť (labud), lať (letva), pečet, peruť (krilo), ratolest (jednogodišnja grančica), síť (mreža), prst (plodna zemlja), slast, srst (dlaka), strast (bol, muka), trať (pruga), obět (žrtva), nenávist (mržnja), vlast (domovina), věc (stvar), veš (uš), řeč (govor), myš (jedna! — miš), smrt; zatim imenice na *-ost* i *-est*.

Mnoge imenice ovoga primjera imaju nepostojano *e*, na pr.: ves — vsi, zeď — zdi, čest — cti, lež — lži.

Hůl, sůl i slične skraćuju u svim padežima, osim 1., 4. i 5. jednine, dugi samoglasnik u korijenu: hůl — holi — holí — hole — holím i t. d.

Prema množini primjera kost sklanjaju se imenice *lidé* i *děti*. Imenica *host* sklanja se slično: 2. i 4. p. jedn. hosta, 3. i 6. hosti i hostu, 5. hosti i hoste, 7. hostem; množina: 1. i 5. *hosté*, 2. *hostí* i *hostů*, 3. *hostem* i *hostům*, 4. *hosti* i *hosty*, 6. *hostech*, 7. *hostmi* i *hosty*. Drugi oblici su prema had.

Choť (supruga) je prema kost; *choť* (suprug) prema orač (choť-e se piše choť!).

Máti ima i u 5. p. jedn. oblik *máti*, u ostaloj sklonidbi umeće *-eř-* i skraćuje *á* u *a*. Jednina ide prema duše: 2. matere, 3. materi, 4. mateř (ne materi), 6. materi, 7. mateří; množina prema duše: 2. mateří, 3. mateřím, 4. matere, 6. mateřich, 7. mateřemi. Isto tako se sklanja neť (ili neteř = nećaka): 2. p. neteře, 3. neteři i t. d.

10. Tuđe imenice.

Posebna je u češkom jeziku sklonidba tudih imenica. One ostaju u 1. p. obično u istom obliku kao u dotičnom jeziku, kojemu pripadaju.

Imenice muške na *-es*, *-us*, *-is*, *-o* sklanjagu se prema primjeru had (sud); većina od njih ispušta taj nastavak, na pr.: Sokrates — 2. p. Sokrata, Kornelius — Kornelia — druge mijenjaju i osnovu, na pr.: Paris — 2. p. Parida (živo), Tigris — 2. p. Tigridu (neživ.); Cicero — Cicerona, Hugo — Hugona.

Imenice ženske na *-is*, *-as* mijenjaju *s* u *d* i sklanjaju se prema ryba: Memfis — 2. p. Memfidy, syphilis — syfilidy, Pallas Athénská — 2. p. Pallady Athénské.

Imenice na *-um* ostaju kao u latinskom jeziku srednjega roda. Sklanjaju se prema město, ali bez nastavka um, na pr. verbum 2. p. jedn. i 1. p. množ. verba; imenice na *-ium*, *-eum* maju u sedmom p. množ. obično *i*: gymnasii, lycei.

Imenice na *-ma* su isto *srednjega* roda (to drama, to thema); umeću *-t-* pa se sklanjaju prema město, na pr.: dogma — 2. p. j. bez dogmatu (bez dogme), 6. p. j. o tom dogmatě (o toj dogmi), 1. p. množ. dogmata (dogme) i t. d.

Imenice na *-a* ili *-ia* (*-ja*; ove u češkom glase ponajviše na *-ie*) su *ženskoga* roda te se sklanjaju u svim padežima prema duše: poesie, Marie — 2. p. j. poesie, Marie, 3. p. j. poesii, Marii i t. d.

Tuđa muška prezimena na *-y*, *-yi*, *-i*, *-e*: Flery, Apponyi, Salamandri, Linde, sklanjamo sa slijedećim sastavcima: 2. p. *-ho*, 3. p. *-mu*, 4. *-ho*, 6. *-m* (katkada *-ovi*), 7. *-m*. Flery, Linde; 2. Fleryho, Lindeho, 3. Flerymu, Lindemu i t. d., 6. i 7. Flerym, Lindem.

Njemačka prezimena na *-ss* ili *-s* sklanjaju se prema orać: Fuchs — 2. p. Fuchse i t. d.

Tuđe se imenice ne moraju sklanjati te se mnoge zbog poteškoća ni ne sklanjaju.

* * *

Sve su riječi, koje služe za imenicu i ne sklanjaju se, u češkom jeziku srednjega roda (i nikada muškoga kao u hrvatskom!); na pr.: jedno *r*, malé *i*, moje „já“, věc má své „ale“ (stvar ima svoj „ali“), to „hm“, to „hloupý“ si vyřkl tak kousavě (taj „hm“, taj „glup“ si izrekao onako ujedlivo) i t. d.

B. Pridjevi.

Češki pridjevi su prema tomu, kako se svršavaju, a) *određeni*, na pr. dobrý (muž), dobrá (žena), dobré (dítě), svršeci *-ý, -ú, -é* slijede poslije tvrdih suglasnika; dnešní (današnji: den, večere, ráno), svršetak *-í* slijedi poslije mekih suglasnika; b) *neodređeni*, svršavajući u muškom rodu na *suglasnik*, u ženskom na *-a* (krátké), u srednjem na *-o*, na pr.: hoden (vrijedan), hodna, hodno. Neodređenih pridjeva ima vrlo malo.

I. Primjer: dobrý, dobrá, dobré.

Jednina.

1., 5.	dobrý	dobrá	dobré
2.	dobrého	dobré	dobrého
3.	dobrému	dobré	dobrému
4.	dobrého (za živo) dobrý (za neživo)	dobrou	dobré
6.	dobré ^m	dobré	dobré ^m
7.	dobré ^m	dobrou	dobré ^m

Množina.

1., 5.	dobří (za živo) dobré (za stvari)	dobré	dobrá
2.	dobré ^{ch}	dobré ^{ch}	dobré ^{ch}
3.	dobré ^m	dobré ^m	dobré ^m
4.	dobré	dobré	dobrá
6.	dobré ^{ch}	dobré ^{ch}	dobré ^{ch}
7.	dobré ^{mi}	dobré ^{mi}	dobré ^{mi}

U nastavcima je uvijek *dugi* samoglasnik.

Pridjevi prema dobri primaju u 1. p. množ. kod imenica živih bića (ili kod imenica neživih bića sa nastavkom *-ové; perzoničiranih*) nastavak *-í*. Pred ovim se *-í* mijenjaju suglasnici *h, ch, k, r, sk* i *ck* u *z, š, c, ř, št* i *čt*; na pr.: dlouhý člověk — dlouzí lidé (ali: dlouhé stoly), hluchý — hluší, veliký — velicí, moudrý — moudří, ruský — ruští, německý — němečtí.

3. p. jedn. je **dobrému** i 6. p. **dobrému!**

Prema ovim se primjerima sklanjaju i sve imenice muške na *-ý*, ženske na *-á* i srednje na *-é*; na pr.: pan Černý, paní Černá, slečna Němcová; Hluboká, Hostinné.

2. Primjer: dnešní.

	Jednina.	Množina (za sva tri roda).	
1., 5.	dnešní	dnešní	dnešní
2.	dnešního	dnešního	dnešních
3.	dnešnímu	dnešního	dnešním
4.	dnešního (za živo) dnešní (za neživo)	dnešního	dnešního
6.	dnešním	dnešním	dnešních
7.	dnešním	dnešním	dnešními

Nastavci imaju uvijek *dugi í!*

Prema dnešni sklanjaju se pridjevi, koji imaju u sva tri roda *-í* u 1. p. jedn. Naročito pridjevi što su nastali od imenica sa nastavkom *-í* (staročeški i hrvatski *-ji, -ja, -je*): vlk — vlčí (vučji, vučja, vučje), ovce — ovčí (ovčji, ovčja, ovčje), koza — kozí, ryba — rybí (riblji); zatim 2. i 3. stupnjevi pridjeva, koji se uvijek svršavaju na *-í* (*-ší, -čí*). — Onda i imenice muškoga roda na *-í*: sudí (sudac), krejčí (krojač), mluvčí (govornik), Jiří (Juraj); imenica ženska: paní (gospođa). Zamjenica *čí* (čiji, čija, čije), nekada i *její* (njezin, -a, -o).

3. Primjer: mužův, mužova, mužovo.

	Jednina.	
1., 5.	mužův	1., 4. i 5. mužovo
2.	mužova	ostali padeži kao
3.	mužovu	kod mužův.
4.	mužova (za živo) mužův (za neživo)	
6.	mužově (-ovu)	mužově
7.	mužovým	mužovou

Množina.

1., 5. mužovi (živ.)	1., 4., 5. mužovy,	1., 4., 5. mužova
mužovy (neživ.)		
2. mužových	ostali padeži kao kod	
3. mužovým	mužovi.	
4. mužovy		
6. mužových		
7. mužovými		

Jedino u nastavcima *ým, ých, ými* ima dugi samoglasnik.

Isto se sklanjaju i posvojni pridjevi na *-in, -ina, -ino*. Posvojni se pridjevi tvore samo od imenica *živih* bića; i to od *muških* nastavkom *-ův, -ova, -ovo*, od *ženskih* nastavkom *-in, -ina, -ino*; na pr.: otec — otcův, sluha — sluhův, Vojta — Vojtův; žena — ženin.

Pred *in, ina, ino* mijenjaju se suglasnici *h, ch, k, r, sk* i *ck* u *z, š, c, ř, št* i *čt*: matka — matčin, snaha — snašin, Klára — Klářin i t. d.

Nedodređeni su pridjevi rijetki; jesu predikat u rečenici, to jest stoje bez imenice u 1. ili u 4. padežu (obično uz pomoćni glagol); na pr.: jsem bohat, chud (širomašan), churav (boležljiv); chodím bos, buď ticha, klidna, zdráva; učíň mě (4. p.) zdráva (učini, da budem zdrav)!, viděl jsem ji bosu (vidio sam je bosu); místo svaté nečiní člověka svata (sveto mjesto ne prouzroči da bude čovjek svet); propustil jej svobodna (pustio ga slobodna); starci (3. p.) nelze býti veselu (starcu nije moguće da bude veseo).

3. Drugi i treći stupanj pridjeva.

Drugi stupanj pridjeva tvorimo:

- nastavkom *-ěj.ší* (-ejší): pilný (marljiv) — pilnější, milý — milejší, svatý — světější;
  - nastavkom *-ší*: starý — starší, tlustý — tlustší, tvrdý — tvrdší;
  - nastavkom *-í* od nekolicine pridjeva na *-ký* (*k* se mijenja u *č*): lehký — lehčí, mělký (plitak) — mělčí i t. d.
- Treći stupanj tvorimo od drugoga predstavkom *nej-*.

Bilješke.

Pridjevi sa nastavkom *-ký, -eký, -oký* tvore 2. stupanj od korijena bez ovih nastavaka, na pr.: sladký — sladší,

měkký — měkší, daleký — *další*, hluboký — hlubší, vysoký — vyšší.

Krátký, řídký, bílý, blízký i slični pridjevi skraćuju samoglasnik u korijenu: kratší, řidší, bělejší, bližší.

Pred -ší mijenja se *ch* u *š*, *h* i *z* u *ž*: suchý — sušší, drahý — dražší, úz-ký — užší, nízký — nižší.

Nepravilne druge stupnjeve imaju pridjevi: dobrý — lepší, zlý — horší, malý — menší, velký — větší, dlouhý — delší (3. stup. svakako: nejlepší, nejhorší, nejmenší i t. d.).

C. Zamjenice.

I. Zamjenice osobne.

a) Sklonidla zamjenica já, ty, my, vy; se.

1., 5.	já	ty	my	vy
2.	mne	tebe	nás	vás
3.	mně, mi	tobě, ti	nám	vám
4.	mne, mě	tebe, tě	nás	vás
6.	mně	tobě	nás	vás
7.	mnou	tebou	námi	vámi

Povratna zamjenica *se, sebe* nema 1. i 5. padeža i sklanja se u jednini i u množini jednako: 2. p. *sebe*, 3. *sobě, si*, 4. *sebe, se*, 6. *sobě*, 7. *sebou*. Ova zamjenica nije, niti ne može biti nikada u rečenici podmet!

Prema hrvatskom jeziku imaju svi padeži osim 1. i 5. p. zamjenice *já* ispušteno *e*: mene — mne, meni — mně, mnom (kajkavski menom) — mnou. Zamjenica *ty* i povratna *se* imaju u 3. i 6. padežu prema hrvat. *e* — *o*: tebi — tobě, sebi — sobě. Oblici na *-ě* (kod *já*: mně) su oni na *-i* u hrvat. jeziku.

1. padež zamjenica upotrebljujemo jedino kad na njima stoji naglasak rečenice: *Já* jsem pravda i cesta i život (ja sam istina, put i život; nitko drugi, *baš* ja!). Isto tako šire oblike trećeg i četvrtoga padeža rabimo jedino pod rečeničnim naglaskom ili kad su u rečenici na prvom mjestu, i zatim poslije prijedloga: tobě dal knihu, ne mně; dal ti ji! (tebi je dao knjigu, ne meni; dao ti ju je!), pověz mi pravdu (kaži mi istinu); byl jsem u tebe, jdu k tobě. — Češko *mne* uvijek odgovara hrvatskome *mene, meni* = *mně, me* = *mě, mi* = *mi*.

b) Sklonidba zamjenica on, ona, ono.

	Jednina.		Množina.	
1. on	ona	ono	oni (za živo)	ony ona
			ony (za neživo)	
2. jeho, ho	jí	jeho, ho	jich	
3. jemu, mu	jí	jemu, mu	jim	
4. jeho; jej, ho	ji	je	je	
6. něm	ní	něm	nich	
7. jím	jí	jím	jimi	

Jednina ima posvud *duži* i osim 4. p. **ji.** Množina ima uvijek *kratki* i!

Bilješke.

Mjesto početnoga *j* stoji poslije prijedloga *ñ*: u něho, k němu, pro (za) něho, s ním, u ní, k ní, pro ni, u nich, s nimi. Zamjenica on može imati u 4. p. katkada *poslije prijedloga* samo *ñ*; na pr.: (zañ za nj); piše se skupa sa prijedlogom.

Šire oblike jeho, jemu upotrebljujemo onda kao mne, mně. 4. p. jedn. jeho, ho upotrebljuje se jedino za osobe; oblik jej za osobe i stvari.

2. Sklonidba posvojnih zamjenica.

	Jednina.		
1., 5. můj (moj)	má, moje (moja)	mé, moje (moje)	
2. mého	mé, mojí	mého	
3. mému	mé, mojí	mému	
4. mého (za živo)	mou, moji	mé	
můj (za stvari)			
6. mém	mé, mojí	mém	
7. mým	mou, mojí	mým	
	Množina.		
1., 5. moji (za živo)	mé, moje	má, moje	
mé, moje (za stvari)			
mých	mých	mých	
mým	mým	mým	
mé, moje	mé, moje	má, moje	
mých	mých	mých	
mými	mými	mými	

Můj, má, mé sklanja se u jednini i u množini kao pridjev dobrý; širi oblik ženskoga roda *moje* (moja) kao zamjenica ona.

Prema můj sklanja se *tvůj* i *svůj*.

Zamjenice *náš*, *naše* i *váš*, *vaše* sklanjaju se u 2., 3., 4., 6., 7. p. jednine i množine kao zamjenica on, ona, ono. Muški rod *náš*, *váš* skraćuje u tim padežima *á*: *náš*, našeho, našem; 4. p. našeho je za živo; za stvari je 4. p. *náš*, sa neskraćenim *á*! (*Můj*, moji — *náš*, naši!)

Jednina ženskoga roda *má* ima u svim padežima i oblik širi *moje*, 2. p. *mojí*, 4. p. *moji*; u množini je u 1. p. muškoga roda za *neživo* uz kraći oblik *mé*, širi oblik *moje*; isti je oblik i u 1. i 4. p. ženskog i srednjega roda. *Moji* kažemo u 1. p. množ. za imenice muškoga roda *živih* bića. — Kraći oblici obično stoje uz imenicu ili pridjev; širi pak bivaju sami, bez imenice, i kad je na njima rečenični naglasak: To není tvé pero, to je moje! Já mám tvá pera, ale i ty máš moje! (.Ja imam tvoja pera, ali i ti imaš moja!)

Posvojne zamjenice: **jeho** (njegov, njegova, njegovo; njegovi, njegove, njegova), **její** (njezin, njezina, njezino; njezini, njezine, njezina), **jejich** (njihov, -a, -o; -i, -e, -a) su širi oblici 2. padeža zamjenice on ili ono, zamjenice ona, i množine. Jeho i jejich se ne sklanja. Její se prije isto nije sklanjalo; sada se obično sklanja u sva tri roda prema pridjevu *dnešní*.

Bilješke.

Z *jejich* (kao dnešních) větví = od njezinih grana, (na pr. od grana *jedne* jele); z *jejich* větví = od njihovih grana (t. j. na pr. od grana jelâ)!

3. Primjer: ten, ta, to.

Jednina.

Množina.

1. ten (taj)	ta	to	1. ti (živo)	ty	ta
2. toho	té	toho	ty (neživ.)		
3. tomu	té	tomu	2. těch	těch	těch
4. toho (za živo)	tu	to	3. těm	těm	těm
ten (za neživo)			4. ty	ty	ta
6. tom	té	tom	6. těch	těch	těch
7. tím	tu	tím	7. těmi	těmi	těmi

Prema ovomu se primjeru sklanjaju zamjenice: *onen, ona, ono* (rijetko se upotrebljava); *tento, tato, toto* ili *tenhle, tahle, tohle* (hrv. ovaj, ova, ovo; sklanja se zamjenica *ten, ta, to* i savršeni se sa *-to* ili *-hle*, na pr. 2. p. jedn. tohoto, této; tohohle, téhle; 1. p. množ. u muškom rodu za živa bića *tito, tihle*, za stvari *tyto, tyhle*, u ženskom *tyto, tyhle* i u srednjem rodu *tato, tahle, i t. d.*

Zamjenica *týž* (isti), *táž, též*; *tíž* (za živo) ili *těž* (za stvari), *těž, táž* sklanjamo kao dobru pridavajući u svim padežima onaj (enklitički) *ž*. *Tentýž* (ovaj isti), *tatáž, totěž*; *titiž* ili kod stvari *tytěž, tytěž, tatáž* imaju ostale padeže iste kao *týž*; na pr. 2. p. téhož, 3. p. témuž i t. d.

4. Zamjenica sám, sama, samo

sklanja se u 1. i 4. p. jednine i u množini prema pridjevu mužův, mužova, mužovo. 4. p. muškog roda ima skraćeno *ú*, dakle: *sama* i *samy*. Ostali su padeži od pridjeva *samýj* (*sam*, njemački „lauter“), koji se sklanja prema dobru.

5. Zamjenice upitne.

1. kdo ?	co ?	
2. koho ?	čeho ?	čí ?
3. komu ?	čemu ?	
4. koho ?	co ?	
6. kom ?	čem ?	
7. kým ?	čím ?	

Čí ? (čiji, čija i t. d.) se ne mijenja.

Zamjenice *který ?* (koji ?), *jaký ?* (kakav ?) sklanjaju se kao dobru.

Zač ? (pošto ?), *proč ?* (zašto), *seč ?* (koliko — kadar; na pr.: *seč jsem ?* koliko sam kadar, odgovor: *nejsem s to*, *abych — nisam kadar, da . . .*) su prijedlozi sa 4. padežem zamjenice *co*. Može se reći i *za co = zač*, *pro co = proč*.

Ako stoji na kojoj zamjenici upitnoj rečenični naglasak, dodaje joj se nekada (enklitički) *-ž*: *kdož ?*, *kož ?*, *čimž ?* i t. d.

6. Odnosne zamjenice.

Kdo, co, který i jaký sklanjaju se kao zamjenice upitne; obično imaju na kraju enklitički *-ž*. *Jenž* (koji), *jež* (koja), *jež* (koje) sklanja se kao *on, ona, ono*, ali sa *-ž*, kao što slijedi:

Jednina.			Množina.		
1. jenž	jež	jež	1. již (živo)		
			jež (neživo)	jež	jež
2. jechož	jíž	jechož		jichž	
3. jemuž	jíž	jemuž		jimž	
4. jejž, jchož	jíž	jež		jež	
6. němž	níž	němž		nichž	
7. jímž	jíž	jímž		jimiž	

U 4. pad. jedn. muž. roda služi oblik jejž i za živo i za stvari; oblik jechož samo za živo. Oblik již (kteří ili kteříž) u 1. pad. množ. je za živa bíca muška i oblik jež (které ili kteréž) za neživa.

Poslije prijedloga mijenja se početno j u ň (n se piše!), kao kod zamjenice on, ona, ono: od něhož, k němuž, pro niž i t. d.

7. Zamjenice neodređene.

Ove zamjenice tvorimo od upitnih predstavcima *ně-*, *ni-*, *leda-*, *lec-*; i nastavcima *-si*, *-koli*: *někdo* (netko), *něco* (nešto), *některý* (nekoji), *nějaký* (nekakav); *nikdo* (nitko), *nic* (ništa); *leda(s)kdo* (tkogod), *ledasco* ili *ledacos* (svašta, šta god), *leckdo* (svatko), *lecjāký* (kakav god); *kdo* ili *kdos* (netko), *cos(i)* (nešto), *jakýs(i)* (nekakav); *kdokoli* (tkogod), *cokoliv* (šta god), *kterýkoli* (kojigod), *jakýkoli* (kakav god). Sklanjamo u njima upitne zamjenice.

Žádny (nijedan, nitko) i každý (svako) sklanjaju se prema dobrý.

D. Brojevi.

Češki se brojevi i poslije prijedloga i sa imenicom sklanjaju; treba dakle dobro naučiti njihovu sklonidbu.

1. Glavni broj *jeden*, *jedna*, *jedno* sklanja se kao zamjenica *ten*; samo tu ostaje osnovni *n* (*-en*). Dakle 1. p. množ. ima u muškom rodu za živo *jedni*; za stvari *jedny*, u ženskom *jedny*, u srednjem *jedna*.

2. Broj *dva* i *oba* ima i u srednjem rodu *dvě*, *obě*: *obě pera*, *obě dvě oči*, *obě města*. 2. i 6. p. je *dvou*, *obou*; 3. i 7. *dvěma*, *oběma*. 4. p. je jednak prvomu. Pr.: Vojín byl raněn

na obou rukou. Nikdo nemůže najednou dvěma pánům sloužiti. Se dvěma lidmi (sa dva čovjeka). — Poslije dva i oba slijedi pravilna množina imenica (i pridjeva i t. d.): dva hadi; oba veliké sudy byly plny (oba su velika suda bila puna).

3. Kod brojeva *tři, čtyři* ima isto pravilna množina, na pr.: nějací tři velicí muži (nekakova tri velika muža), ty čtyři veliké stoly (ta četiri velika stola). Sklanjaju se prema množini imenice *kost*: 1., 4. tři, 2. *tří*, 3. třem, 6. třech, 7. třemi; 1., 4. čtyři, 2. *čtyř*, 3. čtyřem, 6. čtyřech, 7. čtyřmi. Pr.: O nějakých třech velikých mužích, s těmi čtyřmi velikými stoly, od nějakých tří velikých mužů, k těm čtyřem velikým stolům.

4. Glavni brojevi *pět, šest, sedm, osm, devět, deset, jedenáct, dvanáct, třináct, čtrnáct, patnáct, šestnáct, sedmnáct, osmnáct, devatenáct, dvacet, dvacet jeden* (jeden a dvacet), *dvacet dva* (ili dva a dvacet) i t. d. — *třicet, čtyřicet, padesát, šedesát, sedmdesát, osmdesát, devadesát*, imaju u 2., 3., 6. i 7. padežu nastavak *-i*, i vlastita se sklonidba vidi na brojenom predmetu. — Kod toga imaju devět i deset oblike *devíti, desíti* i prema tomu i *dvacet, třicet, čtyřicet* ima uz obični oblik *dvaceti, třiceti, čtyřiceti* i oblik *dvacíti, třicíti, čtyřicíti*.

Broj *sto* sklanja se prema město (1. p. množ. je *dvě stě, tři sta, čtyři sta, pět set* i t. d. Genitiv množine je: od dvou *set*, tři *set*, sedmi *set* sa umetnutim *e*); *tisíc* (hiljada) prema stroj (2. p. množ. biva bez nastavka *-ův*: pět tisíc); *million* prema primjeru sud.

U češkom se sklanjaju i dijelovi brojeva, točno prema pravilu: *před tisícem dvěma sty čtyřiceti třemi roky, s osmdesáti dvěma vojáky, od tří millionů pěti tisíců sedmi set dvaceti tří metrů, od tři a dvaceti, město má patnáct tisíc obyvatelů (stanovnika), od těch patnácti tisíců . . . , k těm patnácti tisícům . . .*

5. Redni brojevi su *první, druhý, třetí, čtvrtý, pátý, šestý, sedmý, osmý, devátý, desátý, jedenáctý, dvanáctý* i t. d. *dvacátý, dvacátý první* ili *jeden a dvacátý, dvacátý druhý* ili *dva a dvacátý* i t. d., *třicátý* i t. d., *stý* (stoti), *tisící, milliontý*. Brojevi první, třetí i tisící sklanjaju se kao pridjev *dnešní*, svi ostali prema pridjevu *dobrý*.

Poslije brojnika *půl* (koji se ne sklanja!) su brojevi čtvrtý, pátý i t. d. sklonjeni prema pridjevu mužův; na pr.: *půl čtvrtá* (tri i pô), *půl pátá* (četiri i pô), *půl desátá* (devet i pô), *půl jedenáctá* (deset i pô) — nekad se kaže i *půl druha* (jedan i pô) mjesto *půl druhého*. *Půl sta* i *půl tisíce* (= 50 i 500).

6. Na pitanje *kolikerý?* (kolikostruk?) odgovaramo slijedećim brojnicima: *jednoduchý* (jednostruk), *dvojí, trojí, čtvový* i t. d.; *dvoje (oboje), troje, čtvový, paterý, devaterý* i t. d. Brojnici *dvojí, obojí, trojí* sklanjaju se prema *dnešní*. *Dvoje, troje (oboje)* imaju već samo 1. i 4. padež jednine i množine; naročito kod zbirnih imenica. — Oni brojevi na *-erý* (*-erá, -eré*) se sklanjaju prema *dobrý*; nekad imaju nastavke prema *mužův*: Desatero Boží prikázání (Deset zapovjedi Božjih), 2. p. desatera, 3. i 6. desateru, 7. desaterem. *Čtvery* nůžky, *jedny* kalhoty (hlače), *dvoje* (oboje, troje) vrata, *paterý* věci (= pet vrsti stvari).

7. *Dvojnásobný* (dvostruk), *trojnásobný* (trostruk), *čtvero-násobný, pateronásobný* i t. d.; *jednou* (ne jedankrát! — jedamput), *dvakrát* (dva puta), *třikrát, dvacetkrát* i t. d. su brojnici *složeni*.

Po dvou (po dva), *po třech, po čtyřech, po pěti* i t. d. označuju dio: *dva a dva, tři a tři*; jděte po dvou!, *po čtyřech!* (Hajde po dva, po četiri!).

8. Neodređeni brojevi *mnoho, málo*, ako stoje na mjestu imenice, sklanjaju se prema město; kad ne stoje same, već uz drugu riječ, ima *mnoho* u 2., 3., 6. i 7. pad. nastavak *-a* (mnoho lidí, mnoha lidí, mnoha lidem i t. d.), *málo* ostaje nesklonjeno (málo lidí, málo lidem i t. d.).

Neodređeni brojnik *všechn, všechna, všechno* — sav, sva, sve sklanja se kao zamjenica *on, ona, ono*:

Jednina.

1. všechen	všechna	vše (ili všechno)
2. všeho	vší	všeho
3. všemu	vší	všemu
4. všeho (za živo)	vši ili	vše, všechno
všechen (za neživo)	všechnu	
6. všem	vší	všem
7. vším	vší	vším

	Množina.	
1. všichni (za živo) všechny (neživo)	všechny	všechna
2. všech	všech	všech
3. všem	všem	všem
4. všechny	všechny	všechna
6. všech	všech	všech
7. všemi	všemi	všemi

U padežima, koji imaju širije oblike na *chen*: všechen, všechna, všechno upotrebljava se i oblici *všecken*, *všeckna*, *všeckno* ili *všecek*, *všecka*, *všecko*. Na primjer u 1. p. množine muškoga roda živih bića mjesto všichni i *všickni* ili *všicci* (osnovno se *e* u ovom slučaju, uslijed slijedećega mekog *i*, mijenja u *i*); za neživo može biti mjesto všechny i *všeckny* ili *všecky*.

E. Glagoli.

1. Češki su glagoli vrlo slični hrvatskim. Razlikuju se obično samo radi češkoga pregllašivanja samoglasnika. U prvom redu upozorujem, da se *ne* piše uvijek zajedno sa glagolom: nekopám, nepíši. Onda nastavak *-l* u glagolskom pridjevu ne mijenja se nikada u *-o*: kopal, psal, oral.

2. Glagoli imaju isto *tvorni* (kdo miluje, tko ljubi) i *trpni lik* (jest milován, je ljubljen). Tvorni su glagoli isto *prelazni* (miluji tě), *neprelazni* (padám) i *povratni* (starám se, brinem se). Prema tomu, kako dugo traje glagolska radnja, su i češki glagoli *trajni* (kopám), *svršeni* (zaplakati, doletěti, říci) i *učestani* (zapisovati). Imaju tri lica jednine i množine, te tri načina: *izjavni*, *pogodbeni* i *zapovjedni*. *Izjavni način* ima *sadašnjje*, *prošlo* i *buduće vrijeme*; *pogodbeni način* samo *sadašnjje* i *prošlo vrijeme*; *zapovjedni način* ne razlikuje vremena.

3. *Bezlični* su ostali oblici (u kojima se ne razabira određeno lice, koje radnju vrši) i u češkom glagolu:

Neodređeni oblik: plésti.

Glagolski pridjev tvorni: pletl, pletla, pletlo.

Glagolski pridjev trpni: pleten, pletena, pleteno; dělán, dělána, děláno i pokryt, pokryta, pokryto.

Glagolski prilog sadašnjosti: *pleta, pletouc; pletouce; kľoće, kľećic; kľećice*.

Neodređeni se glagolski oblik (infinitiv) svršava na *-ti*; nekoji glagoli, kao što na pr. *péci, vléci* (vući), *řici* (reći) *moci* imaju *-ci*. U govoru i često i u pismu ispušta se u nastavku *ti* i te se kaže: *chodit, dělat, spát*. Rjeđe se ispušta i u nastavka *ci*: *řic*; u običnom se govoru kaže: *řict, moct, piet* (peći), *vlíct* (vući), no u pismu se to ne dopušta.

Glagolski pridjevi su kao prvi padeži primjera mužův; jednina, muški rod: *pletl, pleten*, ženski rod: *pletla, pletena*, srednji rod: *pletlo, pleteno*; množina, muški rod za živa bića: *pletli, pleteni*, za neživa bića: *pletly, pleteny*, ženski rod: *pletly, pleteny* i srednji rod: *pletla, pletena*.

Glagolski prilog *sadašnji* ima za muški rod nastavak *a* ili poslije mekanik samoglasnika *e*, za ženski i srednji *ouc* ili *íc*, za množinu sva tri roda *ouce* ili *íce*. Glagolski prilog *prošli* ima, kad se *osnova* svršava na samoglasnik, za muški rod *v*, za ženski i srednji *-vši* i za sva tri roda množine *-vše* ili kad se *osnova* svršava na suglasnik, muški je rod bez nastavka, u ženskom i srednjem ima *-ši* i u množini *-še*.

4. U sadašnjem vremenu izjavnog načina sprežaju se glagoli prema tomu, kako glasi 1. lice jednine: na *-u, -i* (*-u*, pregllašeno uslijed mekanoga suglasnika u *-i*), *-úm* ili na *-ím*:

Jednina.

1.	budu	píši	dělám	držím
2.	budeš	píšeš	děláš	držíš
3.	bude	píše	dělá	drží

Množina.

1.	budeme	píšeme	děláme	držíme
2.	budete	píšete	děláte	držíte
3.	budou	píší	dělají	drží (nekada -eji : umějí!)

1. l. množine *budeme* i *píšeme* ispušta katkada u govoru *e* te se kaže *budem* (hoćemo!) i *píšem* (pišemo!) i tako svi ostali glagoli sa 1. l. jedn. na *-u* ili *-i*.

Buduće vrijeme izjavnoga načina tvore trajni i učestani glagoli od infinitiva i pomoćnoga glagola býti; na pr.: *budu kopati, budeš míti* (imat ćeš), *budu psáti, budou zapisovati*

(upisivat će, oni) i t. d. Glagoli *svršeni* smatraju i upotrebljuju oblike sadašnjeg vremena u smislu budućega; na pr.: zapláči (zaplakat će), doletíš (doletjet ćeš), řekne (reći će), skočíme (skočit ćemo).

Prošlo vrijeme izjavnoga načina je u češkom jeziku jedino složeno, i to od pomoćnog glagola býti i dotičnoga tvornoga glagolskog pridjeva (prema rodu jednine ili množine rečeničkoga podmeta). Treće lice jednine i množine *ispušta* pomoćni glagol *jest* (ili *je*), *jsou*. . . Jednina: 1. *Já jsem psal* ili *psal jsem*, 2. *ty jsi* (ženo) *psala* ili *psala jsi* (*psala's*), 3. (on, ona, ono) *psal*, *psala*, *psalo*. Množina: 1. *my jsme* (muži) *psali* ili *psali jsme*, 2. *vy jste* (ženy) *psaly* ili *psaly jste*, 3. (*oni*, muži) *psali*, (*ony*, sudy) *byly*; (*ony*, ženy) *psaly*. (*ona*, pera) *psala*.

U drugom se licu jednine skraćuje *jsi* u *s* i kaže se na pr.: *napsal's to?*; *přítele's viděl*; *kdes* (= *kde jsi*) *byl*? Ako kažemo komu od poštovanja *Vy*, upotrebljujemo u prošlom vremenu *jedninu* glagolskoga pridjeva, na pr.: *Vy jste*, pane, *řekl*; *milostivá*, *vy jste* *přišla?*; *kde jste bylo*, děvčátko? U negaciji stoji *ne* uz pridjev i piše se s njim zajedno: *já jsem nepsal* ili *nepsal jsem!*

5. Pogodbeni način *sadašnji* se tvori od glagolskog tvornoga pridjeva sa slijedećim oblicima (aoristom) pomoćnoga glagola býti: Jednina 1. *bych*, 2. *bys*, 3. *by*; množina: 1. *bychom*, 2. *byste*, 3. *by*. Glagolski se tvorni pridjev upotrebljuje jednako kao u prošlom vremenu izjavnog načina (i u negaciji!): *Já bych psal* ili *psal bych*, *já bych nepsal* ili *nepsal bych*.

Pogodbena se prošlost izrazuje glag. pridjevom *byl*, *byla*, *bylo*; na pr.: *já bych byl psal* ili *byl bych psal*; *my bychom nebyli psali* (za muško živo) ili *nebyli bychom psali*. Predprošlo se prijeme tvori sa *býval byl*: *Kdybych byl býval přišel*, *byl bych vydělal*. (Da sam bio došao, bio bih zaslužio.) *Bývali byste byli povstali šťastni dřív*, než *byste se byli nadáli*. (Vi biste bili postali sretni prije, nego biste se bili nadali.) *Bývali byste nebyli . . .*

6. Zapovjedni se način tvori u 2. licu jedn. sa nastavkom *-i*, u 1. l. množ. *-ěme* (*-eme*) i u 2. l. množ. *sa -ěte* (*-ete!*). Ali najčešće biva u 2. licu jedn. bez nastavka *i*, te ima onda u 1. množ. *-me* i u 2. množ. *-te*.

Jednina: 2. klekní!	nechval!
Množina: 1. klekněme!	nechvalme!
2. klekněte!	nechvalte!

7. Osnovu sadašnju nađemo, kad odbijemo od 1. lica množine izjavnoga načina nastavak *-me*: *neseme*, *umíme*, *děláme*; osnova: *nese-*, *umí-*, *dělá-*. **Infinitivnu osnovu** dobijemo od neodređenoga načina, odbivši nastavak *-ti*: *nésti*, *uměti*, *táhnouti* (vući), *péci* (= *pek-ti*); infinitivna osnova: *nes-*, *umě-*, *táhnou-* (= *táhnu-*), *pek-*.

Infinitivna je osnova bilo bez nastavka, na pr. u bítí *bi*, u moci (= *moh-ti*) *moh* i t. d. ili ima *osnovne nastavke* kao što: *táhnouti-*, *um-ě-ti*, *pros-i-ti*, *děl-a-ti*, *mil-ova-ti*. Prema infinitivnoj osnovi dijelimo i češke glagole u 6 vrsta.

8. Od sadašnje osnove tvore glagoli sadašnje vrijeme, *izjavni način*; *zapovjedni način*; onda *glag. prilog sadanji*.

Primjeri: *Neseme*, *nes-*; *nesu*, *nesesh*, *nese*, *neseme*, *nesete*, *nesou*; *nes!* *nesme!* *neste!*; *nesa*, *nesouc*, *nesouce*. *Držime*: *drží-*; *držím*, *držíš*, *drží*, *držíme*, *držíte*, *drží*; *drž!* *držme!* *držte!*; *drže*, *držíc*, *držíce*. *Děláme*: *dělá*; *dělám* i t. d., *dělají*; *dělej!* (= od *děla-i* = *dělaj* = *preglašeno* a *pred j*: *dělej*), *dělejme!* *dělejte!*; *dělaje*, *dělajíc*, *dělajíce*.

Bilješka.

Od *glag. priloga sadašnjega vremena* tvore se sa nastavkom *-cí* vrlo često pridjevi, koji se sklanjaju prema dječni: *Znam čověka*, *držícího čestné slovo* i *dělajícího dobré skutky*, *nesoucí dobré ovoce* (*Poznam čovjeka koji drži poštenu riječ* i *čini dobra djela, koja nose dobre plodove*). *Buđ čověkem*, *držícím . . .* i *dělajícím . . . . nesoucí . . . .*

9. Od osnove infinitivne tvorimo osim infinitiva *glag. prilog prošloga vremena* i *oba glagolska pridjeva*.

Primjer: *Něsti* (*nositi*), *nes-*; *nes*, *nesši*, *nesše*; *nes!* *nesen*. *Umýti* (*oprati*). *umy-*; *umyv*, *umyvši*, *umyvše*; *umyl*; *umyt*.

Bilješke.

Dvosložni infinitivi na *-ati* skraćuju taj á, kad nastaju višesložni: *dáti* — *vydati*, *nedati*; *bráti* — *sebrati*, *rozebrati*; jedino oni dvosložni, što imaju u hrvatskome jeziku na

mjestu češkoga *á* — *aja* ili *ija* ne skraćuju: *státi* (*stajati*) — *postáti*; *smáti* se (*smijati* se) — *vysmáti* se.

Književni jezik tvori od glag. priloga prošloga vremena sa nastavkom *ší* ili *v.ší* pridjeve, koji se sklanjaju prema dnešni: *nes.ší*, *uměv.ší* = koji je nosio, koji je znao.

Od glagolskih pridjeva nastaju prema *dobrý* određeni pridjevi. Na pr.: *zvadl* (uvenuo je) — *zvadlý*, *zvadlá*, *zvadlé*; u množini *zvadlí* (-lé), -lé, -lá. Nesený — nesený, -ená, -ené; -ení (-ené), -ené, -ená. *Pozván* — *pozvaný* i t. d. *Pokryt* — *pokrytý*, -tá, -té; -tí (-té), -té, -tá.

Od glag. pridjeva trpnoga tvore se glagolske imenice sa nastavkom *-í*; sklanjaju se prema znamení. Pr.: *pozdraven* (*pozdravljen*) — *pozdravení* (*pozdravljenje*), *nesení* (*nošenje*); *vydání* (*izdanje*), *psaní* (*pismo*). — U više nego dvosložnih je *ání*; dvosložne imaju *-aní* — osim onih u hrvatskom jeziku sa *aja* ili *ija*: *stání* (*stajanje*, *rasprava* u sudu), *smání* (*smijanje*).

10. Sprezanje (vidi Pregled s. 38—39), razlikujemo prema 6 vrsta. *Vrsti prvoj* pripadaju glagoli, što nemaju osnovnoga nastavka. Glagoli *druge vrste* imaju osnovni nastavak **-nou-** (-nu-); *treća vrsta -ě-*; *četvrta -l-*, *peta -a-* (katkada **-e-**); *šesta -ova-* (u osnovi izjavnoga načina *-uj-*).

11. Prema **nesu** sprežaju se glagoli prve vrste, kojima se osnova svršava na suglasnik. — Kad se osnova svršava na *d* ili *t*, nastaju u nekim oblicima skupine *dt* i *tt*, koje se mijenjaju u *st*: *vedu* — *věsti* (*voditi*), *předu* — *přísti* (*presti*), *kvetu* (*cvatem*) — *kvísti* ili *kvěsti*, *čtu* (*čitam*) — *čísti*, *pletu* — *plěsti*. Njihove se imenice svršavaju na *-ení*: *čtení*, *pletení*, *předení*.

Jíti (*ići*) ima *jdu* (*idem*), *jdi* (*idi*), *jděte!* (*idite*); *šed*, *šedši*, *šedše* (*išavši*); *šel*, *šla*, *šlo*; imenica: *přístí* (= *dolazak*);

jeti (*voziti* se) — *jedu* (*vozim* se); *jed'* (*vozi* se)!; *jev*, *jevši*, *jevše* (*voživši* se);

kvísti — *kvetu*; *kvet!*; *kvet*, -ši, še; *kvetl*, *kvetla*, *kvetlo*;

třásti (*tresti*) — *třasu* ili *třesu*, *třeseš*, *třese*, *třeseme*, *třesete*, *třesou* ili *třasou*; *třes!*; *třásl*; *třesen*;

růsti — *rostu*; *rosti!* *rostěte!*; *rosta*, -ouc, -ouce; *rostl*;

zábsti — *zebe*; *záblo*.

Kad se osnova svršava na *h* ili *k*, mijenja se skupina *ht* i *kt* u *c*: *mohu* — *moci*, *střehu* (*čuvam*) — *stříci*, *peku* —

péci; tluku — *tlouci*, řku (rečem) — řici, těku — *téci*, vleku (vučem) — *vléci*. Ovi glagoli mijenjaju pred *-e h u ž, k u č:* *mohu* — *mižeš, miže, můžeme, můžete, mohou*; u zapovjednom se načinu isti suglasnici mijenjaju u *z i c:* pomoz, pomozte!; utec, utecte; (od pomohu — pomoći *ću i uteku* — *uteći* *ću*).

Řici — řku, řčeš, řkou (kažu); *rci, rcete!*; řka, řkouc, řkouce; řekl (ali vyrkl, přiřkl); řčen (ali nařčen — osumnjan i přiřčen — dosuđen).

Počiti — počnu; počni!; počna, -ouc, -ouce; počav, -vši, -vše; počal; počat; imenica: početí (začće); **zapnu** (zakopčat *ću*) — *zapnouti*, zapjat (zakopčan); **prijmu** (primit *ću*) — prijmi!, prijav (primivši), přijal, přijat (primljen), *prijmouti*, imenica: přijetí; **vezmu** (uzeti *ću*) — vezmi (uzmi), vzav (uzevši), vzal, *vzíti*, imenica: vzetí (uzeće); **žnu** (žnem) — *žíti* (žeti).

Třiti — tru (tarem, brišem), třeš; tři!, třete!; tra, -ouc, -ouce (brišući), třev (brisavši), třel, třen; **dřiti** (guliti, mučiti se) — dru, dřeš; **mřiti** — mru (umirem); **přiti se** — pru se (prepíram se), přeš se; (*pro-*)**střiti** — (*pro*)stru (prostrem); **otevřiti, zavřiti** — otevru (otvorit *ću*), zavru (zatvorit *ću*), otevřeš, zavřeš; **mlíti** — melu, mlel, mlet; imenica: mletí.

12. Prema **piji** sprezažu se glagoli prve vrste, kojima se infinitivna osnova svršava na samoglasnik: kryji (krijem) — *krýti*, myji — *mýti* (prati), biji (bijem) — *bíti*.

Díti (= kazati; *podíti se* — djetei se) — díim, díš, dí, díme, díte, *dějí* (kažu; *podějí se, poděješ se . . . podějí se* = *djeti će se*), děl (kazao; djeo); **líti** — leji (lijem) — lejí (= oni), líl (lijevao); **obouti, zouti** — obuji, zuji; obuj!, zuj!; obul, zul; obut (obuven), zut; **plíti** (pleti na pr. travu) — pleji, plej!, plel, imenica: pletí; **plíti** (pljuvati) — pliji, plil ili plval (pljuvao); **plouti** (plivati) — pluji, (osim toga i plovati — plovu ili plovám); **směti** — smím, -íš i t. d., 3. množ. *smějí*.

13. Kod glagola *druge* vrste, u kojima je pred osnovnim nastavkom *-nou* (*-nu*) samoglasnik ili r, ostaje *nu* u svim oblicima, vidi Pregled. — Glagoli, što imaju pred *-nou* suglasnik imaju oblike nastale od infinit. osnove, osim infinitiva, bez ovoga nastavka, kao da pripadaju prvoj vrsti: *dotknouti se* — dotkl se (dotakao), dotčen (dirnut); *zamknouti* (zaključati) — zamkl, zamčen; *uschnouti* — uschl

Vrsta		I.		II.	III.	III.	IV.	V.		VI.	
Razred		1.	2.	—	1.	2.	—	1.	2.	—	
Izjavni način	Jednina	1. lice	nesu	piji	tisknu	umím	trpím	prosím	volám	beru	kupuji
		2. „	neseš	piješ	tiskneš	umíš	trpíš	prosiš	voláš	beřeš	kupuješ
		3. „	nese	pije	tiskne	umí	trpí	prosí	volá	beře	kupuje
	Množina	1. lice	neseme	pijeme	tiskneme	umíme	trpíme	prosíme	voláme	beřeme	kupujeme
		2. „	nesete	pijete	tisknete	umíte	trpíte	prosíte	voláte	beřete	kupujete
		3. „	nesou	pijí	tisknou	umějí	trpí	prosí	volají	berou	kupují
Zapovjedni način	2. lice jednine	nes!	pij!	tiskni!	uměj!	trp!	pros!	volej!	beř!	kupuj!	
	1. lice množine	nesme!	pijme!	tiskněme!	umějme!	trpme!	prosme!	volejme!	beřme!	kupujme!	
	2. lice množine	neste!	pijte!	tiskněte!	umějte!	trpte!	proste!	volejte!	beřte!	kupujte!	
Glagolski prilog	sadašnji	nesa, nesouc; nesouce	pije, pijíc; pijíce	tiskna, tisknouc; tisknouce	uměje, umějíc; umějíce	trpě, trpíc; trpíce	prose, prosić; prosíce	volaje, volajíc; volajíce	bera, berouc; berouce	kupuje, kupujíc; kupujíce	
	prošli	nes, nesši; nesše	piv, pivši; pivše	tisk(nuv), tisk(nuv)ši; tisk(nuv)še	uměv, uměvši; uměvše	trpěv, trpěvši; trpěvše	prosiiv, prosiivši; prosiivše	volav, volavši; volavše	brav, bravši; bravše	kupovav, kupovavši; kupovavše	
Glagolski prídjev	tvorní	nesl, nesla, neslo	pil, pila, pilo	tisk(nu)l, -a, -o	uměl, -a, -o	trpěl, -a, -o	prosil, -a, -o	volal, -a, -o	bral, -a, -o	kupoval, -a, -o	
	trpni	nesen, nesena, neseno	piť, pita, pito	tišťěn (tisk- nut), -a, -o	uměň, -a, -o	trpěň, -a, -o	prošen, -a, -o	volán, -a, -o	brán, -a, -o	kupován, -a, -o	
Infinitiv		nésti	piťi	tisknouti	uměti	trpěti	prosiťi	volati	bráti	kupovati	
Glagolska imenica		nesení	piti	tišťění (tisknutí)	umění	trpění	prošení	volání	brání	kupování	

(osahnuo); *zdvihnouti* — zdvihl (digao), zdvižen (dignut); *táhnout* (vući, (po)tegnuti) — táhl, tažen. Samo glagoli *usnouti* (zaspati) i *hnouti* (maknuti) imaju uvijek *-nu*.

Izjavni način glagola druge vrste ima smisao budućnosti: *usnu* (zaspat *ću*), *dotknu se* (dirnut *ću*) i t. d.

14. Nastavci izjavnoga načina glagola *treće vrste* imaju *i* (měkké dlouhé). Kad je infinitiv dvosložni, ima nastavak produljeni *íti* (mjesto *ěti*): *chtíti* (htjeti), *míti* (imati); oblici prošli imaju *-ě-*: *chtěl*, *měl*.

Chci (hoću), *chceš*, *chce*, *chceme*, *chcete*, *chtějí*; *chtět!*; *chtěje*, *chtějíc*, *chtějíce* i *chtě*, *chtíc*, *chtíce* (*hoteći*); *chtěv*, *chtěvši*, *chtěvše*; *chtěn*; imenica: *chtění*. **Mám**, *máš*, *má*, *máme*, *máte*, *mají*; *maje* (imajući); *měv* (imavši); *měl*; imenica: *jmění* (imanje).

Glagoli, što imaju u zapovjednom načinu *-ěj!*, imaju u 3. l. množ. *-ějí* i u glag. prilogu sadašnjem *-ěje*, *-ějíc*; *-ějíce*. Drugi, na pr. *trpěti*, koji su u zapovjednom načinu bez nastavka, imaju u 3. l. množ. samo *-í* i u sadašnjem prilogu *-ě*, *-íc*; *-íce*.

Slušeti (pristajati) — *slušejí* (pristaju, na pr. odijela), *slušející* (koji pristaju); **báti se** — *bojím se*, *bál se*; **spáti** — *spím*, oni *spí*; *spi!*, *spěte!*; *spě*, *spíc*, *spíce* (spavajući); *spal*; (jdu, idem . . .) *spat* (= supinum); **státi** — *stojím*, 3. množ. *stoji*; *stůj!*; *stojе* (*stojеći*); *stál*; **viděti** — *vidím*, 3. množ. *vidí*; *viz!*, *vizte!*; *vida* (*videći*); *viděl*; **zníti** (*zvoniti*, *zvučiti*, *čuti se*) — 3. l. mn. *zní* i *znějí*.

15. U trpnom pridjevu glagola *četvrte vrste* mijenja se pred nastavkom *-en s, z, t, st, zd* i *sl* u *š, ž, c, št, žd* i *šl*; poslije *t, d* i *n* pišemo mjesto *-en -ěn*: *prositi* — *prošen*, *voziti* — *vožen*, *vrátiti* — *vráčen*, *pustiti* — *puštěn*, *mysliti* — *myšlen*, *zanepřázdiniti* (*zaposliti*) — *zanepřázdněn*.

16. Psáti — *píši*, *píšeš* i t. d., 3. l. mn. *píší*. **Plakati** — *pláči* (*plačem*). **Řezati** — *řezám* i *řeži*; **dýchati** — *dýchám*; **skákati** — *skáči*; **trestati** (*kazniti*) — *trestám* i *tresci*; *šeptati* — *šeptám* i *šepci*; 3. lice množ. samo: *trestají* i *šeptají*.

Dráti (*čehati*, *guliti*) — *deru*, *hnáti* — *ženu*, *kovati* — *kovu*, *štváti* (*proganjati*) — *štvu*, *zváti* — *zvu*, *žráti* (*žderati*) — 3. l. množ. *žerou*, *řváti* — *řvou* (*urlikaju*), *cpáti* (*čepiti*,

puniti) — epu, *klamati* (varati) — klamu, *lámati* (lomiti) lámu, *plavati* (plivati) — plavu, *drímati* (dremati) — dřímám i dřímu.

Láti — laji (psujem), 3. množ. lají; laj!, laje, -íc, -íce (psujući) — prema piji — ostali oblici idu prema volati, no sačuvaju dugi á (hrvat.: aja): lál (psovao), imenica: lání; *díti* (činiti) — ději, 3. množ. dějí; děj!, *oděv*, oděvši, oděvše (obukavši), *nadáv* se (nadavši se); oděl se (obukao se), *nadál* se (nadao se), *událo* se (dogodilo se); *oděn* (obučen), z *nenadání* (iznenada); *hráti si* — hraji i hrám si, *hřáti* — hřeji (grijem), *okřáti* (okrijepiti se) — okřeji (= okrijepit ću se), *práti* (želiti) — přeji, imenica: *prání*; *smáti se* — směji se, *chvíti* ili *chvěti* (se) (drhtati) — chvěji, *síti* — seji (sijem), *váti* (duvati) — věji, *vál* (duvao), *zavát* (zasipan, snijegom), imenica: *vání* (povjetarac), *zráti* (dozoriti) — zraji (dospijevam).

Prema *volám* (V. vrsta, 1. razred) sprežu se učestani glagoli, koji nastaju nastavkom -va-, -váva-, -váváva- i t. d. (koji uñnožava iterativnost): *píti* — *pívati* — *pívávati*, *nositi* — *nosívati* — *nosívávati* (jako često nositi), *uměti* — *umívati* (ten žák ve škole umívá — taj đak u školi obično znade), *volati* — *volávati*, *bráti* — *brávati*, *kupovati* — *kupovávati* i t. d. od sviju trajnih glagola.

17. Šesta vrsta glagola nema drugoga nastavka nego -ova-. *Dopisivati* — *dopisovati si*, *vojevati* — *bojovati*, *darivati* — *darovati*.

18. Dám, vím, jím, jsem.

1. dáti.

Izjavni naćin: jedn. 1. *dám* (dati ću), 2. *dáš*, 3. *dá*;

množ. 1. *dáme*, 2. *dáte*, 3. *dají*.

Zapovjedni naćin: 2. jedn. *deji*!; 1. množ. *dejme*, 2. *dejte*.

(Glag. prilog sadanji: *dada*, *dadouc*; *dadouce*;

„ „ prošli: *dav*, *davši*; *davše*.

„ pridjev tvorni: *dal*, *dala*, *daló*;

„ „ trpni: *dán*, *dána*, *dáno*.

2. věděti (znati za što).

Izjavni nać.: jed. 1. *vím* (znam), 2. *víš*, 3. *ví*;

množ. 1. *víme*, 2. *víte*, 3. *vědí*.

Zapovjed. nač.: 2. jedn. věž!; 1. množ. vězme, 2. vězte.

Gl. prilog sadanji: věda, vědouc; vědouce;
prošli: věděv, věděvši; věděvše.

pridjev tvorní: věděl, věděla, vědělo;
trpni: -věděn; znám (poznat);

povědom (poznat), vědom (svijestan).

Imenica: vědění.

3. *jísti*.

Izjavni način: jedn. 1. jím (jedem), 2. jíš, 3. jí;

množ. 1. jíme, 2. jíte, 3. *jedí*.

Jez!, jezme!, jezte; jeda, jedouc, jedouce; jed, jedši, jedše;
jedl, jedla, jedlo; jeden, jedena, jedno.

4. *býti*.

Izjavni način: jedn. 1. jsem; nejsem,

2. jsi; nejsi,

3. je, jest; *není*;

množ. 1. jsme; nejsme,

2. jste; nejste,

3. jsou; nejsou.

Buď!, buďme!, buďte!; jsa, jsouc, jsouce (budući); byv,
byvši, byvše; byl, byla, bylo. Imenica: bytí.

* * *

Prý (ili *prej* = 3. lice jedn. glagola *práti*, kazati) =
kažu, vele: on *prý* tam byl (kaže ili kažu, da je bio tamo),
neučil *prý* jsi se (nisi, vele, učio), *prý* bude válka (rat će
biti, kažu).

F. Prilozi.

1. Prilozi **mjesta** ili **smjera** (pravca) odgovaraju na
slijedeća pitanja:

kde? (gdje je što?): *zde, zdehle, tu* (ovdje, tu); *tam, tamhle, tamto, onde* (ondje); *někde, kdesi* (negdje); *kdekoli(v), leckde, leda(s)kde* (gdjegod); *všude* ili *všudy* (posvuda, svagdje); *nikde*; *jinde* (drugdje); *nahore* (gore); *dole*; *napřed*; *vzadu* (otraga); *stranou* (na strani); *na levo*; *na pravo* (desno); *uvnitř* (unutra); *venku* (vani); *vedle* (polak, kraj); *doma*; *daleko*; *blízko*; *okolo* ili *kolem*.

kam? (kamo se što kreće?): *sem, tam, někam, kamsi* (nekamo), *kamkoli(v)* (kamogod), *leckam* i *leda(s)kam* (sva-

kamo, kamogod), *nikam, všude, jínám* (drugamo), *nahoru* i *vzhůru* (gore), *dolů, ku předu* (napred), *zpět, zpátky* ili *nazpět* (natrag), *na stranu* ili *stranou, na levo, v levo, na pravo, v pravo, dovnitř* (unutar), *ven* (van), *domů* (kući), *daleko, blízko, okolo*.

kudy? (kuda, kojim putem?) *tudy* (ovuda), *tamtudy* (onuda), *někudy, kudysi, kudykoli(v), leckudy, všudy, nikudy, jinudy* (dragim putem), *horem, dolem, předem, zadem, stranou, vlevo, napravo, vnitřkem, vnějškem, (dalekem, blízkem), kolem* ili *okolo*.

odkud?: *odtud, odtamtud, odněkud, odkudsi, odnikud, odjinud, shora, zdola, spredu, zezadu, se strany, zleva, zprava, zevnitř, zevně, zdaleka, zblízka*.

pokud? (dokle?, o mjestu), *potud* (dovde); ostali tvore oblike od onih, što odgovaraju na pitanje kam, sa prijedlogom až (do): *až sem, až tam, až nahoru, až dolů, až dovnitř* i t. d.

2. Prilozi vremena odgovaraju na pitanje:

kdy? (kada?): *teď i nyní* (sada), *tehdy, onehdy* i *druhdy* (onda), *potom* (posle, poslije, onda), *někdy, kdysi, kdykoli(v), leckdy, vždy* (*vždycky*, uvijek), *nikdy, jindy* (drugi put), *hned(le)* (ovaj čas), *navždy* (za uvijek), *loni* (lani), *letos, dnes* ili *dneska, včera* (jučer), *předevčirem* (prekjucher), *zítra, pozítří* (prekosutra), *ráno* (= u jutro!), *časně* (rano), *večer, navečer, brzo* (= skoro!) (*skoro* = malo ne), *pozdě* (kasno), *minule* (prošli put), *příště* (u buduće), *dávno, dlouho, věčně* (vječno), *ročně* (godišnje), *měsíčně, týdně, denně* (svaki dan), *dnem* (danju), *nocí* (noću), *často* (često), *teprv* (tek), *dříve* (prije), *už* (več), *ihned* (odmah), *stále* (uvijek).

dokud? ili **pokud?** (dokle, do kada?): *dosud, do teď* (do sada), *dotud* (do onda), *posud* (do sada), *potud* (do onda, po ono vrijeme); *dosavad* (do sada); *do dnes, do zítra* i t. d.

3. Prilozi načina i mjere odgovaraju na pitanje **jak?** (kako?); *mnoholi, kolik?* (koliko?):

takto (ovako), *tak* i *onak* (onako), *nějak, jaksí, jakkoli(v), lećjak, leđajak, jinak, nijak, všelijak* (svakako), *dobře, zle, špatně* (zlo, loše), *rychle* (brzo), *tiše* (tiho), *zvolna* (polako), *zticha* (mirno), *koňmo* (s konjima); *pěšky, česky, chrvatsky, německy, panský* (gospodski — kratko y!), *jednou* (jednom), *dekrát, mnoho, hojně* (obiljno), *namnoze* (često), *málo, velmi*

(veoma), *příliš* (previše), *velice* (vrlo), *znenáhla* ili *nenadále* (iznenada), *náhle* (naglo, najedamput), *najednou*, *aspoň* (barem), *zdarma* ili *zadarmo* (badava), *darmo* (uzalud, bez koristi), *vůbec* (uopće), *zvláště* (napose), *nazpamět* (napamet), *vždyť* (ta), *tma*, *zima*, *světlo*, *teplo* i t. d.

4. Prilog **uzroka** *proto* (zato) odgovara na pitanje *proč?* (zašto?).

5. Drugi i treći stupanj priloga.

a) Prilozi načina, koji su nastali od pridjeva, imaju u 2. st. nastavak *-ji*: *pěkně* — *pěkněji*, *pilně* (marljivo) — *pilněji*, *ticho* ili *tiše* — *tišeji*, *rychle* — *rychleji*; osim toga isto i drugi: *dole* — *doleji*, *pozdě* — *později*, *často* — *častěji*, *pansky* — *panštěji*, *česky* — *češtěji*, *lehko* — *snáze*, *lehčeji*.

b) Neki imaju drugi stupanj od druge osnove:

<i>dobře</i> — <i>lépe</i> (bolje)	<i>vysoko</i> — <i>výše</i>
<i>zle</i> — <i>hůře</i> (gore)	<i>velice</i> — <i>více</i>
<i>brzo</i> — <i>dříve</i> (skorije, prije)	<i>blízko</i> — <i>blíže</i>
<i>snadno</i> — <i>snáze</i> (laže)	<i>málo</i> — <i>méně</i> (míň)
<i>hluboko</i> — <i>hlouběji</i> (dublje)	<i>dlouho</i> — <i>déle</i> (dulje)
	<i>daleko</i> — <i>dále</i>

Treći stupanj tvore svi prilozi od drugoga stupnja predmetkom *nej-*: *nejpěkněji*, *nejlépe*.

G. Prijedlozi.

U izgovoru se prijedlozi potpuno spajaju sa padežima sklonjivih riječi; no pišu se za se, odijeljeno od riječi.

Od njih valja razlikovati predmetke (prefikse), koji nastaju od prijedloga *pravih* (= onih, što im se više postanak ne razabire). Predmetak pišemo zajedno sa riječi, s kojom tvori složenicu.

Drugi padež određuju (zahtjevaju) slijedeći prijedlozi:
bez, od.

do (u sa 4. pad.) Jdu do mčsta (idem u grad). Dej sešit do knihy (Daj tek u knjigu). Podívej se do kuchyně (pogledaj u kuhinju). — Do večera, do rána, do pěti hodin, do roka a do dne (za godinu i dan).

- dle* \ (po čemu,
podle / prema) Dle práce soudí Bůh člověka (Po radu sudi Bog čovjeka). Obraz podle skutečnosti (slika prema naravi). Řídí se podle něho (ravna se prema njemu).
- podle* \ (uz, polak,
redle / kraj) Stál vedle něho (stajao je uz (kraj) njega). Vojáci byli podle Dunaje (vojníci su bili uz Dunav). Vedle suchého dříví i zelené shoří (uz suho drvo i zeleno izgori).
- z, ze* (iz) Nenavážíš z bláta čisté vody (ne ćeš izvaditi iz blata čiste vode). Ze Smíchova (iz Smíchova). Odgovara prijedlogu 6. *padeža v, ve*: v lese (u šumi), z lesa (iz šume). — Postele bývají ze dřeva nebo ze železa (Kreveti bivaju od drveta ili od željeza).
- za* (u vremenu)
u (kraj, kod) Za noci, za dne, za našich mladých let. Mšeno u Mělníka (Mšeno kod Mjelnjika). Včera jsme byli u strýčka (kod strica). Stůl stojí u zdi (kraj zida). Tvůj prsten je u mne (tvoj je prsten kod mene).
- s, se* (sa) Odgovara prijedlogu 6. *padeža na*: kniha byla na stole; spadla se stolu (na stolu; pala sa stola). Matka vyšla z domu, právě když padla s domu taška (majka je izašla iz kuće, kad baš pade sa kuće crijep).
- krom, kromě* (osim) Krom té bídné duše (osim te bijedne duše). Přišli všichni kromě Mařáka (svi su došli osim Mařáka).
- okolo, kolem,*
rikol, kol (oko) Okolo Prahy je mnoho měst (Oko Praga je mnogo gradova). — Kolem svatých tří králů (Oko sveta tri kralja). Bylo jich okolo desíti (Bilo ih je jedno deset).

Isto i neki prilozi imaju smisao prijedloga: *prostrěd* (usred), *daleko*, *blízko*, *místo*, *na místě*, *následkem* (uslijed) i t. d.

Treći padež upravljaju (zahtjevaju) slijedeći prijedlozi:

- k, ku, ke* Synu, jako ptáka k letu, ku práci tě stvořil Bůh. (sine, kako pticu za lijet,

za posao te je stvorio Bog). — Jdi k němu a popros ho (idi ti njemu, do njega, pa ga zamoli). — Přišel poutník k městu (došao je putnik do grada). — Sedni si ke mně (sjedi se do mene). — Směrem k městu (pravcem prema gradu).

proti, naproti (pro-
ti(v)) Naproti nám je trafika (sučelice nas je prodaja duhana). Jdu na nádraží naproti tatínkovi (idem na kolodvor pred tatu, tati u susrete). Proti císaři a Bohu (protiv cara i Boga). Proti proudu těžko plavat (prema struji. uz vodu, těžko je plivati).

po (po, povrh) Po pansku (gospodski), po česku (češki).
vstříc (u susret) Táhli nepříteli vstříc (stupali su u susret neprijatelju).

k vůli (zbog, radi, Přicházím jen k vůli tobě (dolazím samo
poradi) radi tebe.

Sa čtvrtim padežem.

mimo (osim) Zbraní nemám — mimo slzy (4. p. mn.)
v oku (oružja nemam — osim suze u oku).

ob Lékař přichází ob den (liječnik dolazi
svaki drugi dan).

pro (po, za) Pro boha!; pro starého člověka není to
nezdravé (za staroga člověka nije nezdravce). Stav se pro mne (Dođi uz put po mene). Jdi pro pivo (idi po pivo). — Proč (= pro co) se hádáte? — pro tu maličkost? (= k vůli té maličkosti, — zašto se svađate? — radi te malenkosti?)

přes (preko, ali samo Přešli přes vysoké hory (prešli su preko
o kretnji i o smje- visokih gora)., Dej ubrus přes stůl (daj
ru!) ubrus preko stola). — Přes veliké potíže vyhráli bitvu (usprkos velikim poteškoćama su dobili bitku). Přes otcovu vůli = *vzdor* otcově vůli (= 3. padež; — usprkos očevoj volji).

- skrz* (*kroz*, ali samo o smjeru i mjestu!) Z Čech až do Číny skrze samé Slovany jíti můžeme (iz Češke sve do Kineske kroz same Slavene ići možemo). *Skrz les* = bolje *lesem* (7. p.), (kroz šumu). Kroz godine — češki: po léta.
- na* Dej ty knihy na stůl (metni te knjige na stol). Tužka a pero je na psaní (olovka i pero je za pisanje). Dům je na prodej (Kuća je za prodaju). Metla na děti (šiba za djecu).
- o* Kdo stojí o cizí, přichází o svoje (Komu je stalo za tuđe, gubi i svoje). Žádost o místo (Molba za mjesto). Jde o to, aby se . . . . (Radi se o tomu, da se . . . .).
- v* (u) (Pjesnički!) Prací v ráj se pouště mění (Radom se pustare u raj mijenjaju).
- mezi, nad, pod, před* (smjer!) } Patří mezi ně (Pripada k njima). Pověs obraz nad postel (Objesi sliku nad krevet). Utekl pod postel (Pobjegao je pod krevet). S pravdou před Boha a před lidi (Sa istinom pred Boga i ljude).
- po* (do) Lnu po kolena, konopí po uši (Lna do koljena, konoplja do ušiju). Byl po pás ve vodě (Bio je do pojasa u vodi).
- za* Za málo peněz málo muziky (za malo novaca malo glazbe = zabave). Vede dítě za ruku (Vodi djete za ruku). Pero spadlo někam za stůl (Pero je palo nekamo za stol).

Sa šestím padežem.

- při* (kod) Při práci za nechty mu zašlo, při míse se potil (Kod posla je ozebao, kod zdjele se znojio).
- na* Co na srdci, to na jazyku. Na stole, na poli. . . .
- o* Mluvíme o zlých lidech (Govorimo o zločestim ljudima). Jedná se o tom, jak . . . (Radi se o tomu, kako . . . .).

v (u, gdje ?) V kostele, *ve* škole . . .
po (po, na, poslije) Jdu po cestě (Idem na putu). Kus po třech korunách (Komad po tri krune). Něco tu voní po růžích (Nešto tu miriše kao rože). Po dvou dnech, po roce; po vyučování (poslije obuke).

Sa sedmim padežem.

mezi (među) Cesta vede mezi lesem a vodou (Put ide između šume i vode).
nad Nad oknem (nad prozorom), nade dveřmi (iznad vrata).
pod Pod svíci je tma (pod svijećom je tmica).
před Před našim domem je zahrádka (Pred našom je kućom baščica).
za (iza) Za vodou, za lesy (iza šuma), za školou . . .
s Odgovara prijedlogu *bez*: prišiel beze mne, odešiel se *mnou*.

H. Veznici.

I. Usporedni veznici:

a (i) Měsíc a hvězdy svítí po noci. Ty a já. Kůň, kráva, pes a kočka jsou domácí zvířata.
i, také, též (i; isto; ne samo, već i) I ty, Brute? Také lev patří mezi kočky (I lav pripada mačkama). Palmám též větve scházejí (Paomama i grane fale).
ale, leč (ali, već) On je bohat, ale (leč) lakom.
avšak, vřak (ali, no) Nebudu doma, avřak můžeš mě čekati (Ne ću biti kod kuće, no možeš me čekati) — avřak i ale je na početku nove izreke, odmah iza zarezá). V knihách mluví jenom lidé, v přírodě vřak Bůh (U knjigama govore samo ljudi, ali u prirodi Bog) — vřak je na drugom mjestu poslije zarezá.

Vřak já tě dobře znám (Ta ja te dobro poznajem).

- a přece* (ipak) Hloupý je, a přece bohat (Glup je, pa ipak bogat).
- než* (nego, no) Ty jsi větší než já.
- nýbrž* (več, nego) Neprosím, nýbrž svého práva žádám (Ne molim, već svoje pravo tražim). Ne já, nýbrž ty (Ne ja, nego ti).
- vždyť*, *-t'* (ta) Nelži, vždyť jsem tě viděl (Ne laži, ta vidio sam te!) Bylo dost světlo, svítitl měsíc (Bilo je dovoljno svjetla, ta mjeseć je sijao).
- nebo, anebo* (ili) Slovník chorvatského neboli srbského jazyku. Kdo je na řadě, ty (a)nebo já? (Tko je na redu, ti ili ja?).
- neboť* (jer) Nekuř, neboť kouření škodí (Nemoj pušiti, jer pušenje škodi).
- sic, sice* (ili, tobože) Pracuj, sice se zničíš (radi, ili ćeš propasti, jer inače propadneš). Hleď si chleba vydělati, sic ho musíš vyžebrati (Gledaj, da sebi kruha zaradiš, ili ćeš morati da ga isprosiš).

On se *sice* dobře učí, *ale* veliký je nezbeda (On tobože dobro učí, ali veliki je nevaljanac; on dobro učí, ali svejedno je veliki nevaljanac).

- proto* (zato, stoga) Všecky věci jsou těžké, proto i malý prášek k zemi padá (Sve su stvari teške, zato i mali prašak prema zemlji pada).

2. Zavisni veznici :

- abych, bych* i t. d. Stojím, *abych* lépe viděl (Stojim, da bolje vidim). Vstaň (digni se), *abys* lépe viděl! Stojí (on, ona, ono), *aby* lépe viděl, -a, -o. Vstaňme, *abychom* lépe viděli, -y, -a! Vstaňte, *abyste* lépe viděli, -y, -a. Já je (muže, ženy, dítě) naučím, *aby* mluvili (-y, -a) pravdu (ja ću njih naučiti, da govore istinu)!
- že* (da) Psal, že nemůže přijít (pisao je, da ne može doći).

- až* (do, sve da i) *protože, poněvadž*
jelikož (jer) Zlobí se, až pláče (Ljuti se, da čak pláče. Miluji Čechy, protože (poněvadž, jelikož) jsou má vlast (Ljubim Česku, jer je moja domovina).
- jestli, -li* (ako) Můžeš-li, přijď (Ako možeš, dođi). Jestli ho uvidíš, řekni mu, že ho čekám (Ako ga budeš vidio, reci mu, da ga čekam).
- když* (kad) Špatné léto, když slunce není (Loše ljeto, kad sunca nema). Když přijdeš (ako budeš došao), dostaneš to, až přijdeš (dobit ćeš to, kad dođeš).
- kdybych, kdybys i t. d.* *Kdybych* měl peněz, abych mohl vydávat, koupil bych si tu knihu (Da imam novaca, da mogu trošiti, kupio bih tu knjigu. *Kdyby* kuň o své síle věděl, nedal by si od dítěte poroučet (Da zna konj za svoju jakost, ne bi dao, da mu dijete zapovijeda). *Kdybychom* . . .
- ač, ačkoli(v)*
(makar, premda) Pravda přítele má, ač ne vždy na ulici (Istina ima prijatelje, makar ne posvuda, na ulici). Ačkoliv mám dobrý plat, nemohu vyjítí. (Premda imam dobru plaću, nemogu izaći).
- byť* (makar) Chudiny mnoho, byť ne všude (Siromaštva ima mnogo, makar ne posvuda).

Ch. Uzvici.

A, to je krásný obraz! *Ejhle* (evo) člověk! *Hejsa, hejsasa* (iju, ijuju), to jsme rádi (kako se veselimo)! *Hop, hopsa*, přeskoč! *Jejeje* (jôj), to bolí! *Fuj*, styď se! *Pr* (da konji stanu), *ou* (da volovi stanu). *Hý(je)* (da blago ide). *Put, put* (zovemo kokoši), *haš, haš* (svinje), *čččč* (mačku), *pšš.šššš* (psića); *haj, haj* (tjeramo guske), *k.šc* (tjeramo mačku); *lililili* (zovemo guščiće). Zvon dělá (pravi) *bim, bam, bum*, puška dělá *pif, paf, puf*. Vrabec udělal *frnk* (odletio)! Pes dělá *haf, haf*. Kráva bučí *bú*, ovce bečí *bé*, koza mečí *mé*.

Hle!, běda (jaoj, kuku, valaj), na mou duši (boga mi), věru (zbilja, bogme), na mou věru (bog i bogme zbilja), přísámbůh (na nebesích) (tako mi boga na nebesima).

* * *

Češki književni jezik nije kao hrvatski jedno živo narječje. Puk nigdje ne govori književno; govor u posebnim krajevima ima svoje osebine.

U najvećem dijelu Češke kaže puk mjesto svakoga *ý* — *ej*, mjesto *é* u nastavcima *ý* (*í*): mlýn — mlejn, mýti se — mejt se, velký, malý — velkej, malej; teplé léto — teplý léto, velkého, malému — velkýho, malýmu.

Pred početnim *o*- meće *v*-: osel — vosel, oko — voko, opice (majmun) — vopice i t. d.

U infinitivu ispušta *i*: hýbati — hejbat, orati — vorat.

U prvom padežu množine ne razlikuje kod muških pridjeva živo od neživoga; kaže na pr.: veliký koně mjesto velicí koně prema veliký sudy umjesto veliké sudy (*é* se mijenja u *ý*); dobrý lidé jsou všude vítány mj. dobří lidé jsou všude vítání (dobro došli).

Dodatak gramatici.

I. Neki nastavci imenica.

1. Nastavke *-aṛ, -áṛ, -íṛ, -ec, -ce, -č, -tel* imaju imena osoba, koje (po zanimanju) rade ono, što znači korijen riječi: pekař, knihař (knjigoveža), sochař (kipar), lékař; mydlář, mlynář, truhlář (stolar), hodinář (sadžija), lhář (lažljivac); hrncír (hrnec — lonac); chodec (tko ide, pjeřak), jezdec (jařilac), kupec, střelec (strijelac); rádce (savjetnik), soudce (sudac), správce (upravitelj), vůdce (vođa), zrádce (izdajica); topič (ložač, kuritelj), holič (brijač), buřič (buntovnik); ctitel (pořtovatelj), učitel, spasitel, hostitel (domaćina).

Većina riječi skraćuje osnovni samoglasnik: od vládnouti — vládař, mlýn — mlynář, mlátiti (vršiti) — mlatec, bouřiti (buniti) — buřič, hlásati — hlasatel (glasnik), obývati — obyvatel (žitelj).

Neke produžuju osnovni samoglasnik: voditi — vůdce, hubiti (uniřtavati) — zhoubce, zraditi — zrádce (izdajica).

2. Nastavci *-áč, -ák, -(e)k*: vousy (brci) — vousáč; bodák (bodljika), sedlák (seljak), ubožák (bogac); pátek, potomek, políček (po líci = ćuška).

Pásti — pasák, toulati se (skitati se) — tulák, zpívati (pjevati) — zpěvák.

3. Nastavci *-an (jan), -in (ín), -ina*: Pražan (Pražanin), krajan (zemljak), měřtan (građanin); čeleď (družina) — čeledín (sluga), vojín; zvěřina (meso od divljači), cizina (tuđina), otčina (otadžbina).

Nastaju razne mijene: obec (općina) — občan, vesnice (selo) — vesničan, Vídeň (Beč) — Vídeňan (ili Vídeňák!), Amerika — Američan, Rakousy — Rakušan (ili Rakušák), Egypt — Egyptan; třetí — třetina, důl (dol) — dolina, býlí (bilje) — bylina (biljka).

4. Od imenica na *ář, ař, ír, el, ič* tvore se imenice ženskoga roda sa nastavkom *-ka*: lhář — lhářka, cukrář — cukřářka, lékař — lékařka, obyvatel — obyvatelka (stanovňica);

imenice na *-ec* i *-ce* imaju u ženskom rodu *-kyně*: dárce (darivatelj) — dárkyně, ochránce (branitelj) — ochránkyně, lovec — lovkyně;

imenice na *-áč*, *-ák* imaju ženski rod na *-ačka*, imenice na *-an*, imaju *-anka*: dobrák (dobričina) — dobračka, žebrák (prosjak) — žebračka, Vídeňák — Vídeňáčka; občan — občanka, krajan — krajanka i t. d.

5. Večina imenica na *-da*, *-do*, *-ba*, *-tva*, *-tba* znače čin: vrah (ubica) — vražda (ubijstvo), křivý (neravni) — křivda (nepravda), pravý (istinit) — pravda (istina), sloužití — služba, honiti (loviti) — honba (potjera), orati — orba, bitva (bitka), honitba (lov), modlitba, svatba (vjenčanje).

Imenice na *-ivo* znače materijal: pálení — palivo (gorivo), svítivo, předitivo (ono, što će se presti; příze = pređa), pletivo (šta će se plesti), pečivo, střelivo.

Imenice na *-dlo* znače sredstvo, odnosno mjesto, na kojem se što radi: mýti — mýdlo (sapun), šíti — šídlo, rýti — rýdlo, rádlo, strouhati — struhadlo; večeradlo (mjesto, gdje se večera), dívati se (gledati) — divadlo (kazalište).

6. Imenice na *-árna*, *-írna*, *-ovna* (ili katkada nepravilno, loše *-ečna*) znače mjesto, odnosno sobu ili zgradu: pekárna — pekara, lékárna, kavárna; kresliti (risati, slobodno) — kreslírna; knihovna (knjižnica); sázeti (slagati) — sazečna, bolje sazárna (slagaona u tiskari).

7. Imenice na *-stvo* znače cjelinu, sve članove jednoga stališa, ukupnost: měšťanstvo (svi građani), křesťanstvo (svi kršćani), učitelstvo (svi učitelji); imenice na *-ství* znače zanimanje, pravo ili osebinu: měšťanství (pravo građansko), křesťanství (kršćanstvo, vijera kršć.), učitelství (zanimanje učitelja, učiteljevanje).

8. *-isko*, *-iště*: ohnisko i ohniště (ognjište), skladiště, řečiště (od řeka, rijeka), bydlíště, stanovisko, hledisko (gledište), hlediště (gledalište u kazalištu) i t. d.

9. *-oun*, *-ouš* (u ženskom rodu *-uše*): běžeti — běhoun (konj, koji dobro bježi), táhnouti (vući) — tahoun (konj, koji dobro vuče), křikloun (onaj, koji kriči, na pr.: dijete). Bělouš (bijeli konj), Libouš (krsno ime od libý, dragi); Libuše.

10. Imenica pán ima ženski rod paní (gospođa); král — králová ili královna, dědic (baštinik) — dědička, kmoťr (kum) — kmoťra, hospodář — hospodyně, žák — žákyně.

vdovec — vdova, přítel — přítelkyně, vnuk — vnučka, zloděj (kradlivac) — zlodějka, služebník — služebnice, sluha — služka, zahradník — zahradnice (vrtlarica), dlužník — dlužnice; Turek — Turkyně, Čech — Češka, Moravan — Moravanka, Chrvat — Chrvatka.

2. Neki nastavci pridjeva.

1. *-í:* (pták, ptica) *ptačí*, (hovado) *hovězí*, (vrabec) *vrabčí* i t. d. Člověk — lidský (čovječji), moucha — muší, hrabě (grof, osnova hrabět) — hraběcí, tele (2. p. telete) — telecí, hříbě — hříběcí, zvíře — zvířecí, kuře — kuřecí, ali i kuří; témě (tjeme, 2. p. temene) temení, břímě — břemení (i plémě — plemený, símě — semený).

2. *-ní:* spodní, dolní, přední, dnešní, noční, letošní, letní, polní, luční (louka — livada) — od korijena, koji znače mjesto ili vrijeme.

3. *-ný, -ěný:* železný, dřevěný, kostěný, hluk (buka) — hlučný, znak — značný (priličan), strach — strašný, smích — směšný, práce — pracný (koi zadaje posla); olověný, hliněný, kožený (kůže), slaměný (sláma).

4. *-vý (-avý, -ivý):* kousavý (ugrižljiv), laskavý (lju-bežljiv), krvavý (od krev), tmavý (tamni), hravý (kdo si rád hraje, zaigran), žravý (kdo příliš žere, proždrljiv); lživý (kdo rád lže, lažljiv), vadivý (kdo se rád vadí, svadljiv), lstivý (kdo rád obelstí, varalica), ohnivý (ognjen) i t. d.

5. *-atý, -itý, -utý:* rohatý (uglast), vlasatý (golovlas), zubatý (který má mnoho zubů), skalnatý (na kterém je mnoho skal, pećinast), bahnitý (kde je mnoho bahna, blata); vejčitý (podobný vejci, sličan jajetu), kamenitý (kde je mnoho kamení), letitý (který má mnoho let), tekutý (který může téci), visutý (který visí).

3. Nastavci, kojima se umanjuju imenice (deminutiva).

Deminutiva su osobina češkoga jezika; mnogo se upotrebljavaju u običnom govoru, te ne samo kad se govori od mila, i valja ih zato dobro znati; tvore se nastavcima:

a) *-ek, -ka, -ko* ili *-ec, -ce*; na pr.: dub (hrast) — doubek, krok — krůček, dům — domek; ves (selo) — víska, věž —

vížka (tornjić), mísa — miska (zdjelica), chvíle (čas) — chvílka; slovo — slůvko (rječca), kladivo — kladívko; zvon — zvonec; slovo — slovice.

Dalje nastavcima: *-eček, -úček, -ečka, -ečko*: dům — domek — domeček; pán — panáček (gospodičić), chvíle — chvílka — chvilečka; město — městečko, srdce — srdéčko ili srdičko.

b) *-ík, -ka, -ko*: nůž — nožík, tráva — travka, slunce — slunko. Dalje sa *-íček, -ička, -ičko*: červ (crv) — červík — červíček, ryba — rybka — rybička, pole — políčko; vejce — vajíčko, řetkev — řetkvička, rakev (lijes) — rakvička, láhev (boca) — lahvička, košile — košilka.

c) *-enka, -ínka; -oušek; -útko*: duše — dušenka — dušinka, máma — mamička — maměnka (*-enka se mijenja poslije b, p, v, m u -ěnka!*) — maminka, děd — dědoušek, starý — staroušek, pachole — pacholátko, tele — telátko, kotě (mačić) — kofátko, zvíře — zvířátko, dívka — děvče — děvčátko.

Oči — očka — očička, uši — ouška, nos — nosík — nosíček, čelo — čílko — čelíčko i t. d.

Mnoge imenice skraćuju dugi osnovni samoglasnik i mnoge opet kratki pròdulje.

4. Nastavci za umanjeње pridjeva.

Pridjevi se umanjuju nastavcima *-ičký, (-ičičký), -inký, -enký (-ěnký); -ounký, -oučký*: Malý — maličký — malinký — malený — malounký, hezký — hezounký — hezoučký, bílý — bělounký — běloučký; starý — staříčký — stařinký.

5. Slaganje riječi.

Dvije riječi slažemo u jednu samo u najvećoj nuždi, ili po običaju: okamžik (okatren); hluchoněmý, jednotřídni (jednorazredni), dvojtrídni (dvorazredni), trojjediný (trojediní), čtyřdílný (četverodjelan), pěti-, šesti- i t. d. — třídni (petorazredni i t. d.).

1. *Složene imenice*: zemčpis, pivovar, letopis, zlatohlav, paroloď, paromlým, dělostřelec (topnik); předměstí (predgrade), náměstí (trg), náves (seoski „trg“ — naselje), rozcestí (razkršće), přímoří, výraz (izraz).

Sa predmetkom *do-*: důchod (dohodak), důmysl, důkaz, důraz (naglasak), důvěra (povjerenje), důvod (razlog).

Sa predmetkom *na-*: náboj, nádoba (posuda), nával, návrší, návyk, náhrobek, nástroj (sprava).

Sa predmetkom *po-*: pôvod (povod, porijetlo), pobyt (stanovanie), pocit, poklid (čas mira), pomoc; sa *pro-*: průliv, průměr, průvan (propuh), průvod (sprovod, povorka, pratnja).

Sa *u-*: úpis (zapis), úraz (ozlijeda), úkol (zadaća); sa *vy-*: výlet, výměna, výpis, výprodej, výkaz, výtisk, východ (istok), výhra (dobitak u igri).

2. Složeni pridjevi.

bezzubý (krezubi); *nažloutlý* (žutkast), *nazelenalý* (zelenkast); *prastarý*; *zámořský*.

3. Složeni glagoli.

Sa *o-*: otočiti (okrenuti);

sa *ob-*: obdělati (obraditi), *obelhati* někoho (slagati komu, sa laži prevariti);

sa *od-*: odložití, *odehnati* (otjerati);

sa *do-*: dočísti (svršiti čítanje), *dodělati* (svršiti rad); *donéstí* (donijeti), *dopadnouti* (dopasti);

sa *na-*: natočiti, *natrhati*, *nabrati*; *nanéstí se* (izmučiti se nošenjem), *napracovati se* (izmučiti se radom), *nažítí se* (dovoljno živjeti);

sa *nad-*: *nadnéstí* (malo podići);

sa *po-*: *poležeti si*, *poveseliti si*, *pohrátí si*; *popracovati si* (malo raditi), *poležeti* (ležeti); *posypati*, *pokrýtí*, *poházeti* (pobacati).

sa *pod-*: *podstaviti* (podmetnuti), *podnéstí*, *podvéstí* (zavesti, prevariti; *podvod* - - - *prevara*);

sa *pro-*: *proházeti* (probacati), *prokopati*, *projítí* (proći); *prohrátí* (zaigrati), *prokouřiti* (zapušiti), *proležeti*, *propítí* (zapiti);

sa *pře-*: *přežítí*, *přepracovati se* (oboljeti od previše rada), *přelítí*, *přenéstí*, *přerušiti* (prekinuti), *přejítí* (preći preko . . . ; to přejde = proći će);

sa *před-*: *předejítí* (predići), *přednéstí*, *předložiti*;

sa *při-*: *přijítí* (doći), *přivéstí* (dopeljati), *přivéstí* (dovesti); *přitočiti*, *přípečí* (pripečí);

sa *se-*: *sejítí se* (sastati se), *seskupiti* (sakupiti), *sehnati* (stjerati); *svéztí* (sve dopeljati), *spéci*, *sestaviti* (sagraditi, složiti);

sa *u-*: utočiti (moći točiti; útočiti = jurišati), uvéztí (moći voziti), uzvednoutí (moći podíci); uhnouti, utrhnouti, užítí (naužítí).

sa *v-*: vpadnouti (upadnuti, zaletjeti se u što), vnéstí (unijeti), vejítí (unići), vjeti (unići sa kolima);

sa *vy-*: vypracovati (izraditi), vytrhati (istrgati); vydělati (zaraditi), vyhrátí (dobiti u igri);

sa *za-*: zašítí (zakrpati), zahnati (otjerati), zastaviti (zaustaviti), zahraditi (zagradiť), zapadnouti (pasti za što ili u zaborav).

Nekada ima glagol više predmetaka: povytáhnouti (malo istegnuti), poponěsti (jedan čas ponijeti), ponapraviti (donekle ispraviti) i slično.

Rečenički sklop.

Hrvatu je lako sastaviti češku rečenicu; ima slavenski sklop. Upozorit ću jedino na nekolicinu izuzetaka.

1. Mnogo češće upotrebljuje se zamjenica *to*: To je hezké! (lijepo je); to se nedá snést (ne da se podnijeti); bylo to v pátek (bilo je u petak); to se ví = to se rozumí (razumije se).

2. Na pitanje Jesi li tamo bio? — Byls tam? (Byl jsi tam?) odgovara Hrvat: jesam ili nisam; Čeh odgovara u takovu slučaju: byl ili nebyl. Viděls ho? Neviděl. Jestli pak jsi dnes uměl ve škole? Uměl ili dnes jsem náhodou neuměl (danas slučajno nisam; znao). Navštívil-li (ili samo: Navštívil) tě včera? (Je li te je posjetio jučer?). — Nenavštívil! (Nije!).

3. *Bych, bys, by* i t. d. ne stoji nikada samo kao rečenica: Mohl bys dnes ke mně přijít? (Bi li ti mogao danas do mene doći?). Mohl bych, ale přijď ty raděj ke mně. (Bi, no dođi ti rade k meni). Dnes bych nemohl (Danas ne bi mogao); nemohl bych (ne bi). — Žádám, jestli by mi nedali přídavku. (Molim, ne bi li mi dali doplatak). Ani nežádej, nedali by (Ni ne moli, ne bi).

4. Ako komu (od poštovanja) govorimo *Vy*, upotrebljujemo jedninu glagolskoga pridjeva i priloga: *Vy* jste mě viděl? Ano, viděl jsem Vás. — Milostivá, pomohla byste

mi, vidouc mě v neštěstí? (Bi li mi Vi, milostiva, pomogli videcí me u nesrečí?) Ano, vidouc Vás v neštěstí, pomohla bych Vám.

5. Povratna zamjenica nije ni u najobičnijem govoru nikada podmetom: Pozve se také pan rada? (Hoće li se pozvati i gospodin savjetnik; u običnom govoru: Jel će se pozvati i gospodina savjetnika?) — Horlivě zdvedala se číše na zdraví přítomných. (Marljivo se dizala čaša (dizalo se čašu) u zdravlje prisutnih).

6. *Nekoliko primjera za glag. prilog:* Kleče modlím se. Seděla mezi sestrami tážíc se jich (pitajući). Ruku líbajíc rodičům loučilo se s nimi dítě jejich. Padnouce na kolena svá modlitby konati budou (molit će se; oni).

Žák přišed domů učí se. Spatřivši (Opazivši) syna na kříži plakala hořce. Spatřivši hračku zasmálo se. Upokojeni (umireni) jsme viděvše Vás zdráva.

Prilog sadašnjí: Žalem se mučíc (Tugom patecí) slábla (= istodobno). Lípa kvetouc vydává líbeznou vůni (Lipa cvatučí ugodno miriše) (= istodobno). Šíp smrti přiletě všemu konec učiní (= istodobno).

Prilog prošlí: Přes celou noc pracovavše (radivši), nic jsme nepopadli (ništa ne uhvatismo). (= Prošlo u prošlosti.) — Pastýř sehnáv (sakupivši) stáda svá, volně k vísee (polako k seocu) putuje (= Prošlo u sadašnjosti). — Vinou svou budeme trpěti, hřešivše (sagrešivši) proti Bohu svému. (= Prošlo i buduće.)

7. U českom se jeziku mnogo više upotrebljuju pridjevi, nastali od glag. priloga i pridjeva:

a) Marně dáváš se v počítání prášku v slunci *litažícího* (Badava počimaš brojiti prašak, što na suncu lijeta, na suncu lijetajućega). — Blaze králi v míru *vládnoucímu* (Dobro kralju, koji u miru vlada, u miru vladajućemu). — Zlo dětem matku *neuposlechnuvším* (zlo po djecu, što nisu majke posluhнула).

b) Věc *nalezenou* vrátiti máš (Stvar, koju si našao, nađenu, imaš vratiti). — Hledal své ovce *zboudilé* (Tražio je svoje ovce, koje su zabludilé).

8. Neki pridjevi češki imaju smisao imenice; u slovničkim oblicima ostaju pridjevi: nemocný = bolesnik; hajný = lugar; slepý = slijepac; mrtvý = mrtvac. To je

podívaná! (eto krasne slike, igre, čina!) Měl na *vybranou* (Imao je da izabere). To je *na pováženou* (važno je, da se prosudi). Byl *na čekané* (Bio je na vrebanju). *Dovolená* = dopust: je na dovolené; má dovolenou. Dostal za *vyučenou* (dobio je školu; izučio je). Odešli *s nepořízenou* (otišli su, a da nisu ništa naredili, zaključili, riješili ili slično). *Vrátný* = vratar. *Mostné* = mostovina; *školné* = školarina; i slične.

9. *Drugi stupanj pridjeva i priloga.* Na pr.: Deštivé léto je horší *než podzimek* (Kišovito je ljeto gore od jeseni). Děštivé léto je horší *podzimku* (2. padež sam). Deštivé léto je horší *nad podzimek*. Deštivé léto je horší *jak podzimek*.

Treći stupanj pridjeva i priloga. Na pr.: Z *ročních počasí* nejmudnější je podzim (Od sviju godišnjih doba najtužnija je jesen). — Diamant je *mezi všemi kameny* nejtvrđší (Dijamant je među svim kamenima najtvrđi).

10. Kod nabranjanja kažemo: *předně* (ili *za první*), *za druhé*, *za třetí*, *za čtvrté*, *za páté* i t. d. (prvo, drugo, treće i t. d.).

Brojke datuma kažemo u rednim brojevima; na pr.: Dnes je dvacátého třetího srpna (kolovoza), roku tisícího devítistého patnáctého; kolikátého bude pozítří? (Koji će biti prekosutra?) — Komenský se narodil roku tisícího pětistého devadesátého druhého (godine 1592).

Upraba nekih padeža.

I. Drugi padež.

a) Drugi padež slijedi poslije glagola niječnih: Ošklivá tvář *zrcadla* nemiluje (Grdo lice ne voli ogledala). Viděl jsi ji, sestru? — Neviděl jsem *jí, sestry*.

b) Poslije glagola složenih sa *do-*, *po-*, *u-*, *za-*, *na-* i mnogih drugih, koji znače bojazan i sram, sažaljenje, želju: Vojsko *domohlo se* (došlo do) veliké kořisti. Otac *ujal se* (primio) sirotka bez matky. *Zasloužiti si* něčeho. Husité *dobyli* (zauzeli) Prahy. Na podzim dobývají zemáků. (U jesen kopaju krumpir). Nabyli, jsme tím času i chuti (Došli smo time do vremena i volje). *Učastnil se* každé schůze (Učestvovao je svakoj sjednici). *Bojím se* požáru. Boj se Boha, *styď se* lidí.

c) Uz mnoge pridjeve: Jsem *syt* té práce. *Prost* všech hříchů.

d) Uz glagol *potřebovati* čeho, *zbaviti se* čeho (i ne *od* čeho; *od* se uopće rijetko upotrebljuje) i *chopiti se* (prihvatiti se za što); uz pridjeve: pln, schopen (kadar, osposobljen), poslušen, účasten (prisutan), jist (siguran), hoden (vrijedan), vědom (svijestan) i žádostiv čeho (željan).

2. Treći padež.

a) Uz glagole: Jak ti *řikají* (kako te zovu). *Radovati se* čemu (veseliti se). *Učím se* češtině (učiti se čemu! — učím češki jezik). *Učím* ili *vyučuji* češtině (podučavam češki j.). (Ali: učím se na piano, na housle, na citeru, na flétnu.) *Brániti se, diviti se* (čuditi se), *vysmívati se* (ismjehivati koga), *slušeti* (pristajati), *zvykati, odolati* (odoljeti) i slične.

b) Uz pridjeve: milý, škodlivý, podobný (sličan), odporný, věrný, milostivý.

Treći padež ličnih zamjenica stoji katkada, rjeđe nego u hrvatskom, na mjestu posvojne zamjenice (moralni dativ): Žena *mi* byla u rodičů = Moje žena byla . . . Oči *ji* byly upřeny v dál (Oči su joj se zagledale u daljinu).

3. Četvrti padež.

stoji uz *prelazne* glagole *pozitivne* i kod glagola *boleti, svrběti, zábsti, mrzeti* (mrzí *mě* to: dosađuje mi, žao mi je). — Upotrebljuje se za vrijeme i mjesto: Bđeli (čuli su) *celou noc*; *Tvá matička leží druhý hrob* ode dveří (Majčica ti leži drugi grob = u drugom grobu od vrata).

Naučil se celé básni (cijelu pjesmu) *slovo od slova* (do riječi). *Den ode dne* ili *den po dni* přibývalo nepřátel. Běhali *místo od místa* (katkada nepravilno: *od místa k místu* = ovamo onamo). Žebrají (prosjače) *dřím od domu*. *Čas od času* vzpomínám (katkada nepravilno: *od času k času* = katkada, s vremenom se sjećam). *Konec konců* (na koncu konca).

4. Sedmi padež.

a) Uz glagole: *pohybovati* čím (micati), *vynikati* (prednjačiti) něčím nad něčím, *vládnouti* něčím, *hoditi* (baciti) něčím po někom, *točiti* (okretati) něčím, *klátiti* stromem

(tresti drvom), *trásti* něčím i uz mnoge druge; napose uz glagole: *slouti* ili *zváti se*, *stavěti se* (činiti se, praviti se), *zdáti se* (činiti se), *učiti se* (kovářem, truhlářem, pekařem i t. d.), *činiti* někoho něčím či nějakým, *nazývati* někoho něčím či někým.

Uz glagol *býti*, ako kažemo *čim* ili kakav tko prema svojim osebina, koje se mogu mijenjati, jest ili se čini da jest: Kůň jest jednou *hřibětem*, člověk dvakrát *dítětem*. Kdo přišel byl *bratrem a sestrou* (Tko god je došao bio je smatran drúgom). Běda ovcím, kde je vlk soudcem (Teško ovcama, gdje je vuk sudac). Můj bratr je *hospodářem* na velikém statku, protože je dobrý *hospodář* (Moj je brat gazda na velikom posjedu, jer je dobar gospodar).

b) Upotrebljuje se za *vrijeme* i *mjesto*, te da izrazimo *način* i *uzrok* něčemu:

Cestoval jsem *Bulharskem* (= putovao sam u Bugarskoj). Šel jsem ondy *šumným hájem* (u gaju). Díval se *oknem*, vešel *dveřmi* (unišao na vrata), pozoroval (motrio) *klíčovou dírkou* (kroz ključanicu).

Tou dobou = u to doba, vrijeme. *Dnem i nocí* = danju noću.

Koně bloudili *volným krokem* (polakim korakom). Krev mi tekla *potůčkem* („kao potočić“). Pršelo *potokem* (Kiša je lijala kao iz kabla).

Chudás *strachy* a *zimou* se trásl (Siromah je od straha i zime drhtao). *Pánem Ježíšem* byl nám ráj otevřen. Srdce *žalem* puká. *Dlouhou cestou* unaven.

II. Razgovori.

Pozdravl.

Dobro jutro.
 Dobar večer.
 Laku noć.
 Dobar dan.
 Moj naklon.
 Sluga sam pokoran.
 Zbogom.
 Zdravo.
 Do viđenja.
 Sretan put.
 Kako je ?
 Hvala (na pitanju), dobro.
 Nikako.
 Nemojte ni pitati, rdavo.
 Dozvolite, da Vam predstavim gospodina N. N.
 Drago mi je.
 Čudim se, da niste dosele poznavali g. N. N.; on je vrlo poznat gospodin.
 Pomoz' Bog.
 Dao Bog.
 Hvala Gosp. Bogu.
 Hvaljen Izus i Marija.

Na vijeke.
 Gospodo, posjetite me, molim Vas.
 Bit ću Vam veoma zahvalan.
 Bit ću tak slobodan.
 Umoran sam, ići ću kući.

Pozdravy.

Dobré jitro.
 Dobrý večer.
 Dobrou noc.
 Dobrý den.
 Poklona, má poklona.
 Služebník. Má úcta.
 S bohem.
 Na zdar.
 Na shledanou.
 Šťastnou cestu.
 Jak se vede ? Jak se máte ?
 Děkuji (za optání), dobře.
 Nestojí to za nic.
 Ani se neptejte, špatně.
 Dovolte, abych Vám představil pana N. N.
 Těší mě.
 Divím se, že jste dosud neznal *pana* N. N.; je to velmi známý *pán*.
 Pomáhej (Pán) Bůh.
 Dejž to Pán Bůh.
 Chvála Pánu Bohu.
 Pochválen buď Pán Ježíš Kristus.
 Na věky.
 Pánové (Páni), navštivte mě, prosím Vás.
 Budu Vám velmi vděčen.
 Budu tak smělý.
 Unaven jsem, půjdu domů.

Izpratite me.

Kako ide milostivoj gospodi?

Pa znate, ima uvijek svog kućnoga posla dosta.

Putovanje.

Gdje je kolodvor?

Gdje je blagajna?

Molim, jednu (vozu) povratnu kartu trećega razreda.

Što stoji karta?

Htio bih predati prtljagu.

Odnosite mi, molim, ovaj svežanj, košaru, torbu i šakulju u kupej za pušače, za nepušače!

Kakav je ovaj vlak?

Brzovlak.

Osobni ili mješoviti vlak.

Ovdje je zabranjeno pušiti!

Gdje je zahod?

Kako ćemo dugo čekati?

Pet minuta.

Čekamo, dok dođe teretni vlak.

Možemo ići tramwayem u hotel „k zlatnoj guski“.

Uzmimo rađe drošku!

Fijaker!

Mogli bi ići i u gostionu.

Gladan sam i žedan poslije te vožnje u vlaku.

Dajte mi kriglu piva!

Imate plzanjsko?

Ne, imamo češko-budjevo-vačko i smíchovsko.

Dajte mi budjevovačko!

Doprovodite mě.

Jak se daří milostivé paní?

To víte, má doma vždycky své práce dost.

Na cestách.

Kde je nádraží?

Kde je pokladna?

Prosím, jeden (jízdni) zpáteční lístek třetí třídy.

Co stojí lístek?

Rád bych odevzdal zavazadla.

Odneste mi, prosím Vás, tento vak, košík, torbu a škatuli do coupé pro kuřáky, pro nekuřáky!

Jaký je to vlak?

Rychlík.

Osobní nebo smíšený vlak.

Tu je zakázáno kouřit!

Kde je záchod?

Jak dlouho čeká vlak?

Pět minut.

Čekáme až přijede nákladní vlak.

Můžeme jeti elektrikou do hotelu „u zlaté husy“.

Vezměme si raděj drožku!

Kočí!

Mohli bychom jít též do hostince.

Mám hlad a žízeň po jízdě ve vlaku.

Dejte mi sklenici piva!

Máte plzeňské?

Ne, máme češko-budějovické a smíchovské.

Dejte mi budějovické!

Konobaru, jestvenik!

Već sam ugasio najveću
žeđu.

Dajte mi još kriglu!

Salvet. Ubrus.

Sol.

Papar.

Gorušica (muštarda).

Ocat.

Čačkalice.

Nož, viljuška, žlica.

Tanjur, zdjelica.

Goveđa juha.

Juha od krumpira.

Govedinu!

Svinjsku pečenku sa prže-
nim krumpirom.

Teleća je pečenka mrzla.

Janjetina.

Što stoji zec na vrhnju?

Šalata od krastavaca.

Kiseli krastavci.

Imate li riba?

Prženog šarana.

Imamo i pečena goluba.

Danas su izvršni!

Kruh sa maslacom.

Kruh sa mašću.

Kakva imate variva (zu-
speise)?

Oprostite, tih u Češkoj
nećete dobiti. Kod nas se
ne prave.

Platit ću!

Imate voće?

Podajte mi jednu jabuku!

Sklepníku (číšníku), jídelní
lístek!

Už jsem zahnal největší
žízeň.

Dejte mi ještě jedno (pivo)!

Ubrousek (servítek).

Sůl.

Pepř.

Hořčice.

Ocet.

Párátka.

Nůž, vidlička, lžíce.

Talíř, miska.

Hovězí polévka.

Bramborová polévka.

Porci hovězího!

Vepřovou (pečeni) se sma-
ženými brambory.

Telecí je studená.

Skopová.

Co stojí porce zajíce na
smetaně?

Okurkový salát.

Kyselé okurky.

Máte nějaké ryby?

Smaženého kapra.

Máme také pečená holou-
bata.

Dnes jsou výtečná!

Chleba s máslem.

Chleba se sádlem.

Jaká máte vařiva?

Odpusťte, těch v Čechách
nedostanete. U nás se ne-
dělají.

Platím, zaplatím!

Máte ovoce?

Podajte mi jedno jablko!

Mali, pomozí mi obući
ogrtač (Überzieher)!

Hoćete li íci sa mnom u
kavanu.

Hoću, drage volje.

U kavani.

Igrat ćemo partiju biljara.

Gdje su keji?

Do pedeset ili samo do
trideset?

Kako izvolite, meni je sve-
jedno.

Koliko mi date unaprijed
(„vor“)?

Počnite!

Onaj stari gospodin kod
maloga stola igra sjajno šah.

To je gospodin načelnik.

Molim Vas, donesite mi

Čas, i t. d.

Neke ilustracije, molim.

Zlatni Prag; Humorističke
liste?

Pošta.

Moram íci na poštu.

Nema li pismo za Maretíća
poste restante?

Ima, preporučeno, imate li
legitimaciju?

Paket.

Molim, marku za trideset
filira.

Izvolite uzeti tri po deset.

Pikolo, pomoz mi obléci
svrchník!

Půjdete-li se mnou do ka-
várny?

Půjdu, milerád.

V kavárně.

Zahrajeme si partii ku-
lečnicku.

Kde jsou tága?

Do padesáti nebo jen do
třicíti?

Jak račte, mně je to jedno.

Kolik mi dáte napřed?

Začínajte.

Ten starý pán u malého
stolku hraje krásně šachy.

To je pan starosta.

Prosím Vás, doneste mi
Čas, Samostatnost, Právo
lidu, Národní listy, Politiku,
Venkov, Union, Lidové no-
viny.

Něco obrázkového, prosím.

Zlatou Prahu; Humori-
stické listy („Humory“)?

Pošta.

Musím jít na poštu.

Není tu psaní pro Maretíće
poste restante?

Je, doporučené, máte legi-
timaci?

Balík.

Prosím, známku za třicet
haléřů.

Ráčte vzít tři desetihalé-
řové.

Marka za 5 fil., marka za 10 fil.

Biljeg za krunu.

Na račune do 10 K dajemo biljeg za 2 fil.

Gdje je uložnica (sandučić) za pisma?

Može li novce preuzeti listonoša?

Brzobjavni ured.

Brzobjavka.

Brijač.

Idem se dati obrijati.

Pozvan sam k Novakovima u pohode.

Imam u deset doći.

Obrijte me.

Britva vam je tupa.

Malo mi i kosu ošišajte.

Otraga sa mašinom.

Požurite se, nemam puno vremena.

Napravite mi stazicu malo više.

Ostrižite više, tu kosu iznad desne sljepočice.

Ne mogu više.

Popravite mi makazama brkove.

Ne nosim nikada brade.

Što sam dužan?

Krunu.

Dajte mi još ogledaoce sa malim češljem u koricama.

Pohode.

Neko kuca.

Naprijed!

Pětihaléřová, desetihaléřová známka.

Korunový kolek.

Na účty do deseti korun dáváme dvouhaléřový kolek.

Kde je schránka?

Může peníze převzít listonoš?

Telegrafní úřad.

Telegram.

Holič.

Jdu se dát oholit.

Jsem pozván k Novakovům na návštěvu.

Mám se v deset dostavit.

Oholte mě.

Máte tupou britvu.

Přistříhněte mi též trošku vlasy.

Vzadu strojkem.

Pospěšte si, nemám mnoho kdy.

Rozčísněte mi cestičku trošku výše.

Odstříhněte více ty vlasy nad pravým spánkem.

Už nemohu.

Opravte mi mužkama vousy.

Nenosím nikdy plnovousu.

Co to stojí?

Korunu.

Dejte mi ještě zrcátko s hřebínkem v pouzdru.

Návštěva.

Někdo klepá.

Dále!

Stanuje li tu g. Novák ?

Da, koga da najavim ?

Evo moje posjetnice.

Izvolite unutra, molim.

Dobro došli.

Ipak ste došli, već smo mislili, da nećete doći.

Gdje ste bili tako dugo ?

Izvolite sjesti.

Hvala.

Nećete li odložiti ?

Kako mi je drago, što Vas vidim, pa gdje ste ostavili gospođu ?

Bilo bi joj vrlo drago da vas upozna, ali nije mogla doći; malo je bolesna.

Nemojte, zar zbilja ?

No neće biti valjda tako zlo.

Prehladila se.

Kašlje, ima hunjavicu.

Žao nam je.

Ma zaboravila sam, zacijelo ste umorni od vožnje željeznicom, pa moguće niste još ni doručkovali.

Želite čašu mlijeka ili šalicu domaće kave ?

O, hvala lijepa, doručkovao sam.

Molim, evo malo šunke, izvolite uzeti.

Želite uz nju „kifl“, slani kifl, žemlju (pletenu) ili žemljicu ?

Ana, donesite iz podruma bocu mēlničkoga vina!

Molim, samo nemojte imati sa mnom briga.

Bydlí tu pan Novák ?

Ano, koho mám ohlásit ?

Zde je má našťívěnka.

Račte dále, prosím.

Pěkně vás vítáme.

Přece jste přišel, již jsme myslili, že nepřijdete.

Kde jste byl tak dlouho ?

Račte si sednout.

Děkuji.

Neodložíte ?

Jak mě těší, že Vás vidím, a kde jste nechal paní ?

Bylo by jí velmi těšilo, poznati vás, ale nemohla přijít; trochu je nemocná.

Dejte pokoj, skutečně ?

Ale snad nebude tak zle.

Nastydla se.

Kašle, má chřipku.

To nám je líto.

Ale pozapomněla jsem, jistě jste unaven z té jízdy vlakem, a ani jste možná ještě nesnídal.

Přál byste si sklenici mléka nebo hrníček domácí kávy ?

O, děkuji pěkně, snídal jsem.

Prosím, tu je trocha šunky, račte si vzít.

Přejete si k ní rohlík, slaný rohlík, housku nebo žemličku ?

Anna, přineste ze sklepa láhev mēlnického vína!

Jen se neračte se mnou obtěžovat.

Moguće bi htjeli par kobasica (Kremwürstel) ili safaladu; imamo kod kuće i jetrnice (Leberwurst) pa izvorsne krvavice.

Ostat ćete kod nas lijepo na ručku, pa ćemo ići poslije podne na mali izlet.

Nemojte se ništa bojati, zaći ćemo već nekamo u izletnu gostionicu.

Vrijeme.

Ići ćemo u šumu, bit će lijepo vrijeme, magle se dižu.

Naoblačilo se.

Dapače, razvedrava se.

Neće li biti kiše ili snijega?

Nije dugo, što je mrzlo, ali bio je to zadnji mraz.

Inje, mraz.

Tmica, nevidiš prsta pred očima.

Izaći će mjesec.

Poslije podne se je vidila duga.

Oluja, bliska se, grmi.

Barometar se penjao, nije padao.

Razgovor.

Umoran sam.†

Za mladih sam dana ljeti trčkarao po poljima, u jeseni sam ladice puštao, zimi sam se sanjkao i sklizao, u proljeće sam igrao s kugljicama i graškom.

Možná byste chtěl párek uzenek nebo salám (uzenku); máme doma i jaterničky a výborná jelička.

Zůstanete u nás hezky na oběd, a odpoledne si uděláme malý výlet.

Nebojte se, zabrousíme někam do výletní hospůdky.

Počasí.

Půjdeme do lesa, bude hezké počasí, mlhy se zdvedají.

{ Stáhly se mraky.

{ Zamračilo se.

Naopak, jasní se.

Nebude pršet nebo sníh padat?

Nedávno mrzlo, ale byl to poslední mráz.

Jíní, jinovatka.

Tma jako v pytli.

Vyjde měsíc.

Odpoledne bylo vidět duhu.

Bouřka, blýská se, hřmí.

Tlakoměr stoupal, neklesal.

Rozmluva.

Unaven jsem.

Za mlada jsem v létě běhával po polích, na podzim loďičky pouštěl, v zimě jsem se vozil na sánkách a jezdil na bruslích, na jaře jsem v kuličky a hrášky hrával.

I sada pod³stare dane naj-
rađe kod kuće za peću da
sjedim.

Molim vas, nemojte se
praviti tako star; imate tek
četrdeset i pet godina.

Izgledate, da imate još
manje.

Selo, općina.

Općinski ured.

Škola, crkva.

Župni dvor.

Imanje (od 100 jutara
zemlje više), vlasnik.

Kuća (hiša) (sa 30—100
jutara zemlje), vlasnik.

Koliba (do 30 jutara zem-
lje), vlasnik iste (obično
ujedno i zanatlija).

Vlastelinski dvor.

Seljaci su obično zdraviji
nego varošani.

Na selu se rano u večer
legne i rano u jutro ustaje.

Bi li se mogli naviknuti na
seoski život?

Kola.

Voz sijena.

Kotači, rudo.

Špreženje.

Konjska orma, ham,
„štrange“.

Vagir; mali vagiri.

Bič, sedlo, uzda i t. d.

„Lojtrena“ kola, (slavo-
nac).

Iznajmit ću imanje od 320
jutara (rali) zemlje.

kuću,

A teđ na stará kolena nej-
raději za pečí doma sedím.

Prosím vás, nedělejte se
tak starým; vždyť vám je
teprv pětáctýřicet let.

Vypadáte ještě na-méně.

Ves, vesnice, obec.

Obecní úřad.

Škola, kostel.

Fara.

Statek, statkář.

Chalupa, chalupník.

Domek, domkář.

Panský dvůr.

Vesničané bývají zdravější
než obyvatelé města.

Na vsi se časně večer lehá
a časně ráno vstává.

Mohl byste si zvyknout na
selský život?

Vůz.

Fůra sena.

Kola, voj.

Šprežení.

Koňský postroj, chomout,
prostraňky.

Váhy; rozporcky.

Bič, sedlo, uzda a t. d.

Žebřiňák.

Pronajmu statek 320 jiter
(korců) polí,

obytné stavení,

sve gospodarske zgrade,
i to:

staje za 60 komada blaga,

konjušnice,

svinjce,

kokošinjake,

štagalj i t. d.

Sa svim modernim gospo-
darskim spravama.

Grad.

Stražar, žandar.

Kaldrma, pločnik.

Put, poljski put (obično
duboko zasječen u zemlju),
staza;

cesta (drum), ulica.

Koji tramway ide na Let-
nu?

Broj 3 i 11.

Vijećnica.

Načelnik grada.

Trg (pijaca).

Vašar, tržnica.

Ima li ovdje u gradu
kakve znamenitosti?

Vrijedno je vidjeti i novu
zgradu (zemaljskoga) kotar-
skoga suda.

Promet.

Mnogi stranci dolaze u
grad.

U okolici ima ruševina
staroga grada (tvrđave).

Tvrđava Karlov Tin

U današnje se doba ne
zidu više „gradovi“, nego

všecka hospodářská sta-
vení, a to:

chlěvy pro 60 kusů hově-
zího dobytka,

stáje pro koně,

chlívky pro vepře,

chlívky pro slepice,

stodola a t. d.

Se všemi moderními hos-
podářskými stroji.

Město.

Strážník („policajt“), čet-
ník.

Dláždění, chodník.

Cesta, úvoz, stezka;

silnice, ulice.

Která elektrika jede na
Letnou?

Číslo tři a jedenáct (trojka
a jedenáctka).

Radnice.

Starosta města.

Náměstí.

Trh, tržnice.

Jsou-li tu v městě nějaké
znamenitosti (zajímavosti)?

Stojí to za to podívat se
i na novou budovu (zem-
ského) okresního soudu.

Život, oběh.

Mnoho cizinců přichází do
města.

V okolí jsou zříceniny sta-
rého hradu.

Hrad Karlův Týn.

V dnešní době se již ne-
stavějí hrady, nýbrž okolo

oko utvrđenih gradova male čvrste tvrđave, koje odolijevaju topničkim hicima.

Radnje, zanati.

Trgovina sa prekomorskom robom.

Mješovita roba.

Krojačka trgovina.

Krojač.

Postolar (šoštar).

Rukavičar.

Šeširdžija.

Razlika kao: „bog i šeširdžija“.

Bravar.

Stolar.

Zidar.

Knjigoveža.

Slikar soba.

Sitničar(ka).

Zlatar.

Ako je dobro, nije skupo.

Čovjek obitelj.

Čovječje tijelo.

Glava, vrat, trup; udovi: ruke, noge.

Čovjek ima pet ćutila: vid, sluh, njuh, okus, opip.

Narav, ćud, značaj.

Imate li ninogo roda (rodaka)?

Imam roditelje, oženjenog brata i udatu sestru.

Sâm sam udovac.

Djed, baba.

Unuk, praunuk; unuka.

opevnjených měst malé, tvrdé tvrže, které odolávají dělovým ranám.

Obchody, řemesla.

Obchod koloniálním zbožím.

Smíšené zboží.

Obchod střížním zbožím.

Krejčí.

Obuvník (švec, 2. p. ševce, 7. p. ševcem).

Rukavičkář.

Kloboučník.

Rozdíl jako: „nebe a dudy“.

Zámečník.

Truhlář (stolař).

Zedník.

Knihář.

Malíř pokojů.

Hokynář(ka).

Zlatník.

Jestli je to dobré, není to drahé.

Člověk, rodina.

Lidské tělo.

Hlava, krk, trup; končetiny: ruce, nohy.

Člověk má pět smyslů: zrak, sluch, čich, chut, hmat.

Povaha.

Máte-li mnoho příbuzenstva (příbuzných)?

Mám rodiče, ženatého bratra a vdanou sestru.

Sâm jsem vdovec.

Děd, babička.

Vnuk, pravnuk; vnučka.

Suprug.
Supruga.
Nevjesta, mladoženja,
mláda.

- Zaručnik, zaručnica.
- Zet, snaha.
- Kum.
- Tutor malodobne neop-
skrbljene djece.
- Stric, ujak, tetak.
- Strina, ujna, tetka.
- Nećak, nećakinja.
- Bratić, sestrična.
- Nasljedstvo (djedovina).
- Miraz.
- Gazdarica.
- Gazda.

Odijelo.

Rublje: košulja, gaće, ča-
rape.

Hlače, kaput.
Prsluk.
Kabanica, ogrtač, plašt.
Čizme, sare.

Cipele.
Polucipele.
Cipele sa perima („na
eug“).

Obuća.
Proljetno, ljetno, jesensko,
zimsko odijelo.

Na glavi nosimo šešir ili
kapu.

Na kaputu ima rukave,
džepove i dugmeta (gumbe).

Žene nose različite kapute
i suknje.

Muž, manžel, chof.
Žena, manželka, chof.
Nevěsta.

Snoubenec, snoubenka.
Zet, snaha.
Kmotr, kmotříček.
Poručník nedospělých ne-
zaopatřených dětí.
Strýc.
Teta (tetička).
Synovec, neteř.
Bratranec, sestřenice.
Dědictví.
Věno.
„Panímáma“.
„Pantáta“.

Oděv, šaty.

Prádlo: košile, spodký
(spodní kalhoty, podvlékač-
ky), ponožky (punčochy).

Kalhoty, kabát.
Vesta.

Zimník, svrchník, plášť.

Čižmy (vysoké boty), ho-
linky.

Botky, střevíce.

Polobotky.

Pérka.

Obuv, boty.

Jarní, letní, podzimní, zim-
ní oblek.

Na hlavě nosíme klobouk
nebo čepici.

Na kabátě jsou rukávy,
límeč, kapsy a knoflíky.

Ženy nosí různé kabátky
a sukně.

Ogrlica i manšete su mi prljave.

Ni „prsa“ mi nisu više čista.

Čista kecelja.

Novo „tvrdo rublje“ ostaje dulje čisto, nego rublje već oprano.

Zaboravio sam kod kuće rupčić.

U Češkoj se više nažalost ne nosi narodna nošnja.

Vidi je se samo na narodnim svečanostima.

Dao bog, uskrsla opet!

Mám špinavý límec a manšety.

Již ani moje náprsenka není čista.

Čistá zástěra.

Nové „tvrdé prádlo“ zůstává déle čisto, nežli prádlo již oprané.

Zapomněl jsem doma šátek (kapesník).

V Čechách se již bohužel nenosí národní kroj.

Vídá se jen o národních slavnostech.

Kéž by se znovu vskřísil!

III. Čitanka.

Karel Jaromír Erben:

Mateřidouška.¹⁾

(Z „Kytice.“)

Zemřela matka a do hrobu dána,
sirotky po ní zůstaly;
i přicházely každičkého rána
a matičku svou hledaly.

I zželelo²⁾ se matce milých dítek;
duše její se vrátila,
a vtělila³⁾ se v drobnolistý kvítek,
jímž mohylu svou pokryla.

Poznaly dítky matičku po dechu,
poznaly ji a plesaly;⁴⁾
a prostý⁵⁾ kvítek, v něm majíc útěchu,⁶⁾
mateří-douškou nazvaly. --

---

¹⁾ Mateří-douška, majčina dušička, dašak; božja plahtica. ²⁾ bilo žao.
³⁾ vtěliti = utjeloviti. ⁴⁾ plesati = veseliti se, radovati se. ⁵⁾ obični, jedno-
stavni; prost = sprostý! ⁶⁾ imajući u njemu utjehu.

Jaroslav Vrchlický:

Švandovy dudy.

(Gajde slavnoga strakoničkoga gajdaša Švande.)

V Strakonících za oltářem
tam jsou dudy zaklety;
tím to, že již není v Čechách,
jak bývalo před léty.¹⁾

Dokud hrával na ně Švanda,
život byl tu jinačí,
každá chatrč²⁾ — posvícení³⁾
s pečení a koláči.

Jeden⁴⁾ smích a jeden tanec
od podlahy⁵⁾ ke stropu,
na českou zem pán Bůh spouštěl
kvítí celou potopu.

Nyní běda!⁶⁾ — Kde jsou dudy?
Veselost je ztracena;
v Strakonících za oltářem
časem zní⁷⁾ jen ozvěna.

Smutné stony,⁸⁾ puklé zvony —
dumné tony, táhlý vzdech . . .⁹⁾
Ký ďas¹⁰⁾ vzal ty naše dudy,
s nimi staré štěstí Čech?

Chtěl bych věru¹¹⁾ dočkati se
a zřít vlastní na oči,¹²⁾
až se zas ty dudy najdou,
jak to světem zatočí!

V Strakonících za oltářem,
vím, že bude neděle,
spustí¹³⁾ jednou staré dudy
od podlahy¹⁴⁾ vesele!

První začne hopkat farář,
ministranti za ním hned,
kantor¹⁵⁾ pustí šňupec z ruky
s šafářkou se chytne v let;¹⁶⁾

Purkmistr a radní páni¹⁷⁾
v kolo s měšťankami v rej,
i ta babka, která sklání
nad růžencem obličej.¹⁸⁾

„Ite, missa . . .!“ farář křikne,
s kůru zazní¹⁹⁾ slavný tuš, —
Dudy Švandovy zní! — v Čechách
zase štěstí máme juž!

A z kostela na náměstí,
v ulice, kol radnice,
za nimi již v brzku²⁰⁾ tančí
každá v Čechách vesnice.

A ten vznět²¹⁾ a let a tanec
strhne Prahu v kolo též. —
Kéž si brzo, milý Švando,
na Čechy jen vzpomeneš!²²⁾

1) zato nije, već tako u Češkoj, kako je znalo biti prije godina. 2) koliba.
3) proštenje. 4) = samý. 5) od poda. 6) Jaoj sada! 7) katkad se čuje.
8) tužno stenjanje. 9) dugi uzdah. 10) = který đas, koji vrag. 11) bogme.
12) = na vlastni oči. 13) početi, udarit če. 14) od poda = za plesanje.
15) školnik. 16) dá se sa španovom ženom u ples. 17) Načelnik i odbornici
(vijećnici). 18) nad čislom lice. 19) sa pjevališta se začuje. 20) naskoro.
21) I kakvo oduševljenje. 22) Ti se samo, dragi Švando, skoro Češke sjetio!

J a n N e r u d a :

O Lorettanských zvoncích.

(Povídka.)

Je tomu už několik set let nebo jak dlouho, když žila na „Novém světě“ jistá chudá vdova. Co jí to bylo platno,¹⁾ že byla pracovitá²⁾ a hospodářská, když měla až příliš mnoho dětí! Každý ví, že mají Lorettanské věže mnoho zvonků; právě tolik měla ale i ta vdova dětí a říkala tedy robátkům svým³⁾ „Lorettanské zvonky“. Tenkrát ale zvonky ty na věži nchrály ještě píšně, odbíjely jen rozdílné časy denní; ty větší z nich celé hodiny, menší každou čtvrt. Vdova říkávala, že je to s jejími zvonky doma zrovna tak; ty větší prý už dočkají, menší ale že každou chvíli něco chtějí. Jediný poklad chudé vdovy byla šňůra stříbrných penízků, jichž právě zase tolik bylo jako jejích dětí. Byla je obdržela od kmotřinky⁴⁾ bohaté a uschovávala je dětem, každému jeden na památku.

Nastala nakažlivá⁵⁾ nemoc v Praze. Zuřila nejvíce mezi chudým lidem a tento ve svém zoufalství tvrdil, že to boháči jedem nastrojili,⁶⁾ aby byl vyhuben⁷⁾.

Konečně se tknula nákaza i rodiny vdoviny. Nejstarší hoch se roznemohl. Matka byla takměř⁸⁾ zoufalá, neboť milovala všechny děti stejně a nepomýšlela na to, že jí dítětem i starostí a namáhání ubude.⁹⁾ Lékaře zaplatit nemohla, a věděla také, že jsou všichni příliš zaneprázdněni,¹⁰⁾ než aby některý k ní přijíti mohl. Netrvalo to ani dvě hodiny a dítě chystalo se na pouť do onoho světa. Nešťastná matka viděla, že není více pomoci, vyndala¹¹⁾ šňůru se stříbrnými penězi, svlékla největší a šla s ním do Loretty. Za krátko zazněl největší z Lorettanských zvonků, dítě zhaslo — bylť to jeho umíráček.¹²⁾

Tenkráté jezdily umrlčí vozy¹³⁾ celý den po Praze, nakládaly ze všech domů mrtvé a když byly plny, dovezly je do šachet¹⁴⁾ na hřbitov. V druhý den po úmrtí dítěte šla chudá vdova za jedním z těch umrlčích vozů, aby alespoň věděla, ve které šachtě dítě ležet bude.

Když však se domů zase navrátila, nalezla druhé dítě svoje, roztomilou to světlovlasou holčičku, nemocí už jak růži rozpálenou.¹⁵⁾ Sotva že minuly dvě hodiny, kráčela matka s druhým penízkiem už zase do Loretty.

Tak to šlo každým dnem, penízek se svlékal¹⁶⁾ po penízku a v Lorettě zazníval vždy menší a menší zvonek.

Matka byla zoufalostí již až otupělá; kráčela němě¹⁷⁾ za umrlčím vozem a ze hřbitova vracela se tiše, aby jinému umírajícímu posloužila. Z nemoty její vytrhla ji teprve smrt posledního a nejmladšího dítěte, skoro ještě nemluvněte.¹⁸⁾ Když nejmenší Lorettanský zvonek zazněl, myslila matka, že se jí srdce utrhne.¹⁹⁾

Vyprovodila i poslední své dítě a když se vrátila, cítila, že se i jí nemoc zmocnila. Ulehla na lože²⁰⁾, na kterém jí bylo celé její bohatství vymřelo.²¹⁾

Zde ležela nebohá ta vdova, odnikud pomoci, ba ani nikdo, kdo by vody podal. Jedinou její útěchou bylo, že nepřežije alespoň na dlouho dětí svých.

Horkost nevýslovná ²²⁾ rozpalovala celé její tělo; konečně cítila, jak podivná mdloba ²³⁾ se po všech oudech ³⁴⁾ rozkládá a oud po oudu jak odumírá.

„Ach, drahé moje děti,“ vzdychla sobě, „já vám posloužila, mně ale nikdo neposlouží, já vám dala umíráčkem zvonit, kdož by mně to dal!“

Sotva že domluvila, zazněly všechny zvonky Lorettanské a jejich zvuky, vždy mocnější a mocnější, splývaly v tak krásné a dojemné ²⁵⁾ písně, jako by to sami andělé zpívali.

„Dušičky mých dětí,“ zašeptala umírající vdova a skonal — — — — —

Od toho času zpívají Lorettanské zvonky.

¹⁾ platno — korisno; nic naplat = nema fajde, nema druge. ²⁾ radina. ³⁾ govorila je dakle svojim dječicama. ⁴⁾ od kumice. ⁵⁾ kužna. ⁶⁾ da su to bogataši otrovom sasnovali. ⁷⁾ da bude uništen (= siromašni puk). ⁸⁾ isto kao i drugi. ⁹⁾ nestane. ¹⁰⁾ zaposleni. ¹¹⁾ izvadila je. ¹²⁾ umíráček, hodinka = cinkuš. ¹³⁾ mrtvačka kola. ¹⁴⁾ u rupe, u velike jame. ¹⁵⁾ od bolesti kao rožu crvenu (vruću). ¹⁶⁾ svlačio (= snjimao). ¹⁷⁾ šuteći, nijemo. ¹⁸⁾ nemluvně = čedo. ¹⁹⁾ da će joj se srce otkinuti. ²⁰⁾ lože = ležalište, krevet. ²¹⁾ izumrlo. ²²⁾ neizreciva vrućina. ²³⁾ nesvjestica. ²⁴⁾ = údech, udovima. ²⁵⁾ dirljive.

Fr. Lad. Čelakovský:

Cikánova píšťalka.¹⁾

Náš tatíček nebožtíček ²⁾
 ledacos věděl,
 nám ubohým Cikánatům ³⁾
 nic nepověděl:
 uměl pít, uměl hrát,
 měkce dělat, tvrdě spát,⁴⁾
 za pět prstů pěkné věci
 kupovat.⁵⁾

Náš tatíček nebožtíček
 o nás málo dbal,⁶⁾
 měl podivnou píšťaličku,
 nám ji nenechal:

Kde ho rádi uctili,
dobře mu zaplatili,
na své oči div divoucí ⁷⁾
spatřili.

Z kapsy vyndal píšťaličku,
oheň rozdělal, ⁸⁾
jak ⁹⁾ zapískal, všechny šváby
z domů vyvolal: ¹⁰⁾
musil šváb ze vrátek
zrovna nebo nazpátek, ¹¹⁾
potom dostal červeňoučký
kabátek.

Když zapískal na píšťalku
po vsi, po městě,
hned za ním německé myši ¹²⁾
byly na cestě:
musely vandrovat, ¹³⁾
podlé jeho tancovat,
s hráze ¹⁴⁾ chutě ¹⁵⁾ do rybníka
hopcovat. ¹⁶⁾

Ach, tatíčku, nebožtíčku,
kam jsi rozum dal!
Kdybys nám byl píšťaličku
aspoň odkázal! ¹⁷⁾
Máme teď nouzi třít, ¹⁸⁾
mohli jsme se dobře mít, ¹⁹⁾
v Čechách, také na Moravě
pansky žít.

1) Ciganova fučkalica. 2) nebožtík = pokojník. 3) Cikáňata = cigančad. 4) mekano raditi, tvrdo spavati. 5) za pět prstů kupovat = krasti. 6) dbáti o někoho = brinuti se za koga. 7) div divoucí = veliko čudo. 8) vatru je napravio. 9) čím. 10) pozvao, istjerao. 11) ili natraške. 12) německá myš = štakor, parcov. 13) putovat. 14) sa obale. 15) voljko, veselo. 16) skakutati. 17) odkaz = oporuka. 18) nouzi třít = biti u nuždi, siromaštvu. 19) moglo nam je dobro biti.

Jan Neruda:

Kuchyně na trhu.

Požívej jako člověk střídmy těch věcí,
které se ti předkládají, abys nebyl
v nenávisti, kdybys mnoho jedl.
Sirach, 31. kap., 19. verš.

Paní Fogetka je dnes nějak v dobré míře.¹⁾

„Voni zejtra ráno nebudou mít dršťkovou²⁾ polívku?“
ptala se jí včera paní sousedka v pravo.

„Nebudu. Mrzí mne³⁾ je prát,“ odpověděla paní
Fogetka.

„Což dršťky se musí napřed hezky oškrabat, k vůli
písku, a pak teprv dvakrát prát, aby ztratily zápach.“

„To tak, dvakrát! S vůní ztratí sílu. A pak pět hodin
třeba je vařit, časně vstát — já mám nejkrásnější sny teprv
k ránu,“ rozhodla paní Fogetka.

Dnes pak vskutku neměla tedy ráno žádnou dršťkovou
polívku. Přišla trochu později než jindy na trh, landala
se⁴⁾ sem a tam, bavila se. Vyslechla všechny sny a vyložila⁵⁾
je jako nikdo jiný. Co se lutryje týče, sama Sibylla nemohla
mít zajištěnějšího jména, ač⁶⁾ bývala-li také v starém Římě
lutryje. Měli by kopat na Monte Citorio, kde se dějí tahy
teď,⁷⁾ snad by tam našli nějaké starořímské trhačky.⁸⁾

Pak si upravila paní Fogetka svůj „stánek“ a pohodlně
pekla a vařila. „Vařiti a péci umí ze všech živočichů jedině
člověk,“ říkáváme ve své pýšce, ale také to umění nerozdáno
všem lidem stejně a jsou lidé vyvolení.⁹⁾ Nikdo by se neodvážil
říci paní Fogetce, že není vyvolená. Samo nebe by musilo
rozhodnout ve prospěch její, neboť shlíží¹⁰⁾ na umění její
již asi po padesáti let volně a bez překážky dolů. Paní Fogetka
je už věru skoro tak dlouho na trhu „traktérkou“.¹¹⁾ Pro-
vozuje kuchtbu¹²⁾ svou právě tak jako makarónkář v ne-
apolské Portě, jako vařič skopového¹³⁾ pilafu v .cařihrad-
ských ulicích, nebo jako šeycovský příštípkář¹⁴⁾ pařížský
v Rue Mouffetard, který při špinavé práci své na špinavém
nádobí prodává špinavé beefsteaky. Paní Fogetka nesedí
s krámem svým pod podloubím,¹⁵⁾ kam přicházejí hosté styd-
livější, aby s obdrženým hrníčkem zmizeli ihned v hloubi
průjezdu¹⁶⁾ a zde v temném koutku, drže nevysmání, ale

také drže nelitování, shltali¹⁷⁾ svůj „oběd“. Usedla ven pod širé nebe, tam, kde při šplouchání kašny¹⁸⁾ tak pěkně se brambory škrabou a tak příjemně se to hubou¹⁹⁾ mele. Prostý, jako vše na paní Fogetce, je také stánek její. Dvě nůše²⁰⁾ a nějaká vošatka,²¹⁾ stojící na dláždění, to je celý krám. Denně rozžehne jiskru Prometheovu v dřevěném uhlí, uhlí doutná buď v železném, kulatém plecháči²²⁾ nebo třeba²³⁾ také jen v hliněné²⁴⁾ míse, plecháč a mísa jsou umístěny v těch nůších a na jich uhlí leží podlouhlé pekáče plny škvářícího se obsahu.²⁵⁾ Nízká stolička za krámem pro paní traktérku, stolička nebo stará sesle před krámem²⁶⁾ pro hosty, a jsme hotovi. Leda že se zmíníme ještě o roztaženém, na stojanu²⁷⁾ připevněném deštníku, jenž tu není k vůli jídlům, nýbrž na ochranu paní traktérky proti slunečnímu úpalu.²⁸⁾ Šedivý deštník, šedivá jídla, šedivá paní traktérka, všechno šedivé. Totiž — já se neosmělím říci, že je paní Fogetka snad již šedivých vlasů! Barevná plachetka²⁹⁾ jí je kryje, ale roucho je většinou šedivé, pichlavé³⁰⁾ oči jsou šedivy, suchá, sevrklá³¹⁾ pleť v obličejí a na ruku je šediva. Teď znáte paní Fogetku.

Dnes uspořádala paní Fogetka světu nějaké hody! Není tu ovšem 150 jídel jako v Paříži u Verryho, ale je jich dost. Na jednom pekáči³²⁾ vepřová s dobře vypečenou kůrčičkou³³⁾ a žlutými brambory. Na druhém čtvrtky husy, čekající jen na roztrhání — paní Fogetka nekupuje hus špatných, kupuje jen laciné, které se na př. při dovozu košatinou odřely. Na třetím sjímaná³⁴⁾ vepřová kůže, dušená s kmínem a solí; prodává se po kusu na chleba. Na čtvrtém hrách a kroupy; vlípne se³⁵⁾ vařečkou do natažené ruky, za dva krejcarey. Pak několik talířků s upraveným okurkovým salátem. — Ano, když se tak rozhlídnem, musíme říci, že dnes má paní Fogetka výbor nejlepší. Srovnávejme!

Její sousedka v pravo má smažené telecí nožičky, jáhly a dolky; ³⁶⁾ jáhly se prodávají právě tak jako hrách a kroupy.

Sousedka v levo má opečený svítek, nakrájený do podlouhlých čtverhranů jako malé buchtíčky. Pak kucmoch³⁷⁾ s mákem. A pak vařenou slezINU s hrachem. Gourmand ovšem nemiluje té poréšní, houbovitě³⁸⁾ sleziny, ale zde na trhu je oblíbena, za 5 kr. hrnek.

U dalšího stánku dostaneš smažené hovězí vemeno, vypadající pěkně jako karbonáda. — Ale pak — husí drůbky³⁹⁾ s brambory! Myslím, paní Fogetka že by nebyla podobné disharmonie ani schopna — jemný kaldoun⁴⁰⁾ a brambory! Jako v přírodě patří k slavíku vždy jen růže, tak patří k pečenému kúzletu⁴¹⁾ mladý salát chmelový, k seletu⁴²⁾ hořčice,⁴³⁾ k drůbkům rýže nebo nudle — to cítí přec každý!

A ještě dále vidíme pekoucí se jitrnice, smažené rybičky, komisárek⁴⁴⁾ s venkovským sýrem, co delikatessu červené hromádky⁴⁵⁾ vařených raků atd. A pak — ne, tuhle to se může jíst jen se zavřenýma očima! Takového ragout by se i Číňan zhrozil!⁴⁶⁾ Uvařené červy, rozsekaná bota, nastrouhané ucho od štrandlíku⁴⁷⁾ nebo co? Však — netvařme se nevědomými.⁴⁸⁾ Jsou to plíčky, okruží⁴⁹⁾ strašně ale sesekané a zmordované.⁵⁰⁾

Brambory jsou ovšem všude. Jsou jídlem celoročním, hlavním. Brambor je Čechům co Italům makarón. Máme proň i humoristický pochlebný název „koroptev“.⁵¹⁾ Ve Vídni užívají také podobného výrazu, ale když někdo tam řekne „uherskou koroptev“, dostane alespoň hovězí tlápu, u nás na slovo „koroptev“ dostane vždy jen brambor. Hloupne prý, kdo jí brambory. Za to prý káva zas rozum bystří. Proto také babička, spolknuvši za tři krejčary bramborů, koupí si za čtyry krejčary hned vedle hrnek kávy, a babička zůstává moudra.

Ale již nadešla doba paní Fogetky. Trh řídne, hokynářky se chtějí před odchodem ještě posilnit,⁵²⁾ nosičky sobě už něco vydělaly, také jiní lidé mají už hlad, ano i žebráci už si vyžebřali něco. Stánky jsou obklopeny. Host přijde, usedne nebo zůstane stát, obdrží hrnek, lžíci a jí.⁵³⁾ Podívání jako na Olymp, samí bohové řečí, kteří také neznali vidliček a serviet! Vidličku zastávají prsty, při čemž může malíček co nejkoketněji do výše odstávat, servietu zastává ruka — jak zbytečně mluvil ten, který učil: „Nesmřkat do serviety!“ Tady nejsou nikdy v rozpacích, jak které jídlo jíst, jakož bývá někdy u velkých tabulí. Vlastně už i ty lžíce půjčuje paní Fogetka jen nerada. Nejsou sice ze stříbra, jedovatost hub na př. by se dle zčernání těch lžic nepoznala, ale přec se každý okamžik nějaká ztratí,

„zrovna jako by je jedli“, a denně je rámus.⁵⁴⁾ Paní Fogetka kupuje proto jen „ausšus“, lžici za tři krejcary, samý ostrý zub a výlomek, že je hubě až ouzko.⁵⁵⁾

Přichází babička s nůši. Nůši prázdnou podržuje na sobě a žádá za hrnek bramborů. Jí stojíc. Když otevře ústa, zdá se, že koutky zapadají až k uším — po obou dásních není ani jediného zubu a přece je zrovna mžikem s hrnkem hotova! Virtuóska jedlice⁵⁶⁾ bez zubů. Ano, Lessing měl pravdu, Rafael byl by býval velkým malířem, i kdyby se byl narodil bez rukou!

Přichází muž, vypadající jako přiošumělý⁵⁷⁾ kněz. Černý kabát je zapjat,⁵⁸⁾ bílý šátek je otočen těsně kolem krku. Mlsně prohlíží pekáče, pak si koupí zadní čtvrtku husy. Hned se do ní spouští, srká kůžičku, okousává stehno⁵⁹⁾ a pořád při tom vypravuje paní Fogetce hlasem smutným, že je vdovcem, jaké že je to neštěstí ztratit ženu, „povídám jim, tak dobrou ženu!“ — Smutně zaplatil a s povzdechem odešel. „Snad svou ženu sněd,⁶⁰⁾ že si tak vzdychá,“ míní paní Fogetka k sousedce. — „I copak jim napadá, je zdráva a živa, já to slyšela; ale je to taková mlsná huba, ten starý, a chodí po pečínkách,“ zlobí se sousedka.

Muž otrhaný. Zažil as lepších časů, celé chování jeho o tom svědčí. Ale nahý loket svítí teď kabátem a šedivá hlava kloboukem. Jí hrách s kroupami, pomalu, jako by se mu protivilo. Právě dojedl, když tu k němu přiběhl kluk učedník. Kluk nese obnošený sice, ale ještě dobrý⁶¹⁾ klobouk v ruce, podává ho starci a praví: „Tamhle můj pán z podloubí posílá jim to“ — a již odběhl. Stařec se pomalu rozhlídl po podloubí. Tedy ho ještě lidé poznávají — snad soudruhovité lepších dob — — . Posadil darovaný klobouk na hlavu, dal svůj starý pod kabát a rychle odchází k protější ulici. Sotva odešel, přistoupil k stánku tajný policejní agent. „Znají ho, paní Fogetko?“ — „Koho?“ „Co teď zrovna odešel.“ — „Ne.“ — „Býval ouředníkem u pošty. Zpronevěřil za 50 zlatých poštovních známek — co tomu říkají?“ Paní Fogetka neříká nic a je už k němu zády obrácena. Abych řekl upřímně, paní Fogetka nemá policii ráda. Jednou měla s ní mrzutost — zkrátka, kdo třeba jen jednou má s policií co dělat,⁶²⁾ už ji nemá rád.

„Dají mně talíř okurkového salátu, mám hlad,“ podotýká drsný hlas. Salát z „flegmaticko-lymfatických“ okurek, příjemně jemný, šťavnatě⁶³⁾ chladný, je zde totiž jídlem pro sebe, jí se bez přidaných pečených holubů. Paní Fogetka se obrátila a před stánkem stojí chlap, hotový rošťák.⁶⁴⁾ Čelo paní Fogetčino se zakabonilo.⁶⁵⁾ Co dělat? Jaksi s nechutí⁶⁶⁾ bere pravice talíř a levice se natahuje pro peníze. „Pět krejcarů.“ — „Dobře,“ praví rošťák a sahá po talíři. — „Ne, napřed peníze,“ brání paní Fogetka svůj talíř. — „Ale, matko, matko! copak jsem jaktěživ někomu utek? ⁶⁷⁾ Myslejí, že uteču jim? To by mně za to stály!“⁶⁸⁾ Mimovolně paní Fogetka popustila a rošťák zahlubil své prsty honem do salátu. Sněd, vypil ocet, vrací talíř a nastrkuje dlaň. — „Copak?“ — „Zpátky aby mi daly.“ — „A nač pak, zloději?“ — „Voni jsou čistá,⁶⁹⁾ copak jsem jim nedal šesták?“ — Strašný křik! — Půl trhu je pohromadě, paní Fogetka křičí, rošťák křičí — rošťák křičí víc, rošťák nadává víc, nadává s kriminální vybraností — již se chvěju, že podlehne jazyk i paní Fogetčin, ten bystrý jazyk — v tom přijde uniformovaný strážce bezpečnosti a vede smějícího se chlapa pryč.

Příbelhal⁷⁰⁾ se stařeček a usedl na uprázdněnou stoličku. Klobouk dal si na levé koleno, z kapsy vytáhl kus chleba a žádá za tři krejcarey vepřové kůže. Jak se stařeček třese na každé sousto! — Kdybych mu vyprávěl, že jinde jedí ještě skromněji, benátský gondoliér že si k suchému chlebu sesbírá hrst syrových hlemýžďů, vylezých z moře na kameny, ani by mně nerozuměl. — Snad jídal stařeček druhy skvěle. Snad měl vždycky bídu. — Myslíte, že ten zde také „se těší na oběd“? Ba ten jí jen, že jíst musí! Ne proto, že je poledne, ale že by hlady upadl. — Protivný vtíp!⁷¹⁾ — ale napadá mně,⁷²⁾ že ten chudák zde je od každého gourmandství právě tak vzdálen jako ten, koho dal sultán zanzibarský postavit na rozpálené plotny,⁷³⁾ aby se „tancem“ jeho pobavil, je vzdálen od umění tanečního. — Paní Fogetka bere teď od něho peníze a připadá mně v tom okamžiku jako „polomrtvý pavouk, jenž se polomrtvými mouchami živí“. —

Avšak nebe se zakabonilo. Začínají padat velké, těžké kapky. Traktérky obracejí nůše, dávají pod ně pekáče a svírají pak deštníky, aby jim nezmokly.

Paní Fogetka má skoro všechno vyprodáno. Zbytek je teď hned pod nůši, pak rozestavuje paní Fogetka nádobí na dno druhé nůše a kolem po dláždění.

Náhle jako by se bylo nebe otevřelo, strašný proud plesknul do kamení a co nejrychleji ubíhá vše do blízkého podloubí.

Paní Fogetka stojí tu za sloupem; zdá se mně, že se lehýnce usmívá. Hledí ven, jak tam liják⁷⁴⁾ její nádobí myje. Sama se s tím paní Fogetka jen nerada zanáší,⁷⁵⁾ vždy raděj čeká osm, čtrnáct dní, až přijde liják.

¹⁾ dobře volje. ²⁾ od fileka. ³⁾ Dosadno mi je. ⁴⁾ skitala se je. ⁵⁾ protumačila je. ⁶⁾ makar. ⁷⁾ gdje se sada ždrijeba. ⁸⁾ brbljavke. ⁹⁾ izabrani. ¹⁰⁾ gleda odozgor. ¹¹⁾ prodavačicom jela. ¹²⁾ kuchtba (ironički za) kučaření. ¹³⁾ od janjetine. ¹⁴⁾ ševcovský přístipkár = šošarski „flicker“. ¹⁵⁾ arkade oko pijace (kao na pr. u Požegi). ¹⁶⁾ v hloubi průjezdu = u dubini veže. ¹⁷⁾ da . . . . . progutaju. ¹⁸⁾ kasna = cisterna za čistu vodu na pijaci. ¹⁹⁾ gupcem. ²⁰⁾ košare za ledja. ²¹⁾ košarica u obliku korita. ²²⁾ lonac od lima. ²³⁾ makar. ²⁴⁾ zemljena. ²⁵⁾ škvařící se obsah = cvrući sadržaj. ²⁶⁾ pred „štacunom“. ²⁷⁾ stojan = staljak. ²⁸⁾ užegu. ²⁹⁾ ogrtač. ³⁰⁾ ujedljiwe. ³¹⁾ kostrbata. ³²⁾ pekáč = željezna ili zemljena plitka posuda za pečenje; na pr. guske. ³³⁾ kúrka = korica. ³⁴⁾ snjimljena, sarezana. ³⁵⁾ híti se, baci se. ³⁶⁾ dolek, vdolek = okrugli krušac od bijelog brašna. ³⁷⁾ kaša od krumpira. ³⁸⁾ jako houba = kao spužva. ³⁹⁾ drob = drobi. ⁴⁰⁾ kaldoun = juha od droba živadi. ⁴¹⁾ jaretu. ⁴²⁾ odojku. ⁴³⁾ gorušica, mustarda. ⁴⁴⁾ vojnički kruh. ⁴⁵⁾ hrpice. ⁴⁶⁾ prestrašio. ⁴⁷⁾ ucho od štandliku = drška od škafa (za pranje suda). ⁴⁸⁾ netvařme se = nemojmo se praviti; nevědomými = kanda ne bi znali, što je to. ⁴⁹⁾ plíčky = plučice; okruží = mrena. ⁵⁰⁾ sasjeckana i zamorena. ⁵¹⁾ „jarebica“. ⁵²⁾ okrijepiti jelom. ⁵³⁾ jede. ⁵⁴⁾ halabuka. ⁵⁵⁾ = úzko: zlo, teško. ⁵⁶⁾ jedlík = tko mnogo jede; žrout = tko mnogo ždere. ⁵⁷⁾ kao ne baš najnovije odjeveni (svećenik). ⁵⁸⁾ zapnouti = zakopčati. ⁵⁹⁾ griže od boce (guske). ⁶⁰⁾ = snědl, pojco; u češkom se često ispušta poslije suglasnika l na kraju glag. tvor-noga pridjeva; u običnom govoru malone uvijek. ⁶¹⁾ ol nošený sice, ale ještě dobrý = (makar) rabljen, ali još (uvijek) dobri (šešir). ⁶²⁾ mít s někým co dělat = imati s nekim posla. ⁶³⁾ sočno. ⁶⁴⁾ fakín; roští = grm, suho granje. ⁶⁵⁾ smrklo. ⁶⁶⁾ Jaksi s nechutí = nekako novoljko. ⁶⁷⁾ zar sam komu kada (svoga života) pobjegao? ⁶⁸⁾ Baš bi bili (oni, gospodjo!) vrijedni, da bježim! ⁶⁹⁾ Oni su mi lijepi! ⁷⁰⁾ Došepao je. ⁷¹⁾ vtíp = dosjetka, „víc“. ⁷²⁾ napadá „mně“ = dolazi mi (na misao). ⁷³⁾ peći. ⁷⁴⁾ velika kiša. ⁷⁵⁾ bavi.

Vítě zsla v Hálek:

Z „Večerních písní“.

LX.

Kdo v zlaté struny zahrát zná,
 jej ctěte víc než sebe,
 neboť vás tak Bůh miloval,
 že poslal vám ho s nebe.

Hrozné, když Bůh neúrodou
a morem ¹⁾ trestá přísně;
však ze všech trestů největší,
když národ nemá písně.

Ten národ ještě nezhylnul
dokud mu věštec ²⁾ zpívá,
jeť ³⁾ píseň v nebi zrozená,
a ve smrt život vlívá.

¹⁾ mor = kuga. ²⁾ pjesnik. ³⁾ jer je; to . . . . je.

S v a t o p l u k Č e c h :

Souboj.

Ze zápisků přítelových.

Odbyl jsem tři právnická rigorosa krátce za sebou. Za tu dobu scvrkl se málem duch můj na kapesní vydání starých i nových zákonníků, k němuž můj zhubenělý a zmalátnělý zevnějšek tvořil důstojnou vazbu. Podotknu-li ještě, že jsem po celý ten čas k vůli výživě též advokátní kancelář navštěvovati musil, odpustí mi zajisté i nejprísrnější čtenář delší zastávku, jakou jsem učinil na své lopotné ¹⁾ cestě k hodnosti doktorské. Přijal jsem totiž ²⁾ vychovatelské místo u šlechtické rodiny na venkově. Setřepeš trochu se sebe foliantový prach, provětráš dusnou ³⁾ hlavu čistým venkovským vzduchem, připravíš se zvolna k poslednímu rigorosu — prázdného času bude k tomu dosti — a pak — nu dále jsem prozatím ⁴⁾ nemyslíl.

Život můj změnil se jako dotknutím kouzelného prutu. Obývám vkusně a pohodlně upravený pokojík v odlehlem křídle ⁵⁾ nejpodivnějšího zámku, jaký sobě kdy romantická obraznost ze starobylé ⁶⁾ šediviny a bílých přímětků nejnovější doby, z věží, balkonů a sloupů všelikých slohů a tvarů vystavěla. Nový jeho portál sklání bělavý svůj stín do temného rybníka, obklopeného mohutným, zasmušilým

stromovím. Park okolo zámku má více samorostlého než umělého rázu, což s tvářností⁷⁾ zámku a mým vkusem úplně souhlasí.

Barón X. je člověk velmi přívětivý, k veselosti nakloněný a při tom valně povznešený nad obecné předsudky svého stavu. Choť nedávno zemřelá zanechala mu k útěše tři krásné dcery a synáčka, jehož vychování nyní mým rukám svěřil.

Nejmladší baroncsa, jménem Vanda, okouzila mne prvním pohledem svého velkého snivého oka z dětsky něžného obličejce tak, že jsem odtud v prázdných hodinách své zákonníky glossoval nezdařilými⁸⁾ výkresy její hlavinky, což arci mé rigorosum víc a více do mlhavé dálky zatlačovalo. Načrtav půl kopy takových hlaviček, které se obyčejně jen tvarem náušnic sobě podobaly, díval jsem se tu obdivem kameně,⁹⁾ tu city milostnými se rozplýváje do parku, kde Vanda se sestrami svými jako motýl tmavou zelení poletovala. Ba,¹⁰⁾ tropil jsem pošetilejší věci. Dobře, že sádrová bohyně spravedlnosti na mém psacím stolku trčící¹¹⁾ měla na očích pásku: bylať by¹²⁾ jistě v rozhorlení mečem svým rozsekala mnohý proužek papíru, na kterémžto jsem hrdličí spřežení milostných veršiků k výletům na rameno, ňadra a ruku zbožňované dívky popoháněl.

Na těchto nevinných výhledech a výletech přestávala¹³⁾ má láska. Šlechtictví, které jednak¹⁴⁾ jako by na vzdor mým demokratickým zásadám krásu Vandinu v jakési zvláštní vábivé gloriole mi představovalo, jevílo se mi s druhé strany jako zeď nerozborná, mezi ní a mnou na věky vytýčená. Netroufal jsem si povznésti k ní oči. Vznášela¹⁵⁾ se vysoko nad mým obzorem jako překrásná nedostižná hvězda. Kdežto jsem s jejími sestrami, Olgou a Helenou, dosti nenuceně se bavival, stával jsem před ní rozpačitě¹⁶⁾ jako hoch, s okem sklopeným a lící zardělou. Snažil jsem se zatlačiti své bláhové tužby až na dno duše, však nezřídka dobývaly¹⁷⁾ se odtud v její přítomnosti vzdechem nebo horoucím pohledem. Zdávalo se mi časem, že náhle vzplanuvší pohled můj zachytil pohled její s výrazem zvláštním na mne upřený — než v okamžiku příštím nazval jsem sám sebe nerozumným snílkem. Tento ustavičný rozpor citů provázal mne až do říše snů.

Tu zdálo se mi, že sedíme s Vandou sami jediní na břehu ztraceného ostrova, pod oblakem báječných květů a přilnuvše k sobě skráněmi, bez touhy patříme na dalekou plachtu v moři; tu zdálo se mi opět, že co hrdá šlechticeňna dob minulých v nádherných nosítkách kolem se vznáší a zraky její pod ohnivým deštěm diamantů a perel bezúčastně na mne pohlížejí, jenž co ¹⁸⁾ bídný proletář s tlupou diváků před halapartnami jejich zbrojnošů s cesty ustupují.

Zamilovaní lidé bývají špatnými společníky. Pan barón zkusil asi na mně pravdivost této věty. Jsa vášnivý kuřák, chtěl mne zprvu vážnými důvody i žertovným škádlením ¹⁹⁾ k tomu přiměti, bych ve společnosti jeho po obědě a večeri přinášel blahovonnou oběť bohu Nikotinu; ale když se veškeré jeho pokusy o mou hluboce zakořeněnou nenávisť proti všemu, co tabákem páchlo, na dobro rozbily, učiněno přiměří v ten způsob, že jsem sice „prozatím“ vonnými doutníky pana baróna ušetřen zůstal, ale za to jako posluchač jeho s obláčky kouře se střídajících ²⁰⁾ anekdot smutnou úlohu hrát musil. Věru, smutnou úlohu! Musím slovům jeho aspoň tolik pozornosti věnovati, abych se v čas podivil a v čas se zasmál, a mezi tím zvučí každé slůvko, které byla Vanda při stole pronesla, jako zpěv andělský v mém uchu, a krásné oči její dívají se na mne z každého kotoučku dýmu!

Takto prožil jsem několik měsíců. Jednotvárný život! prohodíte asi. Pravda, ale pro mne nad míru rozmanitý, poněvadž mi každé hnutí Vandino, každé rozestření vějíře, každý pohled a úsměv její předuležitými událostmi byly.

Však rozhodný obrat stál již přede dveřmi. Vstoupil jednou do jídelny v osobě nevelkého mladého muže v cestovním obleku. Byl to synovec baróna X., jménem Artúr z D., který se byl právě vrátil z dalekých cest po světě. Poledníkové slunce opálilo až do hněda jeho obličej, ale nebylo přece s to zakrýti jemnost a úměrnost právě šlechtických tahů. V tazích těchto spočíval časem ledový klid, časem stín hluboké melancholie, však hustěji oživoval je veselý rozmar s lehounkým příděchem sarkasmu. Pak hrávaly jeho temné, jiskrné oči zvláštním oslňujícím leskem, jímž nezřídka proskakoval vášnivý záblesk mohutného ducha jako odpoutaný démon. Ve způsobech ²¹⁾ svých neodchyloval

se ničím od panujícího společenského tónu, ale dlouholetý styk s nejrůznějšími lidmi setřel s chování jeho všechny malicherné přívěsky, které život na parketách mnohdy tak směšně titěrným²²⁾ činí. Na hrdém jeho čele trůnilo sebevědomí, v každém pohybu značila se jistota a samorostlá gracie. Však první místo mezi jeho přednostmi zaujímal dar řeči: v jeho rozpravce střídaly se letmo jako v kaleidoskopu obrázky ze všech končin světa, obrázky několika význačnými črtami nakreslené, ale tak živé, že jsi skutečně před sebou viděl tu bujnou středoamerickou krajinu s osněženými vrcholky v pozadí, ten zamilovaný španělský párek tančící fandango, opíče²³⁾ to houpající se v divém pletivu povíjivých rostlin . . .

Jaký div, že stal se Artúr brzy zářivým středem celého rodinného kruhu! Podotkl jsem nahoře, že byl starý barón vášnivý kuřák. Slabou touto stránkou dobyt se synovec rázem do jeho srdce. Rozmnožil totiž přebohatou jeho sbírku všelikých kuřidel,²⁴⁾ od krátké lodnické dýmky až po dlouhý turecký čibuk, několika dýmkami vyřezávanými ze dřeva bůh ví jakého pralesa, a sesiloval vydatnými²⁵⁾ kotouči vonný oblak, do něhož se pan barón každý den po obědě a večeři tak rád zahaloval.

Úspěchu toho jsem mu nezáviděl, milerád odpouštěl jsem mu též obrovské pokroky, jaké svými středoamerickými krajinami, tančícími Španělkami a opicemi v přízni Olgy a Heleny činil, ale nemohl jsem mu naprosto odpustiti, že při těchto rozpravách oči své nejčastěji na Vandu upíral a tato snivé zraky s napiatou pozorností na výmluvné jeho rty zavěšovala. Stával se patrně mým sokem, ba zdálo se mi, že šťastnějším sokem. Mezi ním a Vandou začal se vyvíjeti velmi důvěrný poměr. Vždy měli některé věci mezi sebou,²⁶⁾ které buď několik šeptaných slůvek do ucha, buď²⁷⁾ dlouhý, významný pohled, buď tajná znamení vějířem a pečetním prstenem vyžadovaly.

Snášel jsem nevýslovná muka. Chtěl jsem ve studiích poklid nalézt, ale žárlivost měnila mi řádky v legie posmívajících se diblíků;²⁸⁾ chtěl jsem místo svého utrpení opustit, ale horoucí láska přikovala mne k zámku nerozlomným poutem.

O, Jakube, perlo ²⁹⁾ všech lokajů, tys jediný sílil mne svým povznášejícím příkladem. I tys — na stará kolena — nešťastně se zamiloval; nehodný předmět tvé lásky byla svižná kuchyňská víla s vyhrnutými rukávy a koketní zástěrkou, jejíž rtíky malinám tak podobny byly, že je mladý kuchař při ochutnávání často s těmito zaměňoval. S jakou hrdinností snášel jsi muka zrazeného srdce! Jak obraz tiché resignace vznášíš se dosud přede mnou ve své popelavé livreji se stříbrnými knoflíky a červenou podšívku, se svým dlouhým popelavým obličejem, jehož strnulé rysy vzdor hlubokému žalu zachovávaly důstojný klid, hodnosti tvé příslušný. Také v zášti proti Artúrovi shodoval jsi se se mnou. Byl tě totiž jednou nazval popeleční středou ³⁰⁾ — a takovou důvěrnost neodpustíš nikdy!

Když jsem jednou po obědě ve svém pokojíku hlavu naplněnou chmurnými myšlenkami do dlaní skláněl, zaklepáno lehounce na dvířce a prve, než jsem „vejděte!“ pronést mohl, vešel Artúr a stanuv hrdě přede mnou oslovil mne s mrazivým jakýmsi výrazem: „Panc, vy milujete Vandu?!“

Vytřeštil jsem naň v němém úžasu oči.

„Není mi třeba odpovědi,“ pokračoval, „neumíte skrývatí city své před jinými, tím méně přede mnou. Mám toho dále nezvratné důkazy, že i vy Vandě lhostejným nejste. Při vašich vyhlídkách a při liberálních zásadách barónových nečiní rozdíl stavu lásce vaší překážku neodstranitelnou. Pochopujete tedy, že jste mi sokem velmi nebezpečným.“

Určitý výrok Artúrovův o lásce Vandy ke mně projel mne jako bleskem nevýslovné rozkoše. Tón, jakým výrok tento učinil, byl pro mne tak přesvědčující, že před ním jako před zářícím sluncem náhle veškeré mraky v duši mé nakupené se rozptýlily. Mimoděk vyskočil jsem se sedadla a upial na mluvícího zrak jiskřící se radostným očekáváním.

Artúr vztáhl chladně ruku. „Zůstaňte, prosím, seděti,“ pravil ironicky. „Netřeba nám divadelních efektů! Vyjednáme záležitost tuto zcela klidně a stručně,³¹⁾ jak se na lidi rozumné sluší. Chcete-li bambitky — dobrá! Je-li vám kord sympatičtější, také tím vás dovedu obsloužiti. Mám ovšem něco zvláštního, nového za lubem.³²⁾ —“

Pochopil jsem, oč se jedná, „Pane,“ vskočil jsem Artúrovi příkře do řeči, „považuji souboj za bláznovství již i v románech směšné.“

„Je-li vám směšno padnouti v souboji,“ pravil Artúr s úšklebkem, „posloužím vám smrtí tragickou. Zabiju vás třeba na místě. Ovšem musím pak také svůj drahocenný život zmařiti. Však co na tom? Miluji Vandu tak horoucně, že nemá život bez ní pro mne nijaké ceny.“

„Nedomnívejte se, že ji milujete více nežli já,“ zněla ohnivá má námitka.

„Tím lépe,“ prohodil. „Myslím, že jsme se málem již dohodli. Ostatně mám za lubem zcela nový, původní způsob souboje, způsob tak pohodlný a tak plný zvláštního kouzla, že již o sobě³³⁾ těmito vlastnostmi vážky rozhodnutí vašeho na svou stranu skloní.“

Při těchto slovech vyňal z náprsní kapsy kožené pouzdro na doutníky, s jehož plochy se mi zašklebila vstříc malá umrlčí hlava, ze slonové kosti uměle vyřezaná.

„Pohleďte na tyto dva útlé doutníky!“ pokračoval. „Řeknete, že jsou úplně stejné. Ale v jednom z nich — nevím sám, ve kterém — číhá³⁴⁾ šeredná smrt. Bujará příroda tropická, která v útrobách lidských vyhýčkává divoké, příšerné vášně, vložila též do ňader svých divoce krásných, ohnivě zbarvených květů výborné prostředky k ukojení oněch. V jednom z těchto doutníků ukrývá se zhoubný bylinný jed, dotud v Evropě naprosto neznámý. Jeden z nás vssaje vonným dýmem do sebe smrt. Umře snad tuto noc, snad zítra, při silném ústrojí tělesném snad až pozejtří. Nikdo nebude tušiti příčinu smrti jeho. Lékař zavrtí snad hlavou, však o nějaký latinský název nebude mítí nouze. Pozůstalý sok stane se šťastným po boku spanilé Vandy, neboť ve stálost ženské lásky nevěřím již dávno. Není-liž to souboj k zulibání! Nuže, pane! vyberte si již — buď život nebo smrt!“

Mimoděk zachvěla se mi na rtech námitka, že nekouřím; než vůči děsné vážnosti okamžiku uznal jsem ji za malichernou. Pohlédl jsem na Artúra: hrozná opravdovost jevila se ve tváři jeho. S výrazem přímo démonským upíral na mne

zpod čela planoucí oči. Příšerný ráz jeho obličej v této chvíli přesvědčil mne, že jest s to provésti svou hrozbu a s chladnou myslí skoupati ruce v krvi mé. Pohlédl jsem na osudné doutníky — hrůza mne oběšla.

„Budiž!“³⁵⁾ rozhodl jsem se po trapném přemýšlení. Nechť řídí genius lásky mou ruku. Ztřeštěnec³⁶⁾ tento je schopn každého zločinu. Ostatně bych ruku Vandinu sotva obdržel — a bez ní co mi po životě!

Pevnou rukou vytáhl jsem jeden doutník. Artúr vzal druhý. „Tak!“ pravil spokojeně. „Nyní usedneme naproti sobě a pochutnáme si na výborných těchto doutnících. Abychom se při tom nenudili, povím vám krátce, jakým způsobem se dostaly do mých rukou.“

Málo komu chutnal asi první doutník, jakž měl tento chutnati mně! Kouřil jsem plnými ústy, ze všech sil, abych jen byl brzy hotov. Artúr kouřil klidně, způsobem labužnickým. a stíhaje okem umělé zaokrouhlené obláčky dýmu, z úst jeho vystupující, vypravoval takto: „Za svého pobytu v Mexiku spřátelil jsem se s jedním mladým důstojníkem. Tento zamiloval se celou prudkostí jižní lásky do krásné Juanity, schovanky nad míru bohatého velmože, poblíže hlavního města v roztomilé haciendě bydličího. Však přísný, zamračený don Manuel, o jehož podivínství³⁷⁾ neméně báječné pověsti obíhaly, než o bohatství jeho, věznil chovanku svou v milém letohrádku jako v klášteře. Přinášel jí ovšem zářivé diamanty do černých vlasů, ale což po nich, když nesměla jimi blýskat ani o plesích, ani na procházkách, ani o slavných církevních průvodech hlavního města! Kupoval jí ovšem střevíčky, že by se ani princezna v pohádce za ně nestyděla, ale pro ty vyměřené procházky bílým, štíhlým sloupovým haciendy a stezkami parku bylo jich věru škoda! Což jí byl platen pokojík naplněný východním přepychem, když oči krásné jak ty hvězdy mexické oblohy neviděly oknem jeho než tuto oblohu a kolísavé vrcholky stromů! Však uviděly přece jednou něco jiného. Můj dobrodružný přítel, váben pověstí o kráse Juanity, vloudil se jednou vzdor vysoké zdi do parku haciendy. Prvním pohledem sestoupila Juanita jako královna do jeho srdce. I dívce zalíbil se švarný seňor. Služka Mariana stala se ochotnou prostřednicí jejich lásky. Za

čarovných letních nocí slýchalo husté listí besídky šepoty o lásce a věrnosti, sladké vzdechy i vroucí hubinky, ana ³⁸⁾ mezi tím opodál Mariana žhavé oči pozorně do siného šera upírala, kladouc prst jedné ruky ostražitě na ústa a druhou vázic blyštivé pesos, které jí byl můj přítel daroval. Tento chtěl Juanitu unést. Než ona žádala rozhodně, aby první u dona Manuele své štěstí zkusil. Vyhověl prosbě její a předstoupil s tlukoucím srdcem před mračného podivína. Když mu byl žádost svou přednesl, otázal se ho don Manuel zhurta: „A což ona — miluje-liž vás?“ — „Miluje,“ vyklouzlo příteli z úst. Don Manuel upíral naň chvíli pronikavě ledovité oči a promluvil po té hlasem hrobovým: „Již vidím, že jste se vloupal zákeřnicky do svatyně, kterou jsem srdci svému upravil. Zprvu vězte, že neodkážu Juanitě, vezme-li si vás, ani haléře. Dále vězte, že mne jenom smrt od Juanity odloučí. Nevytřešťujte oči: ano, miluju ji, miluji šíleným ohněm pozdní lásky. Vám celý svět veselá záře; mně stal se čiročirou ³⁹⁾ nocí, v níž kmitá jediná krásná hvězdička — Juanita! Zdvihl jsem ji před několika roky na ulicích Mexika jako bídneho sirotka, abych měl jednu milující bytost při sobě; a hle! za těch několik roků proměnil jsem se sám kouzlem její krásy v šíleného milence. Rozhodniž ⁴⁰⁾ souboj mezi námi!“ Při tom vyňal ze záňadří kožené pouzdro s umrlčí hlavou, v němž se objevily dva útlé doutníky. Vysvětliv mu hrozný význam jejich tak, jak jsem před chvílí učinil vám, doložil: „Zamítnete-li souboj ten, střežiti budu Juanitu od té chvíle jako zajatou. Ulehnu na práh její ložnice a při nejmenším podezření útěku neb osvobození zastřelím ji i sebe. Nuže volte!“ Můj přítel byl poněkud ohnivější a méně rozvážlivý nežli vy a sáhl s výkřikem: „Za Juanitu smrt i peklo!“ bez meškání po jednom z osudných doutníků.“ Tu přetrhl Artúr své vypravování slovy: „Však vidím, že jsme právě oba dokouřili. Účel mé povídky jest vyplněn. S bohem tedy!“ Odešel s chladným úklonem.

Netřeba široce vypisovati, v jakých citech mne ostavil. Bylo mi špatně, ⁴¹⁾ domníval jsem se, že strašný jed již účinkuje v mých žilách. Snažil jsem se nadarmo rozptýliti děsné myšlenky o hrobu a nejisté budoucnosti za ním líbeznou představou Vandy, jak na kříž mého rovu věnec čerstvých květin zavěšuje, ⁴²⁾ u něho se modlí a pláče. Pořídil jsem

o svém jmění.⁴³⁾ Odkázalť jsem pozůstalost svou, skládající se hlavně z rukopisů a dluhů, písemně nejlepšímu příteli. Chtěl jsem básně své rozmnožiti „ódou na smrt“; ale pro přílišnou rozčilenost nestloukl jsem než⁴⁴⁾ dvě sloky. K večeri jsem nepřišel: Jakub omluvil mne churavostí. Usnul jsem k ránu.

Když jsem se za bílého dne probudil, cítil jsem se valně osvěžen. Události včerejšího dne jevily se mi jako příšerný sen. Popelavý Jakub stál před mým ložem, přinášeje mi snídani. „Co dělá pan Artúr?“ vyklouzlo mi bezděky ze rtů. „Ten?!“ odpověděl Jakub povržlivě. „Leží dosud v posteli. Před ním na stole leží bambitka a jakési pouzdro s umrlčí hlavou. Čistý vkus — co? Když jsem k němu vešel, okázal na umrlčí hlavu a zeptal se mne: ‚Co je to?‘ ‚Umrličí hlava,‘ odpověděl já. ‚Nikoli!‘ — on na to —, jest to lokaj, který oznamuje, že není panstvo doma, a s ohyzdným úšklebkem připojuje, že ani neví, kam se panstvo odebralo.‘ To myslil mne.“ Při této poznámce svěřil Jakub hlavu jako člověk, jenž uvykl snášeti křivdu.

Aha! rozvažuje po svém cynickém způsobu o smrti, pomyslíl jsem sobě. Jed působí. Nu, chtěl sám své záhubě.⁴⁵⁾ Škoda nesmírného jeho nadání! A můj sok začal se mi jeviti ve světle o mnoho příznivějším než dříve.

Jaký byl úžas můj, když jsem při obědě spatřil Artúra veselého a hovorného jako jindy. Což má tak silné ústrojí tělesné? Či snad přece otráven já? Když se po obědě doutníky rozdýmaly, jal se Artúr barónovi doslova vyprávěti historku, kterou byl včera povídal mně. Když přišel k místu, kde mexický jeho přítel po doutnicích dona Manuele sáhl, zadíval se upřeně na mne a pokračoval takto: „Však don Manuel zadržel s úsměvem ruku jeho a pravil: ‚Obstál jste ve zkoušce.‘⁴⁶⁾ Miluji Juanitu pouze jako otec. Jen z otcovské této lásky k ní a z nabyté zkušenosti nedůvěry k lidem chtěl jsem se přesvědčiti, zdali vás k ní vábí skutečná láska aneb toliko mé bohatství. Nyní přijměte jako můj zeť kterýkoli z těchto doutníků — jsou oba neškodné.“

„Jakže?“ zvolal jsem mimovolně, „doutníky ty byly oba neškodné?“

„Ovšem,“ odvětil Artúr s jemným úsměvem, „úplně neškodné a k tomu výborné, právě takové, jakých vždy

v této tobolce zásobu chovám. Doufám,“ pokračoval, podáváje mi otevřené pouzdro s doutníky, „že z nich nyní některé ve společnosti naší pokouříte, když jsem vás dle slibu zde panu strýci daného přes první pokus nastávajícím kuřákům tak obtížný přepravil . . .“

* * *

Kdykoli Artúra z D. a spanilou jeho choť Olgu, rozenou X., navštívujeme, neopomíjí on nabídnouti mi doutník ze své umrlčí hlavou okrášlené tobolky, kterýž já ochotně přijímám. Má Vanda kárává jej pak žertem: „Bez tebe nebyl by se jaktěživ tomu nezpůsobu⁴⁷⁾ přiučil,“ k čemuž on s úsměvem odpovídá: „Mlč, sestřenko, mlč! Však by též bez mého přispění bezpochyby až po dnes živá duše o jeho vroucí lásce k tobě nevěděla!“

¹⁾ umorni. ²⁾ totiž = to jest (= respektive). ³⁾ tešku. ⁴⁾ prozatím = za sada; prozatímní = privremeni. ⁵⁾ v odlehlém křídle = na strani u jednom krilu. ⁶⁾ drevne. ⁷⁾ sa likom. ⁸⁾ neuspjelimi. ⁹⁾ od udivljenja kao kamen. ¹⁰⁾ dapačc. ¹¹⁾ trčící do výšky = stršící u vis. ¹²⁾ bylať by = jer bi bila. ¹³⁾ se svršavala. ¹⁴⁾ s jedne strane. ¹⁵⁾ lepršila je. ¹⁶⁾ snužden. ¹⁷⁾ izbijale su (t. j. one želje). ¹⁸⁾ mene . . . , koji budući . . . ¹⁹⁾ podbadanjem, zadirkivanjem. ²⁰⁾ s obláčky dýmu se střídajících (anekdot) = anekdota, koje su se sa obláčícima dima nizale, redale. ²¹⁾ u ponašanju. ²²⁾ drobnim, malenim, ne važnim. ²³⁾ majmunje. ²⁴⁾ kuřidlo = pušilo: lula i t. d. ²⁵⁾ silnimi. ²⁶⁾ medjusobne poslove. ²⁷⁾ buđ . . . buđ = ili . . . ili; bilo . . . bilo. ²⁸⁾ malih djavola. ²⁹⁾ alem-kamene! ³⁰⁾ čista srijeda (prva u korizmi). ³¹⁾ stručný = krátký. ³²⁾ míti něco za lubem = skrivati nešto; imati nešto pripravljeno. Lub = posuda u kojoj se mlinski kamen kreće; od svakoga mlivenja ostaje nešto „za lubem“; prošla su vremena, kad je ostatak „za lubem“ bila cigla plaća mlinarima. ³³⁾ (sám) o sobě = samo, već. ³⁴⁾ vreba. ³⁵⁾ neka bude! ³⁶⁾ ludjak. ³⁷⁾ čudačtvo. ³⁸⁾ an, ana, ano = kada, u času kada; nastalo od a on, a ona, a ono. Viděl jsem bratra. an padl. Dalje: viděl jsem tě, an jsi padl (analoški). ³⁹⁾ čiročirý = čisti i přčisti; pouhopouhý = cigli, samojednini. ⁴⁰⁾ neka odlučí. ⁴¹⁾ mučno. ⁴²⁾ zavěsiti, pověsiti — ali nikad oběsiti — u smislu hrv. objesiti! Oběsiti člověka na šibenici (vješala). ⁴³⁾ poříditi, udělat (poslední) pořizení = napsat poslední vůli; testament. ⁴⁴⁾ nestloukl jsem než . . . = stloukl jsem jen (prema franc.); nisam složio nego . . . , s poteškoćom sam sastavio samo . . . ⁴⁵⁾ chtěti něčemu = želiti sebi nešto, da se dogodi. ⁴⁶⁾ obstáti ve zkoušce = pokazati se u pokusu, ili u ispitu, vrijedan. ⁴⁷⁾ nezpůsob = nepristojnost.

Razgovori.

<i>Pozdravi</i>	str. 62	<i>Razgovor</i>	str. 68
<i>Putovanje</i>	„ 63	<i>Selo, općina</i>	„ 69
<i>U kavani</i>	„ 65	<i>Grad</i>	„ 70
<i>Pošta</i>	„ 65	<i>Radnje, zanati</i>	„ 71
<i>Brijač</i>	„ 66	<i>Čovjek, obitelj</i>	„ 71
<i>Pohode</i>	„ 66	<i>Odijelo</i>	„ 72
<i>Vrijeme</i>	„ 68		

Čitanka.

Karel Jaromír Erben: <i>Mateřidouška</i>	str. 74
Jaroslav Vrchlický: <i>Švandovy dudy</i>	„ 74
Jan Neruda: <i>O Lorettanských zvoncích</i>	„ 76
Fr. Lad. Čelakovský: <i>Cikánova píšťalka</i>	„ 78
Jan Neruda: <i>Kuchyně na trhu</i>	„ 80
Vítězslav Hálek: <i>Z „Večerních písní“</i>	„ 85
Svatopluk Čech: <i>Souboj</i>	„ 86